IN P. RAMI DIALECTICAM ANIMADVERSIONES IOAN. PISCATORIS ARGENTINENSIS:

Exemplis Sacr. literarum passim illustratae.

FRANCOFURTI
Apud Andream Wechelum,
M. D. LXXX.

Ibidem Nullus est Organi logici liber in quo non dissideant interpretes de scopo et fine verum, ea tanta dissensio non ob aliam rem accidit quam quod finis universae artis non esset initio propositus

Scholarum Dia. lib. 2 cap. 5. [illegible]

IOAN. PISCATORIS IN P. RAMI DIALECTI-cam epigramma.

Rami perfecta est multis Dialectica: sed mî
Clara est exemplis, legitima est methodo.
Pleraque quinetiam definit distribuitque
Exacté: quæ sic singula confiteor.
Totum illud Perfecta nego: nam sunt quoque falsa,
Sunt confusa etiam, denique sunt mutila.
His emendatis, si non perfecta vocanda est:
At perfecta æqué nulla tamen dabitur.

In praefatione Scholarum Joannes Piscator sic rationem reddit cur animadversiones Dia. Rami ausus sit in publicum edere

Sed inquiat fortasse imperitior aliquis: Si tu P. Ramum virum bonum fuisse iudicas: cur igitur animadversiones in illius Dialecticam edere non es veritus, quibus tu non pauca in illius praeceptis desiderare professus es? At inquam, aliud est animi malitiam, aliud errorem alicui attribuere. Non enim si vir bonus P. Ramus fuit, ideirco errori non obnoxius fuit: nec si veritatem perpetuo investigavit, semper etiam invenit. Gratias igitur illi agamus pro summis ipsius laboribus, quos in artibus liberalibus legitime tradendis exantlavit, interea vero si cubi erravit, emendemus: et ad utilitatem publicam in medium afferamus

CLARISS. VIRI IOAN. STVRMII DE PETRO RAMO IVDICIVM.

Epistola ad Henricum Schorn

DE P. Ramo si petis, ut petis, quid sentiam: Virum bonum illum esse judico: & hominem bene literatum, & judicio expolito præditum: qui hac vita, ut vocant, Scholastica, & illius stipendio contentus, ampliores opes aut honores non requirit. Nam quod alios offendit, me non lædit: quoties liberiùs judicat de Aristotelicis præceptis: alium in iis ordinem & viam requirens: quædam etiam desiderans quæ deesse videntur. Fecit idem Aristoteles iis qui ante ipsum scripserunt: Dialecticis, Rhetoricis, Philosophicis scriptoribus. Et scholæ ipsæ in Academiis, quas defendunt reprehensores Rami: & ordinem immutarunt Aristotelicum, & multa prætererunt, multaque de suo addiderunt: & Rudolphus Agricola istud jus sibi etiam arrogavit: & non idem quod Aristoteles, sentit & tradit de locis inveniendi. Ipsi etiam Mathematici, quorum certæ sunt semitæ: tamen non iisdem insistunt omnes, quibus Euclides & Ptolemæus, vestigiis. Ego æquitatem & humanitatem in nostris judiciis quæ de aliis facimus, desidero. Si idem semper sentiendum & loquendum sit: nihil novi invenire liceat.

IOAN. PISCATORIS AD OPT. INDOLIS MAGNÆQVE SPEI ADOLESCENtem PAUL. OLEVIANUM Gaſparis F. præfatio.

PLERIQUE *adhuc philoſophiæ ſtudioſi (chariſsime Paule) præclara quadam opinione ac præjudicio, ſicut de reliquis Ariſtotelis libris, ita inprimis de Organo ejus Logico imbuti: ægré ferunt, Petrum Ramum ſuis animadverſionibus jampridem illud reprehendere auſum, á plurimis quibus refertum eſt erroribus & nugis & tricis ipſum repurgaſſe. Contrá non deſunt etiam qui nimio novæ P. Rami Dialecticæ amore abrepti, plus quám par eſt, illi tribuant, nimiumque ſecuré in ipſa acquieſcant. Vtrique reprehenſione digni ſunt. nam philoſophiæ ſtudioſum neque ita ignavum eſſe oportet, ut ad judicandum aliorum inventa ſui vires ingenii non adhibeat: neque ita ſervili ingenio eſſe convenit, ut in ullius magiſtri, ſive veteris ſive novi, verba juret: quin potiús libertatem judi-*

judicandi, cum singulari veritatis studio conjunctam, retinere atque usurpare omnes debent. Ac ut de meipso nonnihil dicam: non quidem ulla jactantia, sed simpliciter veritatis attestandæ gratia: equidem á puero in præceptis Aristotelicis Sturmianarum partitionum enutritus, ipsum postea Aristotelis Organum, primúm in patria, tum á M. Melchiore Speccero Theologo, tum á Leonhardo Hertelio, utroque sané docto viro: deinde veró Tubingæ á clariss. philosopho Iacobo Schegkio per quinquennium, maxima sui parte explicari audivi: privatim quoque tum illa quæ audiveram, tum reliqua quorum explicationem ex ullo præceptore audire non contigerat (ea autē sunt Topica) adhibitis Schegkii commentariis, partim in lucem editis, in sextum scilicet & septimum librum, partim privatim ex dictantis ore conscriptis, in quinque priores, meditatus sum: atque ita totam meam adolescentiam, florentissimam nimirum ætatis partem & ad discendum accommodatissimam, post studium sacrarum literarum in Logicis Aristotelis potissimúm consumpsi. Et sané neque temporis in istud studium impensi,

neque laboris adhibiti me unquam pœnituit. Veruntamen per id tempus in tanta veritatis luce versatus non sum, quantam postea ex lectione ac meditatione Dialectices P. Rami, per gratiam Dei sum adeptus. quorsum enim attinet, vel odii declinandi, vel modestiæ nescio cujus præposteræ affectandæ studio, ingrato silentio tegere atq; supprimere beneficium Dei? Primúm igitur quum mihi Tubinga Argentinam reverso, amicus quidam Dialecticam P. Rami legendam dedisset: perlegi illam uná cum Audomari Talæi prælectionibus: & quanquam non omnino sine sinistro præjudicio, quo Tubingæ imbutus fueram, ac proinde adhibita singulari cautione, ista perlegissem: tamen ex illa lectione jam tum clarior veritatis lux affulgere mihi cœpit. Contempsi tamen illam, aut certé non satis colui: abreptus illo præjudicio: itaque semel legisse contentus, plus temporis in disputationibus illis cognoscendis tunc non posui. Postea veró quum Heidelbergæ in Pædagogio oratio quædam Ciceronis explicanda mihi esset: egoque in illa explicatione usitatum scholarum morem quem á præceptoribus meis didiceram, sequi cœpissem: ibi

tunc

tunc pater tuus, quum ut meus magistratus, docentem me audivisset: postea domi suæ meam docendi rationem improbare, meque ad analysin Rameam cohortari. Ejus igitur hortatu impulsus, ego Dialecticam Rami relegere, diligentiusque quám antea meditari: deniq; in resolvenda tum illa oratione, tum etiam Ciceronis Officiis, ad usum adhibere cœpi: ac tum primúm nativos & maturos studii mei Logici fructus percipere mihi visus sum. Quumque Dialectica Philippi, quam discipulis meis explicabam, indies minús mihi satisfaceret: pleraque, præsertim in libro ultimo qui de Locis argumentorum est, emendare melioraque efficere studui. Quum veró de istiusmodi emēdationis partim tædio, partim invidia apud patrem tuum quererer: is hac molestia & me & discipulos meos sublevaturus, adhibita mea opera Dialecticam Rami, ubi opus videretur, reformare, melioremq; aut certè utiliorem nostrisque scholis accommodatiorem efficere conatus est. Quanquam non nisi priorem artis partem quæ de Inventione seu locis argumentorum est, reformandam susceperamus: quód ea potissimúm in Philippo

emendationem desiderare, cætera veró partim tolerabilia, partim etiam laudabilia utiliaque viderentur. Et sané ille noster labor nō parum postea me adjuvit, quum Sigenæ juniores Comites Nassovii, cæterique illis adjuncti, in Dialecticis instituendi mihi essent. Verumenimvero posteaquam illis in Geldriam cum patre profectis, scholæque ad quam Sigenæ instituendam vocatus fueram, consilio in aliud tempus rejecto, huc Neostadium me contulissem: existimavi me operæpretium facturum, si quæ jam anté per biennium & eo amplius, in tota Rami Dialectica mihi minús satisfacere animadverteram, literis mandarem: illasq; meas animadversiones, non quidem in nonum annum, ut ille poëtis imperat: sed tamen ad aliquod tempus quod editioni tēpestivum videretur, pressas: aliquando in lucem emitterem, & cum philosophiæ studiosis communicarem. Hasce igitur animadversiones, jam ante annum à me cōscriptas divulgare visum est hoc tempore, meis quidem rationibus non satis (ut arbitror) tempestivo: sed non privatorum commodorum, verúm commodi publici rationem habendam duxi. Spero enim, hæc

qua-

qualiacunque studiosis philosophiæ, qui candorem ad legendum attulerint, non nihil profutura. Ad te autem mi Paule, nominatim mittere volui: ut aliquas patri tuo gratias, tum pro aliis ipsius in me beneficiis, tum pro communicata in hoc studii genere opera atque etiam ope (non pauca enim exempla ex ipsius volumine quodam Dialectico excerpsimus) referrem: tibique tanquam legitimo hæredi, hanc patrimonii tui particulam, á patre tuo acceptam, restituerem. Etsi enim fortasse meis animadversionibus non admodũ eges: quum domesticum præceptorem habeas patrem, in hujus artis usu jam diu multumque versatũ, & singulari ad pueros instituendos dexteritate præditum: tamen quum ut in proverbio est, oculi plus videant quám oculus: velim, te meum oculum ad oculum patris tui: hoc est, meæ mentis judicium ad judicium illius adjũgere: maximé quum illa minimum discrepare, plurimumque inter se congruere atque cõsentire putem. Deum patrem luminum oro, ut mentem tuam non solúm hac luce rationis, verúm inprimis luce illa divina sui spiritus quotidie magis magisque illustret: ut aliquan-

A festo S. Marci Incepi anno 82

do lucē veritatis tum philosophicæ, tum Christianæ, iis qui in ignorantiæ errorumque tenebris constituti fuerint, præferre, eosque ut utile Dei organon illustrare atq; erudire possis. Amen. Ex Neapoli Casimiriana, 4. Februar.

Scholarum lib. 2 cap 2.

M. D. LXXX.

In ipso disserendo rationum genera sunt quatuor διδασκαλικοὶ διαλεκτικοὶ πειραστικοὶ ἐριστικοί. i. doctrinalis, Dialectica, tentativa, Contentiosa

IN

lib. 1 cap. 1

Et licet in definitis dissimilium generum in finibus moderandis & constituendis variis hominum ingenia occupentur variisque idcirco nominibus appellentur Grammatici, Rhe[...] [...] Poetæ Historici [...] [...] tamen una ratioque Dialectica proposita est quaerendi [...] sibi subiectas inter pretentur

Lib 2 cap VII De Subiecto Dia.

Sed de fine dialectica satis. Iam coniuncta est quaestio magna de subiecto Dialectica quid sit quod disserendo tractari possit. Omnia vero nihil excipio atque id Aristotele authore confirmo. Atque illud mirum est primo quarti Philosophiae ens quatenus ens, ab Aristotele Dialectico subiectum, imo vero non ens omninoque quidlibet seu verum seu falsum quod tractari ac ratione disputari & explicari possit

IN P. RAMI DIALECTICES LIBRVM PRIMVM, QVI EST DE INVENTIONE,

ANIMADVERSIONES IOAN. Piſcatoris Argentinenſis.

CAP. I. *Quid Dialectica.*

DIALECTICA eſt ars bene diſſerendi: eodemque ſenſu Logica dicta eſt.

Dialectica] Vocabula hæc, διαλεκτικὴ & λογικὴ, ſua natura adjectiva ſunt: ſed uſurpantur ſubſtantivé: eó quód brevitatis ſtudio ſubſtantivum omittitur: quod eſt δύναμις, vel ἐπιστήμη, vel τέχνη: ut plené dicatur δύναμις διαλεκτικὴ, id eſt, diſſerendi facultas: vel ἐπιστήμη διαλεκτικὴ, diſſerendi ſcientia: vel τέχνη διαλεκτικὴ, diſſerendi ars. Similiter δύναμις λογικὴ, rationis facultas, &c. Cæterum διαλεκτικὴ dicta eſt παρὰ τὸ διαλέγεσθαι, id eſt á colloquendo. quam eſſe nativam huius verbi ſignificationem: arguunt nomina inde ducta, διάλογος colloquium, & διάλεκτος ſermonis proprietas. Sic autem appellata hæc ars videtur, quód Philoſophi in collocutionibus & congreſſibus ſuis ſtudioſé ea uterentur. Quanquã διαλέγεσθαι non tam colloqui, quám interloqui ſignificat: unde in dialogis interloquutores nominantur, qui Græcis dicuntur οἱ διαλεγόμενοι. Hanc enim ſermonis interruptioné ſeu interſectionem quæ in colloquiis fit, notat præpoſitio διά. quod ipſum etiam notari videtur phraſi illa apud Terentium, Sermones cædere. In colloquiis enim alter alterius ſermonem interrumpit & quaſi cædit ac ſecat: ſicut contrá in oratione perpetua quum unus tantúm loquitur, omnia inter ſe cohærent. Reſpondet Germanorum verbum *unterreden*: dicunt enim, *ſich mit einander unterreden*: ut διαλεκτικὴ Germanicé ſonet *unterred kunſt*: ſicut recté Philippus tradidit. λογικὴ veró dicta eſt παρὰ τὸν λόγον, id eſt, á ratione. Eſt enim ars ratiocinandi, id eſt argumentandi, & omni-

no, ratione utendi. Sunt qui λογικὴν interpretentur artẽ orationis: nã λόγος orationem quoque significat. Illi nomẽ hoc Dialecticæ attributum existimant per synecdochen generis: idque κατ' ἐξοχὴν, propter excellentiam. Cúm enim etiam Grammatica & Rhetorica λογικαὶ sint: quarum altera circa orationis puritatem, altera circa ornatum versatur: tamen inprimis esse λογικὴν Dialecticam: ut quæ versetur circa orationis veritatem. Hæc sententia cum vulgari illa consentit, qua Grammaticam, Rhetoricam & Dialecticam artes dicendi nominant. Sed dicendi ars, sola Rhetorica est: Grammatica veró loquendi & scribendi: Dialectica ratiocinandi, seu ratione utendi.

Est ars] Dialecticam esse artem, probant vulgó ex artis definitione quam tradit Lucianus his verbis, τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐγκαταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν βίῳ. id est, Ars est veluti corpus doctrinæ, constans præceptionibus exerceri solitis ad utilem aliquem in vita finem. Hîc ars definitur, quatenus literis mandata est. Aristoteles veró artẽ definit, quatenus artificẽ perficit. τέχνη (inquit ἐστὶν ἕξις ποιητικὴ μετὰ λόγου ἀληθοῦς, id est, ars est hàbitus faciendi cum ratione vera. Vbi etsi artis vocabulum ad opificum artes quæ mechanicæ appellantur, restringi videatur: illæ enim sunt ποιητικαί: tamen sciendum, πρακτικὰς etiam esse artes: cujusmodi sunt omnes artes quæ liberales dicuntur, quód libero homine dignæ sint, & á liberis feré exerceri soleant. Cæterum ποίησις & πρᾶξις, id est effectio & actio, ita differunt: quód illa opus aliquod post se relinquit, hæc nullum. Exempli gratia, ποίησις sutoris relinquit post se calceum: πρᾶξις Musici, nullum relinquit opus. Quum enim desiit cantus, nihil inde remanet quod oculis subjici atq; ostendi possit.

Bene disserendi] Adverbium Bené redundare videtur: ut quod contineatur artis vocabulo. Ars enim omnis, bené seu recté faciendi agendíve habitus est: ut modó ex Aristotele tradidimus. Disserendi autem verbum hoc loco (sicut & apud Ciceronem passim) per metaphoram usurpatum, idem valet quod Docere. Sumpta metaphora ab olitoribus, ut Varro admonet. Quemadmodum enim olitor diversa semina in diversas areas serit, atque ita dissérit, id est hac illac serit: ita qui docet, diversas quæstiones diversis locis proponit & explicat, unamquanq; scilicet suo loco. Vnde intelligitur, disserendi verbo non omnẽ Dialectices vim comprehendi: sed unam tantúm ejus particulam, videlicet methodum, notari. Methodi enim est, singula suis locis dicere: non autem diversa unum in locum confundere: ut nec olitor diversa semina in unam aream confundit: sed singula suis in areis serit. Et quanquam hæc propria est hujus verbi significatio: tamen ejus usum vix apud ullum authorem reperias. Metaphoricæ autem illius significationis usus

tum

tum apud alios authores, tum inprimis apud Ciceronem frequentissimus est. Quod ipsum etiam evenit verbo Disputandi: quo tanquam synonymo creberrimé Cicero utitur. Disputare enim (si Varroni credimus) proprié significat, diligenter vites putare. quare Disputare pro Docere, metaphora á vinitore est. Quemadmodum enim vinitor vites putat, id est, superflua sarmenta ferro amputat: ita qui docet, is superflua, id est aliena & quæ ad rem non pertinent, amputare atque omittere debet: quæ una ex methodi legibus est. Vnde perspicitur, nec disputandi verbum totam Dialectices vim complecti. Quæ quum ita sint, melior Philippi definitio videtur: quatenus Dialecticam artem docendi esse tradidit. nam adverbia quæ addit, Recté, ordine & perspicué, superflua videntur: quum ipso artis contineantur vocabulo: quemadmodum & pauló ante de adverbio Bené in definitione Rami, admonuimus. Diligenter tamen hîc cavendum, ne docendi verbum quod hîc proprium est, arctiús restringamus quám natura ejus postulat: hoc est, ne concionatores tantúm in templis, & professores atque præceptores in scholis docere putemus. Non ita est: sed docet, quicunque alterum in cognitionem rei incognitæ ducit: sive is naturam rei declaret, sive demonstret sententiæ veritatem. hęc enim duo sunt docendi genera. Itaque docendi verbum etiam ad forum & curiam, denique ad quemcunque sermonem pertinet. Quo loco & illud notandum est, Dialecticam non solúm esse artem docendi, sed discendi etiam, id est intelligendi & judicandi, quid & quo modo dicat is qui docet. Itaque hac arte utimur in ἀναλύσει authorum: quando illorum scripta velut reteximus, ut & quid & quo modo dixerint, accuratiús exactiúsque intelligamus. Similiter si per te ipsum sine doctore rem quampiam discere, id est cognoscere atque intelligere velis: hac arte tibi opus est. Quare hæc ars non solúm tam laté patet, quám laté patet hominum sermo: sed etiam quám laté patet usus humanæ rationis. Vnde non solúm διαλεκτικὴ appellata est, á sermone: verúm etiam λογικὴ, á ratione. Sermonis, docere est: rationis, discere. Quare Dialectica & docendi & discendi ars est.

CAP. 2. DE PARTIBUS DIALE-*cticæ, deq; argumenti generibus.*

Dialecticæ partes duæ sunt, Inventio & judicium. Inventio, est pars Dialecticæ de inveniendis argumentis. Argumentum, est quod ad aliquid arguendum affectum est: quales sunt

singulæ rationes, solæ & per se consideratæ. Argumentum, est artificiale aut inartificiale. Artificiale, quod ex sese arguit: est autem, primum vel á primo ortum. Primum, quod est suæ originis: estque simplex aut comparatum. Simplex, quod simpliciter & absoluté consideratur: Estque consentaneum aut dissentaneum. Consentaneum, est quod consentit cum re quam arguit: estque consentaneum absolutè aut modo quodam: absolutè, ut caussa & effectum.

Partes duæ] Partitio hæc Stoicorum fuit, authore Cicerone in Topicis. Estque vera & legitima hujus artis partitio: quippe sumpta ex causis artem constituentibus, materia scilicet & forma. Materia enim Dialectices, argumenta sunt: nam ex his explicatio quæstionis constat. Forma, est argumentorum cum quæstione dispositio: quæ facit ut explicatio quæstionis judicari atque intelligi possit, ac proinde nomen explicationis mereatur. Sed hanc partitionem nonnulli hodie reprehendunt: existimantes, judicium non esse peculiarem Dialectices partem, sed commune totius artis adjunctum, per totam artem fusum: quippe quod & in inventione judicio opus sit, nimirum in delectu argumentorum. Verúm illi (quod pace eorum dixerim) non attendunt, quid Stoici vocabulo Iudicii intellexisse videantur: nempe argumentorum inventorum dispositionem seu collocationem ad bene judicandum. Itaque judicium pro dispositione dixerunt per metonymiam effecti. Iudicium enim, id est intelligentia explicationis, ex argumentorum dispositione nascitur. Hoc sensu Stoicos judicii vocabulum in hac partitione usurpasse, ipsa ἀντίθεσις arguit: qua inventioni judicium opponunt. Quod si illos offendit judicii vocabulum, vtantur vocabulo dispositionis: dummodo veram hanc artis partitionem retineant. Sed afferunt iidem loco hujus partitionis, divisionem quandam hujus artis in duas species, Topicam scilicet & Apodicticam. Et hanc divisionem videntur sumere ex divisione enũtiationis seu propositionis quæ extat apud Aristot. in principio Analyticorũ: ubi πρότασιν dividit in διαλεκτικὴν & ἀποδεικτικήν. Topicam igitur faciunt artem argumentandi ex contingentibus seu probabilibus: Apodicticam veró, ex necessariis. Verùm hæc divisio vitiosa videtur: quum

quum sit una eademque ars argumentandi & ex contingentibus & ex necessarijs, quin etiam eadem sunt utrobique argumentorum genera, seu iidem (ut vulgo appellant) loci. quippe sunt causæ tum contingentes, tum necessariæ: similiter effecta, subjecta, adjuncta. Nec veró si Aristoteles propositionem in dialecticam seu topicam & apodicticam divisit, continuó duæ species Dialectices, id est, artis differendi, hinc existunt. Duplex quidem hinc oritur syllogismus, Topicus & Apodicticus: sed ratione tantúm materiæ duplex, non autem ratione formæ. Eædem enim utriusque syllogismi formulæ sunt, tribus figuris ab Aristotele comprehensæ. Declaremus rem simili. Aurifaber poculum nunc ex auro facit, nunc ex argento. num igitur quia materia poculi duplex est, ars etiam faciendi poculum erit duplex? Imó pari modo tractat aurifaber & aurum & argentũ: fundendo scilicet, cudendo, scabendo, limando, poliendo. Sic sutor calceum nunc facit ex corio taurino, nunc ex vitulino, aliás ex hircino aut caprino: num igitur pro varietate corij, ars faciẽdi calceum erit multiplex? Imó pariter tractat sutor quodvis corium: scindendo scilicet, suendo, modulis extendendo. Sic etiam disputator argumenta seu probabilia seu necessaria pari ratione invenit ac disponit, ut quæstionem sibi propositam explicet. Retineamus igitur veterem illam Stoicorum partitionem in εὑρετικὴν & κριτικήν: quam & Cicero & post illum Philippus retinuit.

Inventio] Invenire, proprié est in rem quam quæsieris, venire: id quod corporis est, rerumq; corporearum: corporis enim motu, oculorumque aspectu, & quærimus & invenimus. Est igitur hîc metaphora á corpore ad animum: nam inventio hîc est argumentorũ, id est, earum rerum quæ ad docendum requiruntur, excogitatio. quanquã hîc inventionis nomine non ipsa illa excogitatio, sed eius ars, per metonymiã effecti intelligitur. Traduntur enim hoc primo libro, argumentorũ genera: quæ qui memoria tenet, quæstioneq; proposita mentem ad singula refert, cogitando quænã in singulis illis generibus species ad quęstionem propositã pertinentes contineantur: is artẽ inveniendi quæ hîc traditur, tenet & exercet: ut qui cogitat, quæ sint rei propositę causæ, quæ effecta, quæ subjecta, quæ adjuncta, &c.

Iudicium] Iudicii nomine intelligitur hîc argumentorum inventorum dispositio seu collocatio ad bene judicandum: per metonymiam effecti.

Est quod] Satis commoda videretur hæc argumenti ex conjugato definitio: nisi author arguendi verbo nové uteretur. Arguere enim authori significat non solúm veritatem alicujus affirmationis aut negationis probare seu demonstrare: qui vulgaris hujus verbi usus est: verúm etiam rei cujuspiam naturam declarare seu explicare absque ullo syllogismo. Etsi aũt eædem

omnino rationes sunt, quarum usus est & ad demonstrandum & ad declarandum: tamen quum argumentum proprié dicatur, quatenus adhibetur ad demonstrandum: sciendum est catachresin esse, quum natura rei argumento quopiam declarari dicitur. Quod ut meliús intelligatur: sciendum est, argumenti usum esse duplicem: prout est duplex quæstio. Quæstio enim aut simplex est, aut conjuncta. Simplex, qua quæritur de re simplici seu unica: ut ejus natura declaretur. Et ad hanc nec Ita, nec Non, responderi potest. ut, Quid est peccatum? Quottuplex est peccatum? Quæ est causa peccati? qui effectus? &c. Conjuncta quæstio est, qua quæritur de rerum duarum inter se conjunctione, id est, affirmatione vel negatione: ut illius conjunctionis veritas demonstretur. Et ad hanc responderi potest Ita vel Non. ut, Estne diabolus causa peccati? Ita. Estne Deus causa peccati? Non. Quum igitur duo sint quæstionis genera: duo etiam sint necesse est genera explicationis. Ea sunt, declaratio & demonstratio. Declaratio, est explicatio quæstionis simplicis: demonstratio, est explicatio quæstionis conjunctæ. Iam rationes quæ tum ad declarandum, tum ad demonstrandum, id est, omnino ad explicandum docendúmve adhibentur, eædem sunt reipsa: sed ratione usus differunt. Quatenus enim adhibentur ad demonstrandum, nominantur argumenta, quo modo & Cicero argumentum definivit, probabile inventũ ad faciendam rei dubiæ fidem. unde etiam argumentũ Aristoteli πίστις, id est, fides, per metonymiam effecti dicitur. Quatenus veró adhibentur argumenta ad declarandum, id est, explicandum quæstionem simplicem: jam non ampliús argumenta (nisi καταχρηστικῶς) nominari possunt: quum non arguant, id est, sententiæ dubiæ veritatem non demonstrent. Esse autem hanc genuinam argumenti significationem: verbum Argumentari & nomen Argumentatio inde ducta, satis arguunt. Argumentari enim, est argumento demonstrare: & argumentatio, per argumentum demonstratio. Quod de duplici argumenti usu admonuimus, exemplo planum faciemus. Primum argumenti genus quod ab authore nostro traditur, causa est. Iam causæ usus est tum in declaranda quæstione simplici, tum in demonstranda conjuncta. Declarationis exemplum extat Iacob. 1. 13. Nemo quum tentatur, dicat se á Deo tentari: nam Deus tentari malis non potest, nec quenquã tentat. Sed unusquisque tentatur, dum á propria cupiditate abstrahitur & inescatur: deinde cupiditas posteaquam concepit, parit peccatum. His verbis Iacobus causam peccati indicat: & hîc quæstio simplex est, unde nascatur peccatum? Respondet Apostolus: Non á Deo: sed á cupiditate hominis. Demonstrationis exemplum est in illo Christi, quum ad Phariseos ait, Quomodo potestis bona loqui, quum mali sitis? His verbis argumentatur Dominus á causa: & argu-

argumento causæ demonstrat, Pharisæos bona loqui non posse, sed tantúm mala. Malitia enim cordis, malorum sermonum causa & quasi fons est, sicut idem ait, Ex abundantia cordis os loquitur. Hîc est quæstio conjuncta, An Pharisæi possint bona loqui? Responsio, Non: argumentum á causa. Duplex hic argumenti usus bene notandus & diligenter distinguendus est: magnam enim lucem doctrinæ Inventionis affert: ubi singuli argumentorum loci exemplis utriusque usus, declarationis inquam & demonstrationis illustrandi sunt. Videtur hoc á paucis animadverti: quæ quidem ignorantia ex inopia vocabulorum nascitur. Quod si vocabula novare ac fingere auderemus: claré rem proponeremus ad hunc modum. Dialectica, est ars docendi. Id quod ad docendum proponitur, vocatur quæstio. Id quod ad docendum adhibetur, generali nomine vocari possit documentum. Iam documentum est duplex: sicut & quæstio. Quæstio enim aut simplex, aut conjuncta: sic documentum, aut declaramentum aut argumentum. Declaramentum, est documentum quod adhibetur ad explicandúm quæstionem simplicem: Argumentum, est documentum quod adhibetur ad explicandum quæstionem conjunctam. Sed quoniam documenti vocabulum hîc novatum est: declaramenti, omnino novum: (analogum tamen deliramenti) proximum est, si á vocabulis istis abhorremus, ut argumenti duplicem esse usum dicamus: quemadmodum explicatum est.

Per se considerata] Hoc minús recté dictum videtur. Argumenta enim per se & absoluté considerari non possunt: quum argumentum non possit esse aut intelligi sine eo quod arguitur, id est, argumento demonstratur vel etiam declaratur: ut causa non potest intelligi sine effectu, subjectum sine adjuncto, &c.

Artificiale aut inartific.] Sumpta est hæc divisio ex Rhetoricis Aristotelis: sed vitiosa videtur propter posterioris membri falsitatem. Testimonium enim, quod inartificialis argumenti nomine intelligitur, non minús artificiale est, quám cæterorũ argumentorum quodlibet. Neque enim majoris artis est, cogitare quænam sit causa rei, aut effectus, aut subjectum, aut adjunctum, aut alia quæcunque ratio: quám cogitare, quodnam testimonium extet ad sententiam propositam confirmandam. Et in arte inventionis tam de testimonio, quám de cæteris argumentis præcipitur. Commodioribus vocabulis Cicero usus videtur, quum in Partitionibus oratoriis argumentum divisit in insitum & assumptum. Insitum argumentũ est quod in ipsa quæstione quasi insitum est atque inhæret. itaque etiam quum investigatur, ex quæstione eruendum est: quod fit, dum cogitatur, quænam sit subjecti vel prædicati quæstionis causa, qui effectus, &c. Assumptum argumentum est quod extrin-

secus ad quæstionis alteram partem, nempe affirmationem aut negationem probandam seu confirmandam assumitur: cujus generis unicum est, testimonium.

Absolute consideratur] Nullum argumentum absoluté considerari posse, pauló anté admonuimus. Sed simplex argumentum absoluté considerari hîc dicitur respectu comparati: quia simplex argumentum comparatur tantúm cum eo de quo est quæstio: comparatum autem etiam cum re alia extra quæstionem posita.

Quod consentit cum re quam arguit] Ita scilicet, ut alteto affirmato, etiam alterum affirmandum sit: itemque utro negato, alterum quoque negandum: sive necessarió, sive probabiliter. Hæc enim consequutio per istam consensionem intelligenda est.

CAP. 3. DE EFFICIENTE, PROcreante & conservante.

Caussa, est cujus vi res est. Itaque primus hic locus, inventionis, fons est omnis scientiæ: scirique demum creditur, cujus caussa teneatur: ut meritó dicatur á Poëta:

Felix qui potuit rerum cognoscere caussas.

Caussa, est efficiens & materia, aut forma & finis. Efficiens, est caussa a qua res est: cujus etsi vera genera nulla nobis appareant, ubertas tamen permagna modis quibusdam distinguitur: Primó quód procreet aut tueatur. Ovid. 1. de Remedio:

Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte,
Fac monitis fugias otia prima meis:
Hæc ut ames, faciunt: hæc quæ fecere, tuentur:
Hæc sunt jucundi caussa cibúsque mali.
Otia si tollas, periere cupidinis arcus:
Contemptæq; jacent & sine luce faces.

Sic pater & mater procreant: nutrix tuetur. 4. Æneid.

Nō tibi diva parens generis, nec Dardanus author,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Sic Romulus conditor Romanæ urbis: Reges deinde reliqui, Consules, Imperatores, tutores & conservatores fuêre.

Cujus vi res est] Videtur dicendum, Fit vel est. Sunt enim causæ (ut Aristoteles tradidit) aliæ τῆς οὐσίας, id est essentiæ: ut materia & forma: aliæ τῆς γενέσεως, id est, generationis: ut efficiens & finis. Finis enim efficientem ad generandum movet atque impellit: Efficiens formam ex materia educit, aut in materiam intoducit. Opus effectum, ex materia & forma constat. Itaque materia & forma non solùm causæ οὐσίας, verùm etiam γενέσεως sunt: Et respectu οὐσίας potiùs partes, quàm causæ sunt. Integra enim rei essentia ex materia & forma tanquam partibus constat. *Efficiens & materia, aut &c.*] Author singulari studio διχοτομίαν consectatus est, pulcherrimam certé & fortassis unicam legitimam dividendi rationem: verùm hîc, vt & aliis nonnullis locis, vocabulorum inopia laborat. Efficientem tamen & materiam tanquam sub uno genere anonymo comprehensas causas conjunxit, itemque formam & finem. Mihi hæc quatuor causarum genera aliter digerenda videntur, nempe ad hunc modum: Causa est aut externa, aut interna. Externa, quæ extra effectum manet: ut efficiens & finis. Interna, quæ effectum ingreditur: ut materia & forma. *A qua res est*] Pro Est, malim dicere Fit, propter rationem paulo antè expositam.

Procreet aut tueatur] Divisio hæc augenda videtur ad hunc modum Efficiens, est aut generans aut corrumpens. Generans, est quæ facit ut res sit. Et est vel procreans vel conservans. Procreans, est quæ facit ut res quæ antea non erat, postea sit. Sic Deus creavit mundum: Noë extruxit arcam. Conservans, est quæ facit ut res quæ jam est, porró sit. Sic Deus mundum conservat: sic conservavit Noachum in diluvio. Corrumpens, est quæ facit ut res quæ ant ea erat, postea non sit. Estque vel abolens, vel labefactans. Abolens, est quæ facit ut res quæ jam est, postea omnino non sit. ut Deus diluvio delevit omnia animalia terrestria quæ erant extra arcam. Labefactans, est quæ facit ut res quæ jam est, postea aliquo modo non sit, id est, facit ut aliquam perfectionis partem amittat. ut diabolus per peccatum labefactavit naturam hominis: per peccatum enim homo amisit imaginem Dei ad quam erat conditus. Sic morbus labefactat vitam animalis: sic mutilatio aut truncatio membri, labefactat corpus animalis: sic omissio fractionis panis, labefactat ritum cœnæ Domini.

CAP. 4. DE EFFICIENTE *sola & cum aliis.*

Secundó caussa efficiens sola efficit, aut cum aliis: Earumque omnium sæpe alia principalis, alia adjuvans & ministra. 9. Æneid. Nisus avocat ab Euryalo in se factæ cædis & culpam & pœnam: quia solus author fuerit:

Me me: adsum, qui feci: in me convertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iste nec ausus
Nec potuit. --

Solitaria caussa cum plerisque & principalibus & sociis, pro Marcello varié adhibetur. Nã bellicas laudes (ait Orator) solent quidam extenuare verbis, easque detrahere ducibus & communicare cum multis, ne propriæ sint imperatorum: & certé in armis, militum virtus, locorũ opportunitas, sociorum auxilia, classes, cõmeatus multum juvant: maximã veró partem, quasi suo jure fortuna sibi vendicat, & quicquid est prosperé gestum, id pené omne ducit suum. At veró hujus gloriæ, Cæsar, quã es pauló anté adeptus, socium habes neminem: totũ hoc, quantumcunque est (quod certé maximum est) totũ (inquam) est tuum. Nihil tibi ex ista laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit: quinetiam illa ipsa rerum humanarũ domina fortuna in istius se societatem gloriæ non offert: tibi cedit, tuam esse totam ac propriam fatetur. Instrumenta etiam in caussis adjuvan-

juvantibus cōnumerantur: quo argumento impius Epicureus disputat, mundum nunquam esse factum. 1. de Nat. "Quibus enim (ait) oculis animi intueri potuit vester Plato fabricam illam tanti operis, qua construi á Deo atque ædificari mundum facit? Quæ molitio? quę ferramenta? qui vectes? quæ machinæ? qui ministri tanti operis fuerunt?

Sola efficit, aut cum alijs] Divisio hæc sic proponenda videtur. Efficiens, est aut solitaria aut socia. Solitaria, quæ sola rem efficit: ut, Deus solus mundum condidit, Christus solus nos redemit. Socia efficiens est, quæ non sola, sed uná cum alijs rem efficit. Socia, est aut principalis aut instrumentalis. Principalis, quæ instrumentalem in efficiendo regit & gubernat, ut, faber est causa principalis quæ efficit gladium: Spiritus sanctus est causa principalis quæ efficit in homine fidem in Christum. Instrumentalis, est qua principalis utitur ad rem efficiendam. Et est vel otiosa seu quieta, vel adjuvans seu ministra. Otiosa est, quæ in efficiendo seipsam non movet, sed tantúm movetur á principali. Sic serra secat lignum, malleus cudit ferrum: & omnino omnia artificum aliaque instrumenta inanimata suum quæque opus efficiunt ita, ut sese ipsa non moveant: sed ab artificibus, aliísve moveantur. Adjuvans seu ministra est, quæ ita á principali movetur, ut interim etiam ipsa seipsam moveat. Hujus generis sunt instrumenta animata: ut animalia bruta quorum usus est ad opus faciendum, itemque homines. Sic bos arat, equus trahit aut vehit: sic Deus ministerio hominum utitur ad fidem in electis gignendam. Hinc Paulus 1. Corinth. 3. 5. Quis igitur (inquit) Paulus est? quis Apollos? nisi ministri per quos credidistis: & ut cuique Dominus dedit. Et ibidem versu 9. Etenim Dei sumus συνεργοί, id est, cooperarii seu administri. Cæterúm instrumenta etiam alio modo distingui possint. Aut enim ejusmodi sunt, ut sine iis efficiens principale effectum producere non possit: ut sine malleo gladium efficere non potest faber: aut talia sunt, ut efficiens principale sine ipsis rem efficere posset, si vellet. Sic Deus sine verbi & sacramentorum ministerio fidem nobis donare & augere posset: sed non vult. *Quibus enim (ait) oculis*] Hoc primum exemplum argumentationis seu demonstrationis est quod in hoc libro proponitur: nam superiora omnia pertinent ad usum

declarationis. De quo duplici argumentorum usu supra diximus. Procedit autem proposita argumentatio á negatione causæ ad negationem effecti, hoc modo: Deo nulla fuerunt instrumenta ad mundum condendum: Ergo mundus á Deo non est conditus. Quæ conclusio falsa ex falsitate propositionis omissæ nascitur, nempe, Cuicunque instrumenta desunt, id rem efficere non potest. Deus enim efficere sine ullis instrumentis potest, quæcunque vult. Quo loco nonnihil de argumentandi regulis quas author noster infra axiomata appellabit, dicendum videtur. Philippus regulas consequentiarum vocat: Aristoteles τόπους, id est, locos. Eiusmodi regulæ seu axiomata á nostro authore in aliquibus tantúm argumentorũ generibus seu locis traduntur: verúm ad doctrinæ atque institutionis constantiam pertinet, ut aut in singulis tradantur, aut in nullis prorsus. Neque enim major ratio est, cur in his tradenda sint, quám in illis: quum omnia æqué argumenta sint. Etsi autem axiomata quædam seu regulæ argumentandi ad cõsequentiam enthymematum confirmandam percõmoda videantur: tamen compendiosior ac certior consequentiæ confirmandæ ratio est, si propositio in enthymemate omissa suppleatur, atque ita syllogismus integretur. Syllogismi enim, veræ ac infallibiles sunt consequentiarum regulæ. Rem exemplo illustremus. Enthymema sit, Quicunque in Christum crediderit, salvus erit: quare & ego salvus ero. Petis rationem consequentiæ? Dico hanc esse, Quia ego in Christum credo. Vides, consequentiæ rationem in syllogismo esse positam: adde enim hanc sententiam enthymemati, & habebis syllogismum integrum, ad hunc modum: Quicunque in Christum credit, salvus erit: Atqui ego in Christum credo: Quare ego salvus ero. Atque hæc una est consequentiæ confirmandæ ratio: altera est per axioma: ut hîc per locum generis hunc, Quæcunque de genere affirmantur, eadem necesse est affirmari de qualibet ejus generis specie. Hoc axioma ad enthymema propositum sic accommodo: Fidelis, est genus singulorum fidelium. Ergo quæcunque de fideli affirmantur, nempe simpliciter, id est generaliter: ea etiam de singulis fidelibus affirmari necesse est: ut de me, te, &c. De fideli autem affirmatur æterna salus: Ergo etiam de me, te & singulis fidelibus. Vides, hanc posteriorem consequentiæ confirmandæ rationem per ambages eó ducere, quó prior uno veluti passu ducebat.

Cap. 5. De efficiente per se & per accidens.

Tertió, caussa efficiens, per se efficit, aut per acci-

accidens: Per se, quæ sua facultate efficit: ut quæ natura vel consilio faciunt. Ventorum naturalis efficientia est. 1. Æneid.

Incubuere mari, totumq; á sedibus imis
Vná Eurusque Notusq; ruunt, creberq; procellis
Africus: & vastos tollunt ad littora fluctus.

Consilii exemplum est illa Ciceronis de se confessio. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam magna ex parte, nulla vi coactus, judicio meo, ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te.

Per accidens efficit caussa, quæ externa facultate efficit: ut in his quæ fiunt necessitate vel fortuna: necessitate, cúm efficiens vi cogitur ad effectum, qualis est Pompeianorum excusatio. At mihi quidem (ait Orator) si proprium & verum nomen nostri mali quæratur, fatalis quædam calamitas incidisse videtur, & improvidas hominum mentes occupavisse: ut nemo mirari debeat humana consilia, divina necessitate esse superata.

Fortuna est caussa per accidens, quando præter efficientis scopum aliquid accidit. Sic casu fortuito (ait Tullius 3. de Nat. Deorum) Pheræo Iasoni profuit hostis, qui gladio vomicam ejus aperuit: quam sanare medici non poterant. In hoc genere caussarum imprudentia connumerari solet. Ovid. 2. Trist.

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
Præda suis canibus nec minús ille fuit.
Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:
Nec veniam, læso numine, casus habet.

Hinc sumitur deprecatio: qualis est pro Ligario: Ignosce pater: erravit: lapsus est: non putavit: si unquam posthac. Et pauló póst. Erravi: temere feci: pœnitet: ad clementiam tuam confugio: delicti veniam peto: ut ignoscas oro. Fortunæ autem nomen ignoratio caussarum confinxit: cúm enim aliquid præter consilium spemque contigerit, fortuna vulgo dicitur: nec inscité Iuvenalis,

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus, fortuna, deam, cæloque locamus.

Fortuna] Fortunam finxerunt Ethnici deam gubernatricem seu moderatricem rerum humanarum, quæ bona & mala in singulos homines distribuat. Cumque viderent, sæpe malis esse bene, & bonis malé: plurimis eam convitiis prosciderunt, appellantes cæcam, brutam, iniquam, &c. quæ totidem in Deum verum blasphemiæ fuerunt. Cúm enim omnia regantur voluntate ac providentia Dei: diabolus convitia illa sub nomine Fortunæ in Deum verum expuit. Itaque á Fortunæ vocabulo, tanquam Ethnicorum proprio, Christianos homines abstinere decet: quæque illi fortuito casu evenisse dixerũt, per providentiam Dei facta esse dicere. Germanica phrasis qua dicimus, aliquid factum esse *ongefær*: si vim vocabuli spectes, nihil impietatis continet. Idem enim valet ac si dicas, Sine periclitatione: id est, ita ut non feceris periculum ejus rei efficiendæ quæ tibi evenit.

CAP. 6. DE MATERIA.

Materia, est caussa ex qua res est. Hoc argumento ficto, apud Ovid. 2. Metam. Solis domus auro, pyropo, ebore, argento componitur. *Regia*

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasq; imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat:
Argenti bifores radiabant lumine valuæ.

Cæsar 1. bel. civil. Imperat militibus Cæsar, ut naves faciant, cujus generis eum superioribus annis usus Britanniæ docuerat: carinæ primùm ac statumina ex levi materia fiebant: reliquum corpus navium viminibus contextum, coriis integebatur.

Materia] Materiam Latini propriè appellant ligna é quibus ædificantur naves, ædes, &c. quomodo & ὑλη significat Græcé sylvam. Itaque hîc per synecdochen speciei accipitur, pro quolibet ex quo aliud fit, non solúm corporeo & sensili, sed etiam incorporeo atque intellectili. Sic syllogismi materia enunciationes sunt, sive necessariæ, sive probabiles. *Ex qua*] Materiam vulgo triplicem faciunt, Ex qua, In qua, & Circa quam. Materia ex qua, dicitur ea quæ hîc definitur. Materia in qua nihil aliud est quàm subjectum: nā in subjecto adjuncta inhęrent atq; insunt: ut in mente scięntia aut ignorantia: in voluntate virtus aut vitium: in corpore animalis, sanitas aut morbus, robur aut imbecillitas, pulchritudo aut deformitas. Materia circa quam, nihil aliud est quàm quod aliás vocatur objectum: Objectum enim dicitur res circa quam mens vel sensus versatur atque occupatur cognoscendo seu percipiendo: nempe circa notiones mens: circa qualitates passibiles, sensus: ut circa colores visus, circa sonos auditus, &c. Sed præstat singula hæc suis distinctè appellare vocabulis: primum scilicet materiam, alterum subjectum, tertium objectum. *Regia Solis*] Vtrumque exemplum quod hîc proponitur, ad usum declarationis pertinet. Cujus generis sunt & hæc in sacris literis. Genes. 1. describitur materia ex qua Deus creavit mundum, videlicet abyssus aquarum, quam Ovidius chaos vocat. Genes. 2. indicatur materia ex qua Deus fecit primum hominem, videlicet pulvis terræ: item materia ex qua ædificavit illi uxorem, videlicet una de costis illius. Gen. 6. indicatur materia ex qua Noë fabricavit arcam, videlicet ligna Gopher: quæ cedri species putatur, cariem non sentiens. Sic in historia sacra describitur materia ex qua Moses tabernaculum, item materia ex qua Salomon templum ædificavit. Atque hæc ad usum declarationis perti-

nent: jam demonstrationis seu argumentationis exempla sunt ista: Genes. 18. ex argumento á materia materiam humiliandi sui sumit Abraham, ubi Deum sic affatur, En obsecro induxi animum ut loquerer cum domino meo, qui pulvis sum & cinis. quasi dicat, Consto ex pulvere & cinere, vili scilicet materia: Ergo vilis & abjectus sum, ac proinde indignus qui loquar cum Deo. Hujus generis est & illud Iob. 4. Nunquid homo, Dei comparatione justificabitur? aut factore suó purior erit vir? Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut á tinea? &c. Argumentum est á materia, illustratum comparatione minoris, corpus enim hominis, similitudine domus luteæ notat: quæ nimirum vilis & contempta est. quasi dicat, Homo constat ex luto: ergo est creatura vilis & abjecta: & per consequens non potest consistere coram majestate divina, sed ab ea necessarió consumetur: idque eó magis quód etiam angeli coram majestate divina consistere nequeunt: quorum tamen natura est nobilior.

CAP. 7. DE FORMA.

Caussæ primum genus ejusmodi est, in efficiente & materia: secundum sequitur, in forma & fine. Forma, est caussa, per quam res est id quod est: ideoque hinc á cæteris rebus distinguitur: & forma simul cum re ipsa ingeneratur. Anima rationalis, est forma hominis: quia per eam homo est homo, & distinguitur á cæteris omnibus naturis. Geometricarum figurarum, in triangulis, quadrangulis sua forma est: Physicarum rerum, cœli, terræ, arborum, piscium sua forma est. unde præcipua rerum ut naturâ est, sic erit explicatio, si possit inveniri: ut in artificiosis rebus faciliús occurret. Cæsar. 7. Muri autem omnes Gallici hac feré forma sunt: trabes directæ perpetuæ in longitudinem, paribus intervallis distãtes inter se binos pedes, in

solo

ſolo collocantur: hæ revinciuntur introrſus & multo aggere veſtiuntur. ea autẽ, quæ diximus, intervalla grandibus in frõte ſaxis effarciuntur. His collocatis & coagmẽtatis aliꝰ inſuper ordo adjicitur, ut idẽ illud intervallum ſervetur, neque inter ſe contingant trabes, ſed paribus intermiſſæ ſpatiis, ſingulæ ſingulis ſaxis interjectis arctè contineãtur: ſic deinceps omne opus contexitur, dum iuſta muri altitudo expleatur: hoc cúm in ſpeciẽ varietatẽque opus deforme non eſt, alternis trabibus ac ſaxis, quæ rectis lineis ſuos ordines ſervant: tum ad utilitatem & defenſionem urbium ſummam habet opportunitatem: quod & ab incendio lapis, & ab ariete materia defendit: quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos plerunque introrſus revincta neque perrumpi, neque diſtrahi poteſt. Sic forma Virgiliani portus explicatur Æneid. 1.

Eſt in ſeceſſu longo locus: inſula portum
Efficit objecta laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.
Hinc atque hinc vaſtæ rupes geminiq; minantur
In cœlum ſcopuli, quorum ſub vertice latè
Æquora tuta ſilent: tum ſylvis ſcena coruſcis
Deſuper, horrentiq; atrum nemus imminet umbra:
Fronte ſub adverſa ſcopulis pendentibus antrum.
Intus aquæ dulces, vivoque ſedilia ſaxo,
Nympharum domus: hic feſſas non vincula naves
Ulla tenent: unco non alligat ancora morſu.

Forma] Forma propriè corporis eſt: & aliás figura, item species

nominatur. Græcé μορφὴ, σχῆμα, εἶδος: Germanicé *die gestalt*. Quia autem formæ corporum maximé artificialium, eis suum esse dant: ita ut ejusdem materiæ corpora formis inter se essentialiter distinguantur: factum hinc est ut Dialectici per synecdochen speciei, formam appellarint omne id quod rei cuipiam suum esse dat, quoque res á cæteris rebus essentialiter distinguitur. Est autem duplex forma: alia substantialis, accidentalis alia: utraque tamen essentialis, id est, essentialiter rem á rebus cognatis, adeoque cæteris rebus omnibus distinguens. Substantialis forma est, per quam unaquæque substantia naturalis est id quod est; ut anima rationalis est forma hominis: nam per hanc homo est homo. Accidentalis forma nihil aliud est quám ipsa figura corporis: sive á natura ei insit, ut figura corporis humani, arboris: sive ab arte sit educta, ut figura gladij, domus, navis, &c. Corpus hominis & corpus quadrupedis, ratione materiæ cognata sunt: utrumque enim ex carne, ossibus, nervis, &c. constat: sed forma seu figura multum inter se differunt: & ex figura sua unumquodque agnoscitur. Sic gladius & olla etiamsi fortasse materia non differant: ut si utrumque ex ferro sit: forma tamen seu figura differunt plurimum: & á figura habet ferrum, quod vel gladius vel olla vel etiam aliud instrumentum est & nominatur. Cæterúm quod ad substantiales rerum naturalium formas attinet: perdifficilis homini, vel potiús impossibilis earum est cognitio: si unicam ipsius hominis formam exceperis. Communi quidem ratione & definitione intelligimus, esse rerum formas: at quid singularis & unaquæque forma sit, ut leonis, equi, arboris, ab hominibus ignoratur. Omnino enim fatendum nobis est: substantias non sua specie cognosci á nobis: sed per earum accidentia. id quod totidem verbis fatetur philosophus acutissimus Iulius Cæsar Scaliger de Subtilit. ad Cardan. exercit. 307. sectione 21. Et pulchré admodum, Sicut vulpes, ait, elusa á ciconia, lambimus vitreum vas: pultem haud attingimus. *Per quam res est*] Vulgo idem dicitur his verbis, Quæ dat esse rei.

CAP. 8. DE FINE.

Finis est caussa, cujus gratiâ res est. Physicis rebus finis homo propositus est: homini Deus. Omnium artium est aliquod summum bonum & finis extremus: ut Grammaticæ, bene loqui: Rhetoricæ, bene dicere: Logicæ, bene disserere. Iuno 1. Æneid. connubii finem assumit, cúm

cúm Æolo Deïopejam pollicétur,ſolatii ſcilicet proliſque gratia:

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore Nymphæ,
Quarum (quæ forma pulcherrima) Deïopejam
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo,
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

In defenſione Ligarii Cicero Tuberonem accuſatorem urget, cúm armorum contra Cæſarem ſuſceptorum finem premit. Et certé (ait) contra ipſum Cæſarem eſt congreſſus armatus. Quid enim Tubero tuus ille diſtrictus in acie Pharſalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis ſenſus erat armorum tuorum? quę tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

Finis] Finis nominatur hoc cauſæ genus per ſynecdochen generis: intelligitur enim proprié finis actionis, id eſt, ea res in qua actio finitur ac deſinit: ſeu quam adeptum agens, agere deſinit, id eſt, agendi finem facit. Nonnulli vocant ſcopum, metaphora ſumpta á jaculãtibus. Quemadmodũ enim illi ſcopum intuentur, & ad illum ſagittas dirigunt: ita qui conſilio & ratione agunt, certum quaſi ſcopum propoſitum ſibi habent· quó in agendo reſpiciunt, & ad quem actiones ſuas referunt. Porró diviſio finis eſto hæc: Finis vel ſummus vel ſubordinatus eſt. Summus finis eſt, quem efficiens propter ipſummet deſiderat: ut finis hominis voluptarij eſt, frui voluptatibus: finis avari eſt, poſsidere magnas divitias: finis hominis pii eſt, glorificare Deum. Finis ſummus eſt aut vniverſalis aut ſpecialis. Vniverſalis eſt ad quem omnes omnino totius vniverſi res tendunt: is eſt gloria Dei, juxta dictum Salomonis Proverb. 4. Omnia condidit Dominus propter ſuam gloriam: etiam impium ad diem malum. Ad hunc finem hortatur & Paulus 1. Cor. 10. Omnia ad gloriam Dei facite. Specialis finis ſummus eſt, ad quem vnaquæque res in ſuo genere tendit: ut ædificantis finis eſt domus, belli finis victoria. Hæc in ſuo genere ſumma ſunt (ait Rodolphus) neque enim ædificat amplius ille, ne-

que hic bellum gerit: ubi domum fuerint atque victoriam consequuti. Sic sacræ eucharistiæ finis specialis summus est annunciatio mortis Christi, seu publica & solemnis glorificatio Christi redemptoris. Iam subordinatus finis est, quam efficiens nō propter ipsummet, sed propter summum finem expetit. Sic discimus literas ut consequamur doctrinam: sed doctrinam expetimus propter aliud: alii quidem propter nominis sui gloriam ac laudem, alii propter divitias, alii ut sua doctrina gloriam Dei illustrent & ecclesiæ Christi prosint. Axioma finis, id est, regula á fine argumentandi, traditur ab Aristotele lib. 3. Topic. cap. 1. his verbis: τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι. id est, Finis videtur magis expetendus esse quam ea quæ ad finem tendunt ac destinata sunt. Sic Marc. 2. 27. ait Christus: Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter sabbathum: ut ostendat, hominem esse meliorem sabbatho: ac proinde discipulos recté fecisse, quód majorem habuerint rationē vitæ suæ, quám sabbathi. Syllogismus: Finis est melior destinatis: Homo est finis sabbathi: nam propter hominem sabbathum factum, & homini destinatum est. Ergo homo melior est sabbatho: & per consequens major habenda est hominis ratio quám sabbathi. Aliud axioma: Qui vult finem, vult etiam destinata. Iam assumo: Atqui Christus vult nos celebrare sacram cœnam in memoriam mortis suæ. Concludo: Ergo vult nos in sacra cœna celebranda frangere panem. fractionem enim panis ipsemet destinavit ad mortem suam repræsentandam.

CAP. 9. DE EFFECTIS.

Effectum est quod é caussis existit. sive igitur gignatur: sive corrumpatur: sive modo quolibet moveatur quidlibet: hic motus & res motu facta effectum dicitur. Hujus loci sunt laudes & vituperationes, quarum pleni sunt libri sacri & profani. Æneid. 6. facta variorum populorum comparantur ad nominis Romani laudem:

Excudent alii spirantia molliús æra:
Credo equidem ducent vivos de marmore vultus,
Orabunt caussas melius, cœliq; meatus
Describent radio, & surgentia sydera dicent.
Tu regere imperio populos Romane memento:

Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem:
Parcere subjectis, & debellare superbos.

Huc dicta scriptaque referenda sunt. Pericles & Hortensius bene dicendi laude celebrátur: eodemque argumento Demosthenes & Cicero etiam bene scribendi. Ad hunc locum referuntur consilia & deliberationes, etiam si omnino ad exitum perductæ non fuerint. Parmenio & Philotas morte mulctati sunt, quia conjurationis in Alexandrum essent suspecti: ut Curtius & Arrianus meminerunt. De Lentulo & Cethego aliisque Catilinæ popularibus, Romani Senatus judicio supplicium sumptum est. Sunt etiam effecta virtutum & vitiorum. Horatius hoc modo ebrietatis effecta describit:

Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas, in prælia trudit inermem,
Solicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fœcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?

Effectum] Effectum hic per synecdochen speciei intelligitur quodlibet causatum: sic enim proprié appellatur ab Aristotele αἰτιατόν. Porró ut causa, sic & causatum quadruplex est: Effectum scilicet proprié dictum, Materiatum, Formatum & Destinatum. Præcipuus tamen usus est effecti proprié dicti. Exempla é sacris literis. Rom. 1. ait Paulus, invisibilia Dei, videlicet æternam ejus tum potentiam tum divinitatem cognosci atque intelligi posse ex rebus ab ipso creatis. Matth. 7. ait Christus: Cavete vobis á pseudoprophetis: qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus malos, &c. Galat. 5. recenset Paulus præcipua aliquot effecta carnis, itemque fructus spiritus.

E causis] Malim, Vi causarum. nam proprié loquendo ex efficiente & fine non existit effectum, sed ex materia & forma. *Laudes & vitup.*] Quippe quæ factorum sunt: illæ quidem honestorum, hæ veró turpium. *Dicta scriptaque*] Sunt enim effecta loquentium & scribentium.

CAP. 10. DE SUBJECTO.

Argumentum modo quodam consentaneum succedit, ut subjectum & adjunctum. Subjectum, est cui aliquid adjungitur. Anima, est subjectum scientiæ, ignorantiæ, virtutis, vitii: quia hæc præter essentiam accedunt: corpus, sanitatis, morbi: roboris, infirmitatis: pulchritudinis, deformitatis. Homo, subjectum est divitiarum, paupertatis: honoris, infamiæ: vestitus, comitatus. Locus, est subjectum rei locatæ. Sic Philosophi divinis entibus, licet parte & magnitudine carentibus, attribuunt locum. Sic Geometræ locum locique differentias in rebus Geometricis: Sic Physici multo etiam diligentiús in rebus Physicis considerant: in mundo, in elementis simplicibus, in rebus compositis. Sic Virgilius in Georgicis suum quemque propositis rebus locum deligendum admonet: ut segetibus, arboribus, vitibus, pascuis:

At priús ignotum ferro quám scindimus æquor,
Ventos & varium cœli prædiscere morem
Cura sit, ac patrios cultusque habitusque locorum:
Et quid quæque ferat regio, & quid quæq; recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ:
Arborei fœtus alibi, atque injussa virescunt
Gramina.---

Sen-

Sensilia sensuum, & res virtutibus ac vitiis propositæ, subjecta vitiorum & virtutum hoc modo nominantur. Color est subjectum visus, sonus subjectum auditus: quia hi sensus, in his sensilibus occupantur & exercentur. Virtutes & vitia declarantur in Ethicis hoc argumento: temperantia & intemperantia voluptate, magnanimitas & ignavia periculo, liberalitas & avaritia divitiis. Sic res numerabilis, Arithmeticæ: mensurabilis (ut ita dicam) Geometriæ subjicitur. Ejusmodi subjecto Cicero 2. Agra. disputat, inter Campanos nullam contentionem esse, quia nullus sit honor. Non gloriæ cupiditate (ait) efferebantur, propterea quód ubi honos publicé non est, ibi cupiditas gloriæ esse non potest: non cōtentione nec ambitione discordes: nihil enim supererat, de quo certarent: nihil quod contrá peterent: nihil ubi dissiderent. Eodem argumento á Propertio dictum est: lib 2

Navita de ventis, de tauris narrat arator:
Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Anima, est subjectum] Notandum, exempla subjectorum quę hîc multa commemorantur, non omnia esse unius ejusdemq; generis. nam certé alio modo anima subjectum est scientiæ, & alio modo homo subjectum est divitiarum, & rursum alio modo color subjectum est visus. Itaque ut ista distinguantur, notanda est subjecti divisio. Subjectum igitur aut recipit rem adjunctam, aut eam occupat & afficit. quæ docendi gratia appellentur subjectum recipiens aut occupans. Subjectum recipiens, rursum duplex est: recipit enim rem adjunctam vel in se, vel ad se. Subjectum occupans est, in quo res adjuncta (videlicet homo aut aliud animal) occupatur atque exercetur sentiendo, appetendo, cognoscendo, loquendo, scribendo: atque hoc

propriè in ſcholis vocatur Objectum. Nunc ad hanc diviſionem accommodemus exempla quæ ab authore ſunt propoſita. *Anima*] Exemplum primi generis, id eſt, ſubjecti recipientis in ſe. Hujuſmodi ſubjectum Ariſtoteles appellare ſolet δεκτικὸν, & inveſtigare τὸ πρῶτον δεκτικὸν, ſubjectum primũ, id eſt, proximum & proprium: atque ſic ſcientiæ & ignorantiæ πρῶτον δεκτικὸν eſt mens: virtutis & vitij, appetitus: commune autem illorum omnium ſubjectum, eſt anima. *Homo*] Exemplum ſecundi generis, id eſt ſubjecti recipientis ad ſe. *Locus*] Rurſus exemplum primi generis: Locus enim rem locatam in ſe ſeu intra ſe & in ſuum quaſi ſinum recipit. Sic cælum ſubjectum eſt corporis Chriſti: quia illud δέχεται, id eſt, intra ſe recipit ſeu capit: juxta dictum Petri Act.3. ὃν δεῖ τὸν οὐρανὸν δέξασθαι: Quem oportet cælo capi, id eſt, Oportet ſeu neceſſe eſt ut cælum capiat Chriſtum, tanquam locus rem locatam.

Senſilia] Sequuntur exempla tertii generis, nimirum ſubjecti occupantis ſeu objecti. Itaque quod in textu dicitur, *Subjecta hoc modo nominantur:* illud *Hoc modo*, tanquam falſum expungendum eſt. quia objecta non eodem modo comparata ſunt ad ſua adjuncta, quo ſubjecta recipientia de quibus dictum eſt ſuperiús. *Sic res numerabilis*] Sic res diſputabilis, id eſt, quæſtio, Dialecticæ ſubjicitur. *Ejuſmodi ſubjecto*] Scilicet occupante, ſeu objecto: honos enim, ambitionis objectum eſt: quippe in honore ambitio occupatur atque exercetur. *Non gloriæ*] Exemplum hoc demonſtrationis eſt: ſuperiora omnia fuerunt declarationis: quemadmodum & quod ſequitur, poſtremum. Procedit autem hæc argumentatio á negatione ſubjecti, id eſt objecti, ad negationem adjuncti. Nos argumentationis exempla plura afferamus. Conſimilis ſuperiori eſt illa Anacharſidis ſcita argumentatio: qui arguebat in Scythia non eſſe tibicines, quia nullæ ibi vites eſſent. *Dann die pfeiffer laſſen ſich gern beim wein finden.* unde proverbium, Cantores amant humores. Atque iſtud jocoſum: quod ſequitur, ſerium eſt. De transſubſtantiatione panis in corpus Chriſti, itemque de conſubſtantiatione corporis Chriſti cum pane, nulla extat Dei promiſsio: Ergo nulla poteſt eſſe horum dogmatum fides. Falluntur ergo & fallunt, qui dicunt, ſe iſta ſimpliciter credere. Procedit argumentatio á negatione promiſſionis ad negationem fidei, id eſt, á negatione objecti ad negationem adjuncti. Hæc igitur exempla negativa ſunt: Affirmativa ab objecto ad adjunctum ratiocinatio eſt illa Vlyſſis, qui Achillem habitu muliebri inter puellarum choros occultum, admodum acuté hoc argumento deprehendit: quum ipſe mercatoris habitu acceſſiſſet ad eas, cum variis femineis mercibus: inter quas erant arma quædam virilia, ad quæ Achilles ſeſe protinus convertit. Locus eſt Metamorph. 13.

Præ-

Præscia venturi genitrix Nereia lethi,
Dissimulat cultu natum: & deceperat omnes
(In quibus Ajacem) sumptæ fallacia vestis.
Arma ego femineis, animum motura virilem,
Mercibus inserui: neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus, cúm parmam hastamque tenenti,
Nate dea, dixi, tibi se peritura reservant
Pergama: quid dubitas ingentem evertere Troiam?
Injecique manum, fortemque ad fortia misi.

Sic igitur Vlysses ratiocinatus est: Iste appetit arma virilia: ergo vir est. nam ut ille apud Virgilium ait Eclog. 2. *Trahit sua quenque voluptas.* Et objecti argumentum ab ipso poëta hîc notatur, ubi ait, *Animum motura virilem.* Objecta enim (ut vulgo in scholis dicitur) movent sensus. quod Aristoteles dicit, τὰ ὑποκείμενα ποιεῖ τὴν αἴσθησιν, id est, Subjecta afficiunt sensum, vel potiús efficiunt sensionem. E sacris literis afferamus hęc. Malach. 1. ait Deus ad populum: Si vester pater sum: ubi est meus honor? si dominus: ubi timor? Hujus generis sunt illa Christi, Vbi cadaver est, ibi congregantur aquilæ. Item, Vbi thesaurus vester est, ibi est & cor vestrum. Quorum priore innuit, fideles congregatum iri in cælum: quoniam & ipse ibi sit. posteriore autem: fideles cogitationibus ac desideriis suis versari in cælo: quoniam ibi sit eorum thesaurus, nempe vita æterna. Hujus loci est regula illa consequentiæ quæ in scholis traditur his verbis, Ab Est secundi adjecti ad Est tertii adjecti valet consequentia negando. Quod enim omnino non est, de eo nihil affirmari potest. Vocant autem Est secundi adjecti, quando verbum Est, in propositione prædicati locum obtinet: ut Deus est, Angeli sunt, Purgatorium non est, Centauri non sunt. Est tertii adjecti vocant, quando verbum Est, in propositione copula est qua prædicatum cum subjecto connectitur: ut Deus est justus: purgatorium non est calidum. Sic autem vocant, quód illic verbum Est, secundum membrum propositionis est, & subjecto adjicitur: hîc autem tertium. Regulæ allatæ exemplum est enthymema illud apud Cic. Tuscul. quæst. lib. 1. Mortui non sunt: ergo mortui non sunt miseri. Consequentia bona est: sed antecedens falsum. Etsi enim mortui nô sint, ratione compositi, id scilicet quod fuerunt, ex anima & corpore constans: non tamen ideo prorsus non sunt. nam sunt adhuc ratione partium separatarû. quippe anima quidem quum immortalis sit, incorruptibilis permanet: corpus veró licet in cineres resolvatur, non tamen in nihilum redigitur: & suo tempore instaurabitur, nempe in resurrectione mortuorum. Quatenus igitur mortui sunt, eatenus etiam vel miseri vel beati sunt. Qui enim in fide Christi mortui sunt, beati sunt: tum ratione animæ, quæ in cælesti paradiso apud Christum agit:

tum veró etiam ratione corporis, quod in terra gloriosam ac beatam resurrectionem expectat. Contrá qui mortui sunt in incredulitate, miseri sunt: tum ratione animæ, quæ in inferno apud diuitem epulonem cruciatur: tum ratione corporis, quod resurget ad ignominiam & damnationem æternam. Ejusdem generis enthymema est hoc: Purgatorium non est: ergo purgatorium neque calidum neque frigidum est.

CAP. II. DE ADJUNCTO.

Adjunctum est, cui aliquid subjicitur: quod argumentum etsi subjecto est levius, attamen est copiosius & frequentius. Itaque quod de ejusmodi signis ait Ovid. 2. de Remedio:

Forsitan hæc aliquis (nam sunt quoque) parva vocabit.
Sed quæ non prosunt singula, multa juvant.

Animi corporisque & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta sunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid ulli subjecto extrinsecus accidit, adjunctum ejus est. ut autem locus est in subjectis, sic tempus est in adjunctis, duratio nempe rerum, præterita, præsens, futura: omninoque qualitates subjectis præter caussas adjunctæ: sive propriæ sint, quæ omni solique subjecto semper conveniũt, ut homini risus, equo hinnitus, cani latratus: sive communes, quæcunque non sunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Fannium Chæream Cicero pro Roscio Comœdo cavillatur: Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrasa, olere malitiam & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam

ĉturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur? qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne pilum ullum viri boni habere dicatur. Sic Martialis 2. lib. Zoilum ludit:

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus:
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Sic vestitus & comitatus res adjunctæ sunt: quo circumstantiæ genere Dido venatum proficiscens, magnificé 4. Æneid. depingitur:

Oceanum interea surgens aurora reliquit.
It portis jubare exorto delecta juventus:
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro:
Massylique ruunt equites, & odora canum vis:
Reginam thalamo cũctantem, ad limina primi
Pœnorum expectant: ostroque insignis & auro
Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.
Tandem progreditur magna stipante caterva
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo,
Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aurum:
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Est veró adjunctorum ad subjecta, quibus occupantur, usus item magnus. Hoc argumento Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant: quia multam quoque & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde quidvis alteri consentaneum, vel idem vel unũ

dici possit: omnesque modi unitatis, & ut ita dicam, identitatis, huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

Levius] Imó par adjuncti & subjecti in argumentando vis est: interdum quidem necessaria, interdum veró probabilis: ut pauló póst in exemplis intelligetur. *Signis*] Signorum locum alii peculiarem faciunt. Sed signa partim ad hunc locum, partim ad locum effectorum pertinent, partim etiam ad locum testimoniorum. Hujus etiam loci sunt quæ ab aliis vocantur Conjuncta, item Adjacentia, item communiter accidentia. Est autem hîc notanda adjunctorum divisio. Adjunctum igitur aut receptum est aut occupatum. Receptum, quod subjecto vel inhæret vel adhæret. Occupatum, quod in subjecto seu objecto occupatur. *Omni soli que*] Proprium est quod soli convenit, etiamsi nec omni, nec semper. quare duo hæc in definitione proprii redundant: neque κα̂τὰ παντὸς sunt. *Nonne ipsum caput*] Argumentatio procedit ab affirmatione adjuncti ad affirmationem subjecti: Chærea est capite & superciliis rasis: ergo nequam est. *Crine ruber*] Similis priori argumentatio: Zoilus est crine ruber, niger ore, &c. ergo nequam est. *Sic vestitus*] Hactenus adjuncta inhærentia: sequuntur adhærentia. *Est veró adjunctorum*] Sequuntur exempla tertii generis, nempe adjunctorum occupatorum. *Plato miseras*] Procedit ratiocinatio ab affirmatione adjuncti occupati ad affirmationem subjecti occupantis, seu objecti. Addamus exempla é sacris literis. Lucæ ultimo, quum Christus post resurrectionem appareret discipulis: & illi putarent, se non corpus Christi videre, sed spectrum: ibi Christus argumentatur á propriis corporis adjunctis, ut falsam discipulorum opinionem refutet. Quid turbati estis (inquit) & quare disceptationes subeunt corda vestra? Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum. Contrectate me, & videte: nam spiritus carnē & ossa non habet, prout me conspicitis habere. quasi dicat: Id quod videtis, est veré visibile & palpabile: ergo est verum corpus: & per consequens, non est spiritus seu spectrum. Sic argumentabatur Elias adversus sacerdotes Baaliticos. 1. Reg. 18. Baal non potest exaudire vos: Baal igitur non est deus. Contrá, Deus quem ego colo, exaudit me: ergo est verus Deus. Sic Iesaias 42. vers. 21. 22. 23. & Ieremias 2, 28. item 10, 5. argumentantur adversus idola: Idola non possunt opem ferre: ergo idola non sunt dij. Ita si dubites, an sacrificium Abelis fundatum fuerit in promissione Dei: probabitur id ex promissionis adjuncto, nempe fide. Abel sacrificium Deo obtulit per fidem: Heb. 11, 4. Ergo Abelis sacrificium fundatum fuit in promissione Dei. Promissio enim,

fidei

fidei objectum est: Fides, promissionis adjunctum occupatum. Hujus loci est illa regula consequentiæ scholastica: Ab Est tertii adjecti ad Est secundi adjecti valet consequentia affirmando, ut Tusc. 1. Si mortui sunt miseri: ergo mortui sunt.

CAP. 12. DE DIVERSIS.

Argumentum primum consentaneum expositum est. Dissentaneum sequitur, quod à re dissentit: sunt autem dissentanea inter se æqué manifesta, alterũque ab altero æqualiter arguitur: tametsi sua dissensione clariús elucescant. Dissentanea sunt diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea, quæ "sola ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima: Non hoc, Sed illud: Quanquam, Tamen. pro Pompejo, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt. Ovid. 2. de Arte:

Non formosus erat, sed erat facundus Vlysses.

2. Æneid. *Hic Priamus, quanquam in media jam morte tenetur:*
Non tamen abstinuit.

Pauló secus in Eunucho:

Nam si ego digna hac contumelia
Sum maximé: at tu indignus qui faceres tamen.

Item illa aliusmodi. Pro Lig. Scelus tu illud vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa adhuc caussa caruit. Alii enim errorem appellant, alii timorem: qui duriús, spem, cupiditatem, odium, pertinaciam: qui gravissimé, temeritatem: scelus præter te adhuc nemo.

Sola ratione] Non etiam re, ut opposita. Vsus diversorum præcipué videtur positus in declarando, ut scilicet inter se distinguantur quæ ab imperitis propter cognationem confundun-

tur: ut, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt: Non scelus fuit, sed error: Non liberalis, sed prodigus est.

CAP. 13. DE DISPARATIS.

Opposita sunt dissentanea, quæ ratione & re dissentiunt: itaque eidem attribui, secundum idem, & ad idem, & eodem tempore non possunt. Sic Socrates albus & ater non potest eadem parte esse: pater & filius ejusdem: sanus & æger eodem tempore: At albus esse potest alia parte, & ater alia: pater hujus, filius illius: sanus hodie, cras æger. Itaque ex altero affirmato alterum negatur. Opposita sunt disparata, aut contraria: disparata sunt opposita, quorum unum multis pariter opponitur: vt viride, cineraceum, rubrum, media sunt inter album & nigrum: quæ singula extremis, & inter se disparata sunt. Sic liberalitas & avaritia inter se disparantur. Sic homo, arbor, lapis, & ejusmodi res infinitæ disparantur: nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virgil. 1. Æneid. hoc argumento disputat:

O quam te memorem virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis: nec vox hominem sonat: O dea certé.

Negatur] In pristinis editionibus additum erat, *Aut contrá*, id est, Ex altero negato alterum affirmatur. Sed hoc meritó expunctum est: quia non de omnibus verum est: ut non sequitur: Hoc non est rubrum, ergo viride: Non est dominus, ergo servus: Non est album, ergo nigrum: Lapis non videt, ergo cæcus est. Verum autem est de contradicentibus, & de adversis immediatis, & de privantibus quatenus eorum alterum negatur de naturali subjecto. *Disparantur*] Imó pugnant & adversantur: disparantur autem liberalitas & prodigalitas, item parsi-

Anno 93 ...

parsimonia & avaritia: sic fortitudo & audacia, timiditas & prudentia. *O dea certe*] At non sequitur: Hæc virgo non est homo: ergo est dea. poterat enim neutrum esse, sed diabolus.

CAP. 14. DE RELATIS.

"Contraria sunt opposita, quorum unum "uni tantúm opponitur; suntque affirmantia, aut negantia. Affirmantia, quorum utrumque affirmat, ut relata & adversa. Relata, sunt contraria affirmantia, "quorum alterum "constat é mutua "alterius "affectione; atque inde "nominata sunt relata; ut pater qui "filium habet, & filius qui "patrem habet; & ob hanc mutuam relationis caussam, relata dicuntur simul esse natura, ut qui alterum perfecté norit, norit & reliquum. Pro Marc. Ex quo profectó intelligis, quanta in dato beneficio sit laus, cúm in accepto tanta sit gloria. Martialis in Sosibianum lib. 1.

"*Tum servum scis te genitum, blandeq; fateris,*
Cúm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Sic apud Quintilianum lib. 5. cap. 10. Si portorium Rhodiis locare honestũ est; & Hermacreonti, conducere. Quomodo & in Oratore perfecto Tullius. Num igitur est periculum (ait) ne quis putet in magna arte & gloriosa turpe esse docere alios id, quod ipsi fuerit honestum discere? Studium veró quoddam suum Cicero é relatis illis in Oratore prodidit. Iam illa (inquit) matura: uxor generi: noverca filii, filiæ pellex. Quod idem in ferreæ ætatis descri-

ptione Ovidius apertiús affectavit 1. Metam.

---Non hospes ab hospite tutus,
Non socer á genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Atqui argumentum talis relationis contrarium nihil habet, imó arguit mutuas caussas: ut sum tuus pater: tu es igitur meus filius: at cúm dico, sum tuus pater, non igitur sum tuus filius, tum contraria veré sunt.

Contraria] Sic appellantur á Cicerone, quæ vulgo dicuntur opposita, Aristoteli ἀντικείμενα. *Vni*] At in Ethicis virtus opponitur non uni tantúm vitio, sed duobus: ut liberalitas non solúm avaritiæ, sed etiam effusioni: fortitudo non solúm ignaviæ, sed etiam audaciæ, &c. Respondeo: Opponitur quidem virtus duobus vitiis, sed non utrique ut contrarium: verúm alteri ut disparatum: ut liberalitas effusioni, fortitudo audaciæ &c. Sed rursum objici potest: vitium contrarium esse non solúm virtuti, sed etiam vitio: ut avaritiam non solúm liberalitati, sed etiam effusioni: ignaviam non solúm fortitudini, sed etiam audaciæ, &c. Responderi potest: Adversa sunt (ait ex Aristotele Cicero) quæ in eodem genere plurimum differunt. Atqui avaritia & liberalitas non differunt plurimum: quia magis ab avaritia distat prodigalitas: Itemque ignavia & fortitudo: quibus magis inter se differunt ignavia & audacia. Ergo avaritia & liberalitas, ignavia & fortitudo non sunt adversa: sed tantúm avaritia & prodigalitas, ignavia & audacia. Ego tamen non video, ad quod genus oppositorum referri illa possint, prçterquam ad adversa. Quo fit, ut neque definitionem illam Aristotelis, neque illud axioma, κατὰ παντὸς vera existimem.

Quorum alterum] nempe utrumvis, id est, & hoc ex affectione illius, & vicissim illud ex affectione hujus: ut præceptor ex affectione discipuli, & vicissim discipulus ex affectione præceptoris. *Constat*] id est, pendet. *Alterius*] id est, ad alterum. *Affectione*] id est, habitudine, σχέσει, respectu. *Filium*] filiámve: synecdoche speciei. *Patrem*] matrémve, aut utrumque simul. Rursum synecdoche speciei. *Nominata sunt relata*] Scilicet á refe-

referēdo, quód alterum ad alterum referatur, id eſt, cum altero conferatur. *Tum ſervum*] Pater tuus eſt tuus dominus: ergo tu es patris tui ſervus. Antecedens confirmatum eſt teſtimonio, videlicet confeſſione Soſibiani. Ratio conſequentiæ eſt illud axioma Ariſtotelis πάντα τὰ πρός τι πρὸς τὰ ἀντιστρέφοντα λέγεται, id eſt, Omnia relata dicuntur reſpectu correlatorum. Sed in hoc exemplo ſophiſma ὁμωνυμίας eſt in vocabulo domini: quod interdum poteſtatis, interdum honoris eſt.

CAP. 15. DE ADVERSIS.

Adverſa ſunt contraria affirmantia, quæ inter ſe velut é regione perpetuó adverſantur, Æneid. 11.

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Sic albor & nigror, calidum & frigidum, virtus & vitium opponuntur. Parad. 1. contra Epicureos: illud tamen arcté tenent, accurateque defendunt, voluptatem eſſe ſummum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur, non hominum. Tu cúm tibi ſive Deus, ſive mater (ut ita dicam) rerum omnium natura dederit animum, quo nihil eſt præſtantius, neque divinius: ſic te ipſe abjicies ac proſternes, ut nihil inter te atque inter quadrupedem intereſſe putes? Pecudem & hominem adverſa Cicero oppoſuit: voluptas, pecudis bonum eſt, nō igitur hominis. Sic libertas & ſervitus, apud Tibullum 2. lib.

Sic mihi ſervitium video dominamque paratam,
Tu mihi libertas illa paterna vale.

Pro Marc. Nunquam enim temeritas cum ſapientia commiſcetur, nec ad conſilium caſus admittitur.

Adversa] Sic Cicero appellat quæ vulgo nominantur contraria, ab Aristotele ἐναντία. Notanda hîc est adversorum divisio: alia enim sunt mediata, alia immediata. Mediata, quæ aliquid in medio habent: ut album & nigrum multos colores intermedios habent: calidum & frigidum in medio habent tepidum. Immediata adversa sunt quæ nihil in medio habent: ut virtus & vitium: sanitas & ægrotatio: fides & incredulitas. Hanc divisionem tradit Aristoteles in Categoriis capite περὶ τῶν ἀντικειμένων. *Non igitur*] Consequentia hujus enthymematis nititur hoc axiomate, quód adversorum non potest idem esse proprium adjunctum. Iam veró pecus & homo adversa sunt. Quare non potest idem esse eorum proprium adjunctum. Est autem pecudis proprium bonum voluptas. Ergo voluptas non potest esse bonum hominis. Quanquam simplicius est dicere, consequentiam enthymematis propositi niti figura syllogistica: quæ extabit, si suppleatur propositio major, ad hunc modum: Quod proprium est alicujus rei, id nullius alterius rei est. Atqui voluptas, est proprium bonum pecudis: Ergo voluptas non est bonum hominis.

Cap. 16. De contradicentibus.

Contraria negantia sunt, quorum alterum ait: alterum negat idem: eaque sunt contradicentia, aut privantia. Contradicentia sunt contraria negantia, quorum alterum negat″ubique: ut justus non justus, animal non animal, est non est, sunt contradicentia. Sic in defensione Murænæ contradicitur sententiis Catonis & Ciceronis, illius Stoici, hujus Academici. Dialogus est his verbis, Nihil ignoveris: imó aliquid, non omnia. Nihil gratiæ caussa feceris. imó ne resistito gratiæ, cúm officium & fides postulabit. Misericordia commotus ne sis? etiam in dissolvenda severitate, sed tamen est aliqua laus humanitatis. In sententia permaneto: enimveró nisi sententia alia vicerit melior. Martialis lib. 1.

Bella es, novimus: & puella, verum est:

Et di-

Et dives, quis enim potest negare?
Sed dum te nimium, Fabulla, laudas:
Nec dives, neque bella, nec puella es.

Cicero 1. Tusc. cogit "hoc argumento Atticum Epicureum fateri mortuos miseros non esse, si omnino nulli sint, ut Epicurei credebant. Iam mallem (ait) Cerberum metueres, quám ista tam inconsideraté diceres. Atticus. Quid tandem? Marcus. Quem esse negas, eundem esse dicis: ubi est acumen tuum? cúm enim miserum esse dicis, tum eum qui nõ sit, esse dicis. Tum post longam disputationem Atticus ait, Age, jam concedo non esse miseros qui mortui sunt: quoniam extorsisti, ut faterer, qui omnino non essent, eos ne miseros quidem esse. Sic Terentianus Phædria Dori Eunuchi dictum "elevat, quód affirmasset priús, quæ post inficiaretur:

Modó ait, modó negat.

Ubique] id est, in subjecto quolibet: non autem in eo tantúm in quo affirmatum suapte natura inest: ut fit in privantibus, ut Non justus, negat justitiam non solúm de homine in quem justitia per naturam cadit, seu qui justitiæ est capax: verúm etiam de qualibet re alia: ut lapide, ligno, ferro, &c. nam de lapide tam veré negatur justitia, quám de homine injusto. Hinc aureum illud axioma Aristotelis, Quodlibet affirmare aut negare, verum: id est, de quolibet affirmatio aut negatio vera est. *Hoc argumento*] Imó non hoc contradicentium argumento, sed argumento subjecti: ut ostendimus suprá cap. 10 Subjecto enim simpliciter negato, adjuncta etiam quælibet negari necesse est. Hoc quidem verum est auditorem ibi á Cicerone reprehendi, quod sibi ipse contradiceret, si non expressé, tamen implicité, id quod in scholis vocant Implicare contradictionem. Dicuntur autem implicare contradictionem duæ propositiones, ex quarum altera sequitur contradictoria alterius. ut hîc: Mortui sunt miseri, & Mortui non sunt. hîc ex priore propositione

sequitur contradictoria posterioris, nempe Mortui sunt: Itemq; ex posteriore sequitur contradictoria prioris, nempe, Mortui non sunt miseri. Nam si mortui sunt miseri, certé mortui sunt: & vicissim, si mortui non sunt, nec miseri sunt. Sic contradictionem implicant: corpus Christi esse in cœna corporaliter, sed non sensibiliter. *Elevat*] Contrá Apostolus Paulus certitudinem suæ doctrinæ negatione contradicentium commendat. 2. Cor. 1, 19. Dei filius, Iesus Christus qui inter vos per nos prædicatus est, non fuit Etiam & Non: sed fuit Etiam in ipso.

CAP. 17. DE PRIVANTIBUS.

Privantia sunt contraria negantia, quorum alterum negat "in eo tantúm subjecto, in quo affirmatum suapte natura inest. Atque hîc affirmatum dicitur habitus, negatum autem privatio. Sic motus & quies. Sic ebrius & sobrius. Martial. lib. 3.

"*Ebrius es: nec enim faceres hæc sobrius unquam.*

Sic "cæcum esse & videre. Pro Cælio, "Existat igitur ex hac familia aliquis, ac potissimúm cæcus ille. minimum enim dolorem capiet, qui istã non videbit. Sic pauper & dives opponuntur apud Martialem lib. 5.

"*Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane:*
Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Talia sunt mors & vita in Miloniana: "Hujus mortis sedetis ultores, cujus vitam, si putetis per vos restitui posse, nolitis? Item tacere & loqui. 1. Catil. "Quid expectas authoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis? Pro Marc. Doleo cúm resp. immortalis esse debeat, eam in unius mortalis anima consistere. Sed dissentaneorum categoria sic est, unde quid vis ab altero differre quolibet modo possit.

In eo

In eo tantùm subjecto] ut lapis etsi facultate videndi præditus non est, tamen non dicitur cæcus: quia lapis non est subjectum naturale visus, sed animal oculatum: quod si visu careat, proprié cæcum dicitur. Ita nec piscis proprié dicitur mutus: quia natura non habet sermonis aut vocis organa. *Ebrius es*] Enthymema est: Non es sobrius: ergo es ebrius: á negatione privationis ad affirmationem habitus. *Cæcum esse*] Sic cæcitas mentis, id est ignorantia Dei, in qua homo nascitur, est privatio sapientiæ illius & cognitionis Dei cum qua homo primùm á Deo fuit conditus. *Existat igitur*] Enthymema est: Appius est cæcus: ergo non videbit Clodiam: ab affirmatione privationis ad negationem habitus, seu potiùs actionis quæ illius habitus propria est. *Semper eris pauper*] Solis divitibus dantur opes: non igitur pauperibus. Consequutio hujus enthymematis non pendet ex natura privantium: sed ex natura proprij. nam si tollas notam proprii, Solis: consequutio non valebit. ut si dicas, Divitibus dantur opes: hinc non sequitur: Ergo pauperibus non dantur. *Hujus mortis*] Enthymema est, Si possetis vitam Clodio restituere, nolletis: non debetis igitur mortem ejus ulcisci. Consequutio similiter non pendet ex natura privantium, sed ex natura parium. Pares enim animi affectiones sunt, Velle vitam alicujus restituere, & velle mortem ejus ulcisci. *Quid expectas*] Perspicis voluntatem tacitorum: ergo non est ut expectes authoritatem loquentium. Argumentum similiter á pari est. paria enim hæc sunt, Perspicere voluntatem taciti, & audire loquentem quid velit.

CAP. 18. DE PARIBUS.

Argumenta simplicia ita fuerunt in consentaneis & dissentaneis: comparata sunt, quæ inter se comparantur, quæ tametsi ipsa comparationis natura æqué nota sint, attamen alterum altero alicui notius & illustrius esse potest: Sæpeque notis breviús indicantur, aliquando partibus pleniús distinguuntur: quæ propositio, redditioque nominantur: atque omnino comparata etiam ficta arguunt fidemque faciunt. Comparatio est in quantitate vel qualitate: Quantitas qua res comparatæ quantæ dicun-

tur. Estque″parium vel imparium. ″Paria sunt, quorum est una quantitas: Argumentum igitur paris est,″cúm par explicatur à pari, ejusque notæ sunt par, æquale, æquare, idem, quod, tam, quám, tanto, quanto, tot, quot, & non magis, nō minus. Virgil. Æneid. 2.

--*Par levibus ventis.*

Æne. 3 *Et nunc æquali tecum pubesceret ævo.*

Æne. 6. *En hujus nate auspiciis, illa inclyta Roma*
Imperium terris, animos æquabit olympo.

Propositio deinde redditioque distinguuntur. 4. Cat. Cujus res gestæ atque virtutes iisdé, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur. Æneid. 4.

Tam ficti pravique tenax quám nuntia veri.

Catull. *Tantó pessimus omnium poëta,*
Quantó tu optimus omnium patronus.

Ovid. 4. Trist.

Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quotque soporiferum grana papaver habet,
Sylva feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
Quot tenerum pennis aëra pulsat avis:
Tot premor adversis: quæ si comprendere coner,
Icariæ numerum dicere coner aquæ.

9. Philip. Neque enim ille magis juris consultus, quám justitiæ fuit: Itaque quæ proficiscebantur à legibus & à jure civili, semper ad facilitatem æquitatemque referebat: neque constituere litium actiones malebat, quám controversias tollere. Ovid. 2. de Arte:

Non

Non minor est virtus, quám quærere, parta tueri.

Pro Mur. Paria cognosco esse ista in L. Muræna, atque ita paria, vt neque ipse dignitate vinci potuerit, neque te dignitate superarit. 2. Philip. "Quorum facinus commune, cur non eorum præda communis? Ter. in Adel.

"*Quando ego non curo tuum, ne cura meum.*

Hujus veró loci sunt consectaria illa é contrariis quidem orta, sed parium collatione tractata: ut Martialis illud:

"*Tum servum scis te genitum, blandeque fateris,*
Cúm dicis dominum, Sosibiane, patrem.

Ovid. 1. Fast.

"*In pretio pretium nunc est, dat census honores,*
Census amicitias: pauper ubique jacet.

Ex adversis sunt frequentiora. Cic. pro Sylla: "Neque veró quid mihi irascare, intelligere possum, si quód eum defendo, quem tu accusas, cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuso meum: & amicum (inquam) ego defendo meum. Sic 5. Tusc. "Quod cúm fateantur satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam, nonne fatendum est eandem vim in virtute esse ad beatam vitam?" Contraria enim cõtrariorum sunt consequentia. Sic interdum lacessiti par pari reponimus, qualis est Ecl. 3. apud Virgilium contentio pastorum: Damœtæ, primó hoc ænigma proponentis,

Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)

Tres pateat cœli ſpatium, non amplius, ulnas.
Et Menalcæ alterum ænigma reponentis,
Dic quibus in terris inſcripti nomina regum
Naſcantur flores, & Phyllida ſolus habeto.

"Paria veró ficta ſunt illa apud Æſchinem Socraticum, quibus demonſtrat Socrates cum Xenophontis uxore & cum Xenophonte ipſo Aſpaſiam locutam. Dic mihi quæſo Xenophontis uxor, ſi vicina tua melius habeat aurũ quám tu habes, utrum illius an tuum malis? Illius, inquit. Et ſi veſtem, & cæterum ornamentum muliebre pretii majoris habeat, quám tu habes, tuamne an illius malis? Illius veró reſpondit. Age veró, ſi virum illa meliorem habeat, quám tu habes, an illius malis? Hîc mulier erubuit. Aſpaſia autem cum ipſo Xenophonte ſermonem inſtituit: Quæſo, inquit, ſi vicinus tuus meliorem equum habeat quám tuus eſt, tuumne equum malis an illius? Illius, inquit. Quód ſi meliorem fundum habeat, quám tu habes, utrum tandem illius malis? Illius, inquit, meliorem ſcilicet. Quód ſi uxorem meliorem habeat, quám tu habes, utrum illius malis? Atque hîc Xenophon quoque ipſe tacuit.

Quantitate vel] Vulgó comparatorum vocabulum, per ſynecdochen generis ad quantitatem reſtringitur: ut comparatio ſit quantitatis, ſicut ſimilitudo qualitatis. Sed & comparandi verbum non raró ad qualitatem refertur. Comparatio in quantitate, Græcé σύγκρισις dicitur: in qualitate παρομοίωσις, aſſimilatio. παραβολὴ autem utriuſque appellatio communis eſt: quanquam feré de aſſimilatione intelligitur. *Parium vel imparium*] Par idem ſignificat quod æquale, Græcé ἴσον: impar, inæquale, ἄνισον. Hinc numerus par dicitur qui in pares, id eſt, æqua-

æquales, partes dividi potest: impar qui non potest in pares sed impares seu inæquales. *Paria sunt*] Sic Aristoteles Metaphys. lib. 1. cap. 15. ἴσα, ὧν τὸ ποσὸν ἕν, Paria seu æqualia sunt quorum quantitas est una. In Rhetoricis item lib. 2. cap. 23. τὸ μήτε μᾶλλον, μήτε ἧττον, sc. ὑπάρχον: Quod neque magis, neque minùs, scilicet inest. Id quod de paritate rationum intelligendum est: sicut prius de paritate rerum. Sic Cicero etiam in Topicis, Cõparatio parium, ait, nec elationem habet, neque summissionem: est enim æqualis. Aristoteles in Topicis paria, id est ea quorum par est ratio, vocat τὰ ὁμοίως ὑπάρχοντα, quæ similiter (id est pariter seu pari ratione) insunt. Ex quibus locis inter se collatis intelligitur, duplicem considerari paritatem seu æqualitatem: alteram ipsarum rerum: quæ consideratio ad primum inventionis usum pertinet, videlicet ad ipsarum rerum sigillatim consideratarum declarationem atque illustrationem: alteram veró rationum, quum scilicet vel unũ aliquid duobus, vel duo uni, vel duo duobus pariter seu similiter, id est pari ratione inesse dicuntur. Dicitur aũt ratio rationi par seu æqualis, id est æqué verisimilis seu probabilis. *Cùm par*] Potiùs argumentum á pari est, quum in antecedente & consequente enthymematis par est ratio veritatis, seu par probabilitas: hoc est, quum antecedens æqué est probabile, atque consequens. *Quorum facinus*] Hactenus exempla declarationis: sequuntur demonstrationis seu argumentationis. Quo loco notandæ sunt tres á pari argumentandi regulæ, seu axiomata, seu (ut Aristoteles vocat) loci: qui traduntur lib. 2. Top. cap. 4. Primum axioma est hoc, εἰ ἕν τι δυσὶν ὁμοίως ὑπάρχει ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν· εἰ τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τῷ ἑτέρῳ· εἰ δὲ θατέρῳ ὑπάρχει, καὶ τῷ λοιπῷ. Si quid unum duobus similiter insit aut inesse videatur: si alteri non insit, nec alteri inerit: si veró alteri insit, etiam reliquo inerit. Exemplum affirmationis: Israëlitæ á Deo puniti sunt propter idololatriam aliaque peccata: Ergo etiam Corinthii á Deo punientur, si paria committant. 1. Cor. 10. Exemplum negationis: Fœdus Dei cum die & nocte, non potest fieri irritum: Ergo nec fœdus ejus cum Davide, irritum fieri potest. Ierem. 33. Sic dicit Dominus: Si irritum potestis facere fœdus meum quod inivi cum die, & fœdus meum cum nocte: etiam irritum fieri poterit fœdus meum cum servo meo Davide, quó minùs habeat filium regnantem in solio suo. SECUNDUM axioma: εἴτε δύο τῷ αὐτῷ ὁμοίως (scilicet ὑπάρχει) εἰ τὸ ἕτερον μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπόν· εἰ δὲ θάτερον, καὶ τὸ λοιπόν. Sive duo eidem similiter insint, si alterum non insit, nec reliquum inerit: si veró alterum insit, etiam reliquum inerit. Exemplum affirmationis: Iste delectatur mentiendo: ergo etiam furando. Exemplum negationis: Hominis proprium non est videre: ergo etiam hominis proprium non est audire. TERTIUM axioma: τὸν αὐτὸν δὲ τρό-

πον καὶ εἰ δύο δυσὶν ὁμοίως ὑπάρχει. εἰ γὰρ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, οὐδὲ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ· εἰ δὲ ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, καὶ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ. Ad eundem modum etiam, si duo duobus similiter insint: Si enim alterum alteri non insit, nec reliquum reliquo inerit: si veró insit alterum alteri, etiam reliquum reliquo inerit. Exemplum affirmationis: Davidi esurienti licuit vesci panibus propositionis: Ergo etiam discipulis Christi esurientibus licuit vellere spicas die sabbathi: Matthæi 12. Exemplum negationis: Terent. Adelph. Quando ego non curo tuum, ne cura meum. Quibus verbis Demea sic argumentatur contra Mitionem: Ego non curo filium tuum, nempe Æschinum: Ergo nec tu cures filium meum, nempe Ctesiphontem. Ratio á pari: quia utraque cura, rei alienæ est. *Quorum facinus commune*] Sic loquentem introducit Cicero Antonium contra Cæsarem. Argumentationis sententia hæc est: Cæsar sectionem bonorum Pompejanorum quam possidet, possidet jure: Ergo etiam Antonius sectionem bonorum Pompejanorum quam possidet, jure possidet. Ratio á pari: quia ex pari causa cum Cæsare Antonius sectionem suam possidet, videlicet jure victoriæ. Hoc exemplum pertinet ad axioma tertium. *Quando ego non*] Hoc exemplum similiter pertinet ad axioma tertium: ut pauló anté explicavimus. *Tum servum*] Hîc argumentum á relatis est. vide suprá cap. 14. *In pretio pretium*] Nulla hîc videtur esse argumentatio: sed tantúm declaratio & illustratio per oppositum: opponuntur autem hîc privantia, Dives & pauper. Neque sequitur: Dives honoratur: ergo pauper contemnitur. potest enim fieri ut uterque honoretur, aut uterque contemnatur. *Neque veró*] Sic argumentatur his verbis Cicero: Ego non irascor tibi quód accusas meum amicum: Ergo nec tu irasci debes mihi quód defendo tuum inimicum. Ratió á pari: quia utrinque par est irascendi causa: Tam enim molestum esse solet, accusari nostrum amicum, quám defendi inimicum.

Quod cúm fateantur] Talia sunt & illa ejusdem authoris. Lib. 5. de Finib. Et quoniam hæc ducuntur de corpore: quid est cur non recté pulchritudo etiam ipsa propter se expetenda ducatur? Nam si pravitatem imminutionemque corporis, propter se fugiendam putamus: cur non etiam (ac fortasse magis) propter se formæ dignitatem sequimur? Et si turpitudinem fugiamus in statu & motu corporis: quid est cur pulchritudinem non sequamur? Hactenus Cicero: summa hæc est, Si deformitas est propter se fugienda: ergo pulchritudo propter se est expetenda. Tale est & illud in Topicis: Si stultitiam fugimus, sapientiam sequamur: & bonitatem, si malitiam. Cæterum quod ad exemplum in textu propositum attinet: notandum est, Ciceronem quidem recté argumentari: quum termini sint reciproci: verúm tacité assumere falsum, nempe virtutem quæ vitio

tio contrarié opponitur & adversatur, in hominé cadere in hac vita. id quod falsum est: quum vix umbra virtutis in hominibus locũ habeat. Idem judicandũ est de ista argumentatione Pontificiorũ: Mala opera damnant: Ergo bona opera servant. Recté quidé argumentantur: at falsum assumunt: nempe nostra bona opera talia esse quæ malis nostris operibus veré adversentur. id quod falsum est: quum bona nostra opera sint imperfecta & cũ malis operibus conjuncta: mala aũt nostra opera perfecta sunt, omnisq; bonitatis (quatenus quidé nostra sunt, id est, á nostra volũtate nõ renata proficiscũtur) expertia. *[contraria enim]* Cõtraria Cicero vocat (ut suprá ca.14. admonuimus) quæ vulgo dicũtur opposita, ab Aristotele ἀντικείμενα. Illustremus igitur hoc axioma exemplis in singulis quatuor generibus oppositorum. In relatis: Pater est qui genuit: Ergo filius est qui genitus est. In adversis: Albedo visum disjicit: Ergo nigredo visum colligit. In privantibus: Lux visui grata est: ergo tenebræ ingratæ. In contradicentibus: Ei qui facit officium, debetur beneficium: Ergo ei qui non facit officium, non debetur beneficium. Sic Ioan. 8. 47. Qui ex Deo est, verba Dei audit: Ergo qui non est ex Deo, is non audit verba Dei. Est argumentatio Christi contra Pharisæos, qua indicat causam incredulitatis eorum. Similis locus extat Ioan. 6, 36 & 37. Sed dixi vobis: & vidistis me, nec creditis. Quicquid dat mihi pater, ad me veniet. Hinc sequitur á contrario: Ergo quicquid mihi pater non dat, non veniet ad me. Itaque iis verbis Christus causam innuit, cur Pharisæi ad ipsum non veniant, hoc est, in ipsum non credant: quia scilicet non sint ei dati á patre. Veruntamen axioma illud in solis reciprocis firmum est, in non reciprocis varium & inconstans. ut in relatis non sequitur: Pater est homo: ergo filius est non homo, id est, aliquid aliud quã homo. In adversis: Albedo est color: ergo nigredo est nõ color. In privantibus: Lux visum afficit: ergo tenebræ visum non afficiunt. In contradicentibus: Homo est animal: Ergo non homo est non animal: id est, Quicquid non est homo, non est animal. Ejusmodi ἀνακολουθίας, id est inconsequentiæ exemplum extat apud Basilium lib. 2. contra Eunomium, his verbis: οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ ζῆν ἕπεται, τῷ καθεύδειν ἀκολουθεῖ πάντως τὸ τεθνάναι: Non enim quia si quis vigilet, eum sequitur vivere: idcirco etiam si quis dormiat, eum continuó sequitur esse mortuum. Affert etiam exemplũ Aristoteles lib. 2. Topicor. cap. 3. Ad εὐεξίαν, inquit, sequitur sanitas: veruntamen ad καχεξίαν non sequitur morbus. ubi εὐεξίαν, quasi dicas bonum habitum, intelligit gladiatoriam corporis firmitatem, seu robur athleticum: καχεξίαν veró, quasi dicas malum habitum, intelligit virium corporis seu roboris infirmitatem atque imbecillitatem. Dicit autem hîc valere consequutionem ἀνάπαλιν, id est, vicissim seu retró: quæ consequutio

ſimile quid habet cum converſione per contrapoſitionem: ut, εὐεξία eſt ſanitas: ergo morbus eſt καχεξία. Verúm ne hæc quidem conſequutio in omnibus valere videtur. neque enim ſequitur: Qui vigilat, vivit: Ergo qui mortuus eſt, dormit. nam quód ſacra ſcriptura mortuos dormire dicit: id non proprié, ſed per ſimilitudinem intelligit. Vidimus exempla ἀνακολουθίας in non reciprocis: videamus nunc exempla ἀκολουθήσεως in eiſdem. Ariſtoteles igitur loco citato affert hæc: Fortitudo eſt virtus: ergo timiditas eſt vitium. Fortitudo eſt expetenda: Ergo timiditas fugienda. Viſus eſt ſenſus: ergo cæcitas eſt ἀναισθησία, quaſi dicas inſenſibilitas, id eſt, ſenſus vacuitas ſeu carentia. Si triplum eſt multiplum: ergo ſubtriplum eſt ſubmultiplum. Si viſus eſt ſenſus: ergo viſibile eſt ſenſibile. Ex commemoratis exemplis perſpicitur; in nõ reciprocis τὴν ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἀκολούθησιν, ut vocat Ariſtoteles, id eſt, axioma illud Ciceronis, non eſſe perpetuum: imó ne quidem τὴν ἀνάπαλιν ἀκολούθησιν in omnibus locum habere. Itaque quum termini in enthymematis antecedente reciproci non ſunt: valde lubrica & fallax eſt á contrario argumentandi ratio, neque axioma illud Ciceronis in illis perpetuó valet. *Paria veró ficta*] Cicero & poſt Ciceronem Quintilianus, hoc exemplum ad ſimilitudinem retulerunt. Et ita Ariſtoteles quoque paria τὰ ὁμοίως ὑπάρχοντα, id eſt, quæ ſimiliter inſunt, vocat. Quomodo exponendum videtur & illud Virgilii, 2. Æneid. *Par levibus ventis*, id eſt, ſimilis. Hanc parium & ſimilium confuſionem parit eorum cognatio: utraque enim comparata ſunt.

CAP. 19. DE MAJORIBUS.

Imparia ſunt, quorum quantitas non eſt una.

Impar eſt május aut minus. Maius eſt, cujus quantitas excedit. Propriæ notæ ſunt hujus rationis: Non ſolúm, ſed etiam, Malo hoc, quám illud, Pluſquam, item per comparationẽ Grammaticam. Cicero pro Muræna:

Tollitur é medio ---

non ſolúm iſta verboſa ſimulatio prudentię, ſed etiam illa domina rerum

--ſapientia: vigeritur res:

Spernitur orator---

non

non solúm odiosus in dicendo, aut loquax, verúm etiam *---bonus, horridus miles amatur.*

Hinc sumitur logica quędam gradatio, climaci rhetorico interdum conjuncta. Pro Milone: "Neque veró se populo solúm, sed etiam Senatui tradidit: neque Senatui modó, sed etiam publicis præsidiis & armis: neque his tantúm, verumetiam ejus potestati, cui Senatus totam Rempub. omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiserat. Iuvenalis Satyr. 8. adversus gloriosum nobilem:

"*Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis*
Æacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas,
Quám te Thersitæ similem producat Achilles.

Pro Marc. "Plus admirationis habitura quám gloriæ. AEneid. 1.

O socii (neque enim ignari sumus anté malorum)
O passi "graviora: dabit Deus his quoque finem.

Cic. pro Mur. "Noli tam esse injustus, ut cúm tui fontes vel inimicis tuis pateant, nostros rivulos etiam amicis putes clausos esse oportere. Hinc illa gradatio est sine climace Rhetorico apud Terent.

Thr. "*Magnas veró agere gratias Thais mihi?*
Gn. *Ingentes.* Thr. *Ain tu? Læta est?* Gn. *Non tam*
ipso quidē Dono, quám abs te datū esse: id veró serió
Triumphat.

Ficta veró majora etiam plurimúm valent. Terent. Heaut. "*Satrapes si siet*
Amator, nunquam sufferre ejus sumptus queat,

Nedum tu possis. 5. Æneid.

"Magnanime Ænea, non si mihi Jupiter author
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cælo:
Mutati transversa fremunt, & vespere ab atro
Consurgunt venti, atque in nubem cogitur aer:
Nec nos obniti contrá, nec tendere tantum
Sufficimus.

QVVM noster author doctrinam imparium admodum confusé & perversé, maximé in superioribus editionibus, tradiderit: idque inde ei acciderit, non quód inter declarationem & argumentationem non distingueret; neque quid argumentatio á majori aut minori sit, attenderet: nos ante omnia veram definitionem proponemus, deinde tres argumentandi regulas seu axiomata ex Aristotele subjiciemus. Argumentatio igitur á majori, est quum enthymematis antecedens magis probabile est quám consequens. Axiomata autem Aristotelica extant 2. Top. 4. quorum Primum est hoc, δυοῖν περὶ ἑνὸς λεγομένοιν, εἰ τὸ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκοῦν, μὴ ὑπάρχει· οὐδὲ τὸ ἧττον. id est, Quum duo de uno dicuntur, si id quod magis inesse videtur, non inest: neque inerit id quod minus inesse videtur. ut Ioan. 3, 12. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cælestia, credetis? quasi dicat, Nullo modo, hoc est, multó minús. Secundum axioma est: ἑνὸς περὶ δυοῖν λεγομένου, εἰ ᾧ μᾶλλον εἰκὸς ὑπάρχειν, μὴ ὑπάρχει· οὐδ' ᾧ ἧττον. id est, Quum unum de duobus dicitur: si ei cui magis verisimile est inesse, non inest: neq; inerit ei cui minús inesse verisimile est. ut Rom. 11, 21. Si Deus naturalibus ramis non pepercit: vide, ne tibi quoque non parcat. 1. Pet. 4, 18. Si justus vix servatur: impius & peccator ubi comparebit? quasi dicat, Nullibi: hoc est, multó minús servabitur. Tertium axioma est: δυοῖν περὶ δυοῖν λεγομένοιν, εἰ τὸ θατέρῳ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκοῦν, μὴ ὑπάρχει· οὐδὲ τὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ. id est, Quum duo de duobus dicuntur: si id quod alteri magis inesse videtur, non inest: neque inerit reliquum reliquo. ut Mat. 12. Christus á Pharisæis accusatus violati sabbathi: eó quód permisisset discipulis suis, vellere spicas: inter alia sic se defendit: Sacerdotes non violant sabbathum, mactando pecudes: Ergo multó minús ego violavi sabbathum, permittendo discipulis meis ut vellerent spicas ad pellendam famem. Ratio á majori: Quia magis videtur, sacerdotes violare sabbathum, quám Christum: qui est dominus sabbathi. Sic Luc. 13. vers. 15. & 16. Christus á præfecto synagogæ insimulatus violati sabbathi, eó quód sanasset mulierem incurvam: sic se defendit: Vos non violatis sab-

ſabbathum, ſolvendo bovem aut aſinam, & ducendo aquatum: Ergo multó minús ego violavi ſabbathum, ſolvendo hanc filiam Abrahæ á vinculo quo eam vinxerat Satanas, idque octodecim annos. *Non ſolúm*] Non ſolúm, eſt nota minoris : Sed etiam, majoris. Sic Cúm, eſt nota minoris : Tum, majoris. Malo hoc, eſt nota majoris : Quám illud, minoris. *Tollitur é medio*] Exemplum hoc non eſt hujus loci : continet enim illuſtrationem á minori. Quæſtio eſt, Quid tollitur é medio? Reſponſio, Sapientia. Illuſtratio á minori, Non ſolúm ſimulatio prudentiæ. Altera quæſtio, Quis ſpernitur? Reſponſio : Orator bonus. Illuſtratio á minori, Non ſolúm odioſus in dicendo aut loquax. Quod ſi dicas eſſe amplificationem, quaſi dicat Cicero : Quid mirum, ſi verboſa prudentiæ ſimulatio tollitur: quum domina rerum ſapientia tollatur? tum argumentatio eſt itidem á minori : perinde enim eſt ac ſi dicas, Domina rerum ſapientia tollitur : Ergo multo magis tollitur verboſa prudentiæ ſimulatio : At ſapientia, inquiat aliquis, nonne major & præſtantior eſt quám prudentiæ ſimulatio? Sané. ſed non idcirco argumentatio hæc á majori eſt. Argumentatio enim á majori dicitur, quum antecedens enthymematis magis probabile eſt quám conſequens : á minori, quum minús : ſicut á pari, quum æqué. Quare non ſpectanda eſt in hujuſmodi argumentationibus, quantitas duarum rerum inter ſe comparatarum : ſed quantitas duarum ſententiarum inter ſe comparatarum ratione probabilitatis. Itaque Ariſtotelis appellationes hîc commodiores ſunt : qui appellat, ἐκ τοῦ μᾶλλον, ſcilicet ὑπάρχοντος, id eſt, ab eo quod magis ineſt : non autem, ἐκ τοῦ μείζονος, id eſt á majore. Item, ἐκ τοῦ ἧττον, ex eo quod minús ineſt : non autem, ἐκ τοῦ ἐλάττονος, á minore. Obſervandum autem, argumentationem á pari, procedere & affirmando & negando : at argumentationem á majore, negando tantúm : á minore autem, tantúm affirmando. Nam illic concluſio ſemper eſt, Ergo multó minús : hîc autem, Ergo multó magis : quarum illa, negationis: hæc veró, affirmationis nota eſt. *Neque veró*] His verbis Cicero amplificat argumentum quo demonſtrarat, Milonem ſuæ cauſæ confidere. Argumentum erat á facto, Quia ſe tradiderit populo. Amplificatio eſt á collatione factorum majorum, id eſt, magis demonſtrantium propoſitum: Quia ſe tradiderit etiam ſenatui, imó publicis armis, imó ipſi Cæſari. *Malo pater*] Hactenus duo exempla primæ notæ, *Non ſolúm, ſed etiam*: ſequitur exemplum notæ ſecundæ, *Malo hoc quám illud.* Sententia eſt, Malo te eſſe nobilem, & patrem habere ignobilem : quám te eſſe ignobilem, & patrem habere nobilem. *Plus admir.*] Exemplum tertiæ notæ, *Plus, quám. Graviora*] Exemplum comparationis Grammaticæ, id eſt nominis comparativi gradus. Quanquam exemplum hoc, quatenus argumentatio-

nem continet, non est hujus loci: continet enim argumentationẽ á minore: quia minús probabile est, aliquẽ pati posse graviora, quám leviora. at Æneas sic argumentatur, Passi estis graviora: ergo poteritis etiam pati hæc leviora. Exemplum pertinet ad secundum axioma suprá propositum. Duo quæ inesse dicuntur, Pati graviora & pati leviora: unum cui illa inesse dicuntur, socii Æneæ. *Noli tam*] Hoc quoque exemplum argumentationem á minore continet: Si fontes debent patere inimicis: ergo multó magis rivuli amicis. Illud enim minús probabile est, quám hoc. Exemplum pertinet ad tertium axioma suprá propositum. Duo quæ dicuntur inesse, Patere inimicis & patere amicis: duo quibus illa dicuntur inesse, Fontes & rivuli. *Magnas veró*] Si quis accuraté consideret, etiam hîc argumentatio á minori latet: licet prima fronte secus videatur. Quippe certum est, Gnathonem assentatorem ita hîc approbare verba Thrasonis, ut ea amplificet assentandi gratia. quód si amplificat, argumentatur igitur. nam omnis amplificatio, est tacita argumentatio vel á majore, vel á minore. Sed quomodo hîc argumentatur Gnatho? nempe sic, Thais agit tibi gratias ingentes: Ergo non est ut dubites quin tibi agat (quod tute ais) gratias magnas. at inquam, hæc argumentatio á minori est. Minús enim probabile est, aliquem agere gratias ingentes, quám magnas. sic de cæteris, minús probabile est, aliquem triumphare quám lætari ob acceptum beneficium: item meretricem lætari authore doni quám ipso dono. *Satrapes*] Hoc exemplum est hujus loci: sed vis argumentationis non consistit in eo quód satrapes major, hoc est, præstantior ac ditior sit quã is ad quem hec dicuntur: sed quód magis probabile sit, satrapem magnos sumptus sufferre posse, quám aliquem mediocrem aut tenuem. Enthymema hîc est: Satrapes non posset sufferre tantos sumptus quantos amica tua póstulat: Ergo multó minús tu poteris. *Magnanime*] Hoc quoque exemplum hujus loci est: sed rursum vis argumentationis non consistit in eo quód Iupiter major sit, hoc est præstantior ac potentior veraciorque quám Æneas: sed quód probabilius sit, aliquem crediturum Deo quám homini. Enthymema hîc est: Si promitteret mihi Iupiter, me hoc cælo in Italiam navigaturum: non crederem ei. Ergo multó minús tibi (Ænea) istud promittenti credo.

Cap. 20. De minoribus.

Minus est, cujus quantitas exceditur: Minus autem sæpe indicatur propriis notis, vt non solúm, sed ne: potius hoc quám illud: cúm, tum. Item

Item per Grammaticam comparationem: denique per negationem parium. Cic. 2. Catil. "Nemo non modó Romę, sed ne ullo in angulo totius Italiæ oppressus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciverit. 1. Catil. ut exul potiús "tentare, quám cõsul vexare Remp. possis. 2. Agr. "Quæ cúm omnibus est difficilis & mala ratio, tum veró mihi præter cæteros.

Ovid. 3. de Trist.

"Sævior es tristi Busiride, sævior illo
Qui falsum lento torruit igne bovem.

Ovid. 1. Remed.

"Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens ora levabis aqua:
Vt valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Atque hujus ejusdem speciei sunt hæ formulæ, quæ fiunt negatione parium. Philippica 9. "Omnes ex omni ætate qui in hac civitate intelligentiam juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Servio Sulpitio non sunt conferendi. Cat. 2. "Quanquam illi qui Catilinam Massiliam ire dictitant, non tam hæc queruntur quám verentur. Pro Muræna: "Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuũ: quantas perturbationes & quantos æstus habet ratio comitiorum? Aliquando nota nulla est. Pro Marcel. "Tantum abes á perfectione

maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris. Pro Archia: "Saxa & solitudines voci respondent: bestiæ sæpe immanes cantu flectuntur atque consistunt, nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur? 7. Ver. Gradatio illa est á minoribus. "Facinus est vincire civem Rom. scelus, verberare: propé patricidium, necare: quid dicam in crucem tollere? Finguntur etiam minora. Virgil. Ecl. 1.

"*Anté leves ergo pascentur in æthere cervi,*
Et freta destituent nudos in littore pisces:
Anté pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quám nostro illius labatur pectore vultus.

2. Philip. "O rem non modó visu fœdam, sed etiam auditu: Si inter cœnam in tuis immanibus illis poculis hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cœtu veró populi Rom. negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal implevit.

Vt hîc quoque confusionem cujus superiore capite mentionem fecimus, evitare faciliús possimus: definiamus primúm argumentum á minori, deinde argumentandi axiomata subjiciamus. Argumentum igitur á minori, est quum enthymematis antecedens minús probabile est quám consequens. Axiomata autem argumentandi á minori licet ab Aristotele (quod sciam) tradita nõ sint: tamen ad imitationem eorũ quæ ille tradidit de majori, facilé etiam de minori ex natura contrariorum tradi possunt. PRIMUM igitur esto hoc: Si quid inest ei cui minús

nús videtur inesse: inerit etiam ei cui magis videtur inesse. ut Matth. 6, 23. Si lumen quod est in te, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ? Matth. 10, 25. Si ipsum patremfamiliâs, Beelzebul vocarunt: quanto magis domesticos ejus? Ioan. 15, 20. Si me persequuti sunt: & vos persequentur. Luc. 23, 31. Si in virente ligno ista faciunt: in arido quid fiet? 1. Pet. 4, 17. Si primúm incipit á nobis judicium: quis erit finis eorum qui non parent Dei Evangelio? quasi dicat, miserrimus. hoc est, Multó magis judicabuntur illi seu affligentur. 2. Cor. 3. Si mortis ministerium fuit gloriosum: quî non potiús ministerium spiritus erit gloriosum? SECUNDUM axioma: Si cui id inest quod inesse minús videtur: etiam illud ei inerit quod inesse magis videtur. Hujus axiomatis multa exempla extant Matth. 6. ubi Christus dehortatur á diffidenti sollicitudine victus & amictus: cujus loci hæc est analysis. I. Pater cælestis dedit vobis animam: ergo multo magis dabit alimentum. Ratio á minore: quia minús probabile est, aliquem dare velle rem præstantiorem, quám viliorem: est autem anima plus quám alimentum. II. Pater vester cælestis al t volucres cæli: ergo multo magis alet vos. Ratio á minori duplex: prior, Quia volucres cæli nõ serunt neque metunt, neque cogunt in horrea, sicut vos facitis: minús autem probabile est, altum iri eos qui non serunt, &c. quám qui ista faciunt. Posterior ratio: Quia vos multó præstatis eis: minús autem probabile est, sustentatum iri creaturam viliorem, quám præstantiorem. III. Pater vester cælestis dedit vobis corpus: ergo multo magis dabit vestitum. Ratio á minore: Quia minús probabile est, aliquem dare velle rem præstantiorem quám viliorem: corpus autem plus est quám vestitus. IIII. Pater vester cælestis vestit lilia agrorum: Ergo multo magis vestiet vos. Ratio á minore duplex: prior, Quia lilia non laborant neque nent, sicuti vos: minús autem probabile est, amictum iri eum qui non laborat neq; net, quám qui ea facit. Ratio posterior: Quia lilia sunt herba agri: quę hodie extat; & cras in clibanũ mittitur: vos autem præstantiores estis. Minus autem probabile est, creaturam viliorem á Deo exornari, quám præstantiorem. Rom. 8, 32. Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: quî nõ etiam cum eo omnia gratificabitur? Deus donauit nobis filium: ergo multo magis donabit alias res utiles. 1. Cor. 6. sic argumentatur Paulus: Sancti (sic vocat Christianos) digni sunt qui mundum & angelos judicent: Ergo multo magis digni sunt qui judicent τὰ βιωτικὰ, id est, ea quæ ad victum & necessitatem hujus vitæ pertinent. TERTIUM axioma: Si duo duobus inesse videantur, alterum alteri: & id inest quod alteri inesse minús videtur: etiam reliquum inerit reliquo. ut Rom. 5, 8. Commendat autem suam charitatem erga nos Deus, quód

quum adhuc essem⁹ peccatores, Christus pro nobis mortuus sit. Iustificati igitur ejus sanguine, servabimur nunc multó magis per eum ab ira. Nam si quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii ejus: multó magis, reconciliati, servabimur per vitam ipsius. Hactenus Apostolus. Continentur aũt hoc locó duæ argumentationes á minore. Prioris quæstio est, Vtrum nos posteaquam justificati sumus, servandi simus ab ira? Respondet Apostolus affirmando: & affirmationem probat argumento á minore: Quia scilicet quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est: id quod minús videbatur facturus. Nam certé minús rationi consentaneũ videtur, aliquẽ velle mori pro homine impio, quám servare justũ. Posterioris argumentationis quęstio est, Vtrum nos, posteaquã Deo reconciliati sumus, servandi simus per vitã Christi? Apostolus respondet affirmando: & affirmationẽ probat á minore: Quia scilicet quum adhuc essemus inimici, reconciliati fuimus Deo per mortẽ Christi. id quod minús videbatur eventurũ. Nã certé minús probabile est, aliquem per mortem reconciliare velle cum altero inimicũ: quám per vitam servare velle reconciliatum. Termini duo qui reliquis duobus insunt, in priore argumentatione sunt hi: I. Christum mortuum esse pro nobis. II. Christũ servaturum nos ab ira. Termini duo quibus illi insunt: III. Nos quum adhuc essemus peccatores. IIII. Nos quum jam sumus justificati. Iam terminus prim⁹ inesse dicitur tertio: cui tamen minús videtur inesse quám secundus quarto. Ergo multo magis secundus inesse dicendus est quarto. In posteriori argumentatione termini qui insunt: 1. Reconciliari Deo per mortem Christi. 2. Servari per vitam Christi. Termini quibus illi inesse dicuntur: 3. Nos quum adhuc essemus inimici. 4. Nos quum jam sumus reconciliati. Iam terminus primus dicitur inesse tertio: cui tamen minús videtur inesse quám secundus quarto. Ergo multó magis secundum quarto inesse dicendum est.

χηματισμὸς argumentationis prioris.

3 *Si pro nobis peccatoribus*	1 *Christus mortuus est:*
4 *Ergo nos justificati*	2 *Per Christum servabimur ab ira.*

Posterioris argumentationis delineatio.

3 *Si nos inimici*	1 *reconciliati sumus Deo per mortem Christi:*
4 *Ergo nos reconciliati*	2 *servabimur per vitam Christi.*

Cic. 1. Offic. Quod si ea quæ acceperis utenda, majore mensura (si modo possis) jubet reddere Hesiodus: quidnam beneficio provocati, facere debemus? quasi dicat, Si mutuum reddendum est majore mensura: multó magis donum remunerandum est majore mensura.

3 *Mutuum*	1 *Reddere majore mensura:*
4 *Donum*	2 *Remunerari majore mensura.*

Horat.

Horat. *Vt jugulent homines, surgunt de nocte latrones:*
Vt teipsum serves, non expergisceris?

Quasi dicat, Si latrones de nocte surgunt, ut jugulent te: ergo tu multó magis expergisci debes, ut serves te.

Nemo non modo] In hoc exemplo comparatio rationum est. Amplificat enim orator conjurationem Catilinæ, comparatione minoris, id est sententiæ minús probabilis. Sententia quam amplificat, est hæc: Catilina conjuratos ascivit Romæ. Hanc sententiam amplificat comparatione illius: Catilina conjuratos ascivit in omnibus angulis Italiæ. Ista sententia minús probabilis erat, quám illa prior. Itaque in hoc exemplo nota majoris est, Non modó: minoris, Sed ne. Sicut & in illo Philip. 2. O rem non modó visu fœdam, sed etiam auditu. Magis enim probabile est: esse aliquid fœdum visu, quám auditu. *Tentare*] Sententiam hanc, Catilina vexat rempublicam: illustrat orator collatione minoris, Malim tentaret, quám vexaret. *Quæ cúm*] Sententiam hanc, Hæc ratio administrandi rempub. mihi difficilis est: illustrat collatione minoris, Cæteris minús difficilis est. *Sæviores*] Amplificat poëta crudelitatem maledici cujusdam, comparatione minorum: nempe crudelitatis Busiridis & crudelitatis Phalaridis. Sententia amplificanda, Tu es crudelis. Sententiæ amplificantes: Tu es crudelior Busiride: tu es crudelior Phalaride. quod idem valet ac si dicas: Busiris minús crudelis fuit quám tu: itemque Phalaris. *Vt corpus*] Exemplum argumentationis á minori: Tu pateris aliquid propter corpus: ergo patere etiam propter animum. Cujus tamen argumentationis vis non consistit in collatione corporis cum animo, tanquam minoris cum majori: sed in collatione duarum sententiarum, Pati velle propter corpus, & pati velle propter animũ: quarum illa minús est probabilis quám hæc. Exemplum pertinet ad primum axioma suprá propositum. *Omnes ex omni*] Amplificat orator jurisprudentiam Sulpitii. Sententia amplificanda, Sulpitius est juris bene peritus. Amplificatio per collationem minorum: Omnes anté nati Romæ jurisconsulti non habuerunt tantam juris intelligentiam, quantam Sulpitius. Hîc nota minoris est, negatio paris, Non sunt conferendi. *Quanquam illi*] Exemplum hoc, non est hujus loci: nam elevat orator querelam Catilinariorum, comparatione majoris, id est probabilioris. Sententia quam elevat: Catilinarii queruntur, Catilinam ire Massiliam. Elevatio: Non tam queruntur quám verentur. id est, magis verentur quám queruntur. Hîc nota minoris est, Non tam: majoris, Quám. *Quod enim fret.*] Amplificat orator perturbationes comitiorum, comparatione minoris: Freta non habent tantas agitationes fluctuum, quantas perturbationes habent comitia. *Tantum abes*] Cæsar conquestus de suspicione conjurationis, dicebat, se satis sibi vixisse: at orator

negat, reipub. collapsæ, neque dum restitutæ, satis eum vixisse. Et hanc sententiam amplificat comparatione minoris, ad hunc modum: Nondum perfecisti instaurationem reipublicæ: imó (quod minus est) nōdum jecisti instaurationis illius fundamēta. Potest etiam dici, amplificationem hanc constare collatione majoris, id est probabilioris sententiæ, ad hunc modum: Nondum perfecisti: imó ne fundamenta quidem jecisti. Probabilius enim est, aliquem fundamenta jecisse ædificii quod pridem extructum voluit, quám illud perfecisse. Quod si ergo nondum jecit fundamenta: multó minús perfecit. *Saxa & solitud.*] Rursus exemplum argumentationis. Sic enim argumentatur orator: Saxa & solitudines voci respondent: bestiæ sæpe immanes, cantu flectuntur atque consistunt: Ergo multó magis homines instituti rebus optimis, poëtarum voce moveri debent. Exemplum pertinet ad tertium axioma. Est autem argumentum geminum: cujus utriusque analysis hæc est. prioris: duo quæ insunt, Vox & Carmen: duo quibus illa insunt, Saxa & homines. Ratio á minori: Quia minús probabile est, saxa moveri voce, quám homines moveri carmine. Posterioris: duo quæ insunt, Cantus & carmen: duo quibus illa insunt, Bestiæ & homines. Ratio á minori: Quia minús credibile est, bestias moveri cantu, quám homines moveri carmine. *Facinus*] In hac gradatione itur á minoribus ad majora. *Anté leves*] His verbis Tityrus amplificat suam beneficiorum Cæsaris memoriam. Sententia quam amplificat, est hæc: Non obliviscar beneficia Cæsaris. Hanc sententiam amplificat collatione hyperbolica minorum, id est sententiarum minús probabilium: Cervi pascentur in æthere, Mare arefactum destituet pisces &c. Hîc igitur nota minoris est, Anté: majoris, Quám. *O rem*] Turpitudinem vomitus Antonii amplificat orator comparatione minoris: Inter cœnam vomere, turpe est: ergo multó magis in cœtu populi. Exemplum pertinet ad axioma primum. Vnum quod inesse dicitur, Vomere: duo quibus illud inesse dicitur, Cœna & cœtus populi.

CAP. 21. DE SIMILIBUS.

Adhuc comparatio in quantitate fuit, sequitur comparatio in qualitate, qua res comparatæ quales dicuntur: nempe similes aut dissimiles. "Similia sunt, quorum est eadem qualitas: similitudo proportio dicitur, ut similia proportionalia. Notæ similitudinis quæ uno verbo

verbo concluditur, sunt, Similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti: tum negatio dissimilitudinis, Haud secus, non aliter. 1. AEneid.

Os humerosq; Deo similis. --

9. Philip. Quanquam nullum monimentum clarius Servius Sulpicius relinquere potuit, quam effigiem morum suorum, virtutis, cõstantiæ, pietatis, ingenii, filium. 1. Trist.

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

In Pis. Vnus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, quo in patriã redii. Verr. 1. Sed repente é vestigio ex homine, tanquam aliquo poculo Circæo, factus est verres. Pro Pompeio, Itaque omnes quidẽ nunc in his locis Cn Pompejum sicut aliquem non ex hac urbe missum, sed de cœlo delapsum intuentur. 3. AEneid.

Haud secus ac jussi, faciunt. --

Terentius in Phor.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur, & quidem disjunctè vel continuè. Similitudo disjuncta est, quando termini quatuor reipsa distinguuntur. Eclog. 5.

Tale tuum carmen nobis divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine.

Carmen ad auditorẽ, ut sopor ad fessum, termini quatuor distincti sunt. Ad Frat. 1. Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis: sic sapientissimi viri, fortunæ impetum per-

sæpe superare non possunt. Hîc quatuor sunt itẽ termini, ut gubernator ad tempestatem, sic sapiens ad fortunam. 1. Trist.

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum:
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Cicer. 2. Phil. Sed nimirum ut quidam morbo & sensus stupore, suavitatẽ cibi non sentiunt: sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gustũ non habent. Virgilius fecerat hos versus:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:
Divisum imperium cum Iove Cæsar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, præmiumque magnum erat adeptus. His igitur similibus Batyllum Virgilius lusit:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis nidificatis aves:
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oves:
Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla prorsus est nota. Virgil. Ecl. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Continua similitudo est, quando est ut primus terminus ad secundum, sic secundus ad tertiũ. 3. Leg. Videtisne magistratus hanc esse vim, ut præsit, præscribat recta & utilia & conjuncta cum legibus? ut enim magistratibus leges, ita populo præsunt magistratus. Hîc termini sunt tres: lex, magistratus, populus.

Ficta similitudo parẽ vim habet superiorib.

illis,

illis, sed præcipué in hac explicata similitudine Æsopici apologi excellunt. Horat. 1. Epist.

Quód si me populus Romanus forté roget, cur
Non ut porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam quæ diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectãtia, nulla retrorsum.

Similia] Nihil video in hujus loci tractatione, quod vel enodationis, vel castigationis indigeat. Hoc tantúm admoneo, usum similium potissimúm versari in illustrando: sæpe etiam in occultando, quando scilicet propriis verbis omissis, solummodo translatis utimur. Vnde Christus interrogatus á discipulis, quare per parabolas, id est, similitudines, loqueretur populo, Matth. 13. respondit, Quia vobis datum est, nosse mysteria regni cœlorum: illis autem non est datum. Item, propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. Cæterũ similibus ad illustrandum adhibitis sacra scriptura referta est. ut Esa. 53. Christus ad mortem ductus comparatur agno qui ducitur ad mactationem; & ovi obmutescenti coram tonsore: ut illustretur Christi patientia. Psal. 1. Vir pius comparatur arbori plantatæ ad rivos: ut illustretur ejus felicitas. Sic Psal. 91. comparatur palmæ & cedro Libani. Matth. 23. Christus comparat Pharisæos sepulchris dealbatis, ad declarandum eorum hypocrisin: se autem gallinæ congreganti pullos sub alas, ad declarandum suum amorem erga Iudæos. *Scilicet ut fulvum*] Eadem similitudine illustratur in sacris literis constantia fidei Christianæ. 1. Pet. 1, v. 6 & 7. *Ficta similitudo*] Tales sunt parabolæ Salvatoris in historia Evangelica. Talis est ficta narratio Prophetæ Nathanis apud regem Davidem, de cive divite qui pauperi unicam suam ovem eripuerat: quam tandem ad Davidem accommodat. 2. Sam. 12. *Apologi*] Iudic. 9. extat insignis apologus Iothami, quomodo arbores elegerint sibi regem.

CAP. 22. DE DISSIMILIBUS.

Dissimilia sunt comparata, quorũ qualitas est diversa. Dissimilitudinis propriȩ notæ sunt, dissimile, dispar, differens, aliud, secus. pro Planc.

Quanquã dissimilis est debitio pecuniæ & gratiæ. Ennius,

O domus antiqua, heu quám dispari dominare domino.

Cæsar 1. bel. Gall. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. 2. Agrar. Alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. Cicer. 2. Nat. Quoniam cœpi secus agere atque initio dixeram. Dissimilitudinis notæ etiã sunt per negationem similium. 3. de Orat. Non est philosophia similis artiũ reliquarum. 2. AEn.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles,
Talis in hoste fuit Priamo.---

Horat. 1. Epist.

Non eadem est ætas, non mens.---

1. ad Frat. Sit annulus tuus, non tanquam vas aliquod, sed tãquam ipse tu. 3. Phil. Certus dies non ut sacrificii, sic consilii expectari solet. Hoc argumento pastor ille errorẽ suum confitetur:

Vrbem (quam dicunt Romam) Melibœe, putavi
Stultus ego, huic nostræ similem.---Et mox,
Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos
Noram, sic parvis componere magna solebam.

Vt nec canibus catuli, nec matribus hœdi, sic nec Mantua Romæ similis est. Nota plerunque nulla est, & dissimilitudo plenius explicatur. Quintil. lib. 5. c. 11. Brutus occidit liberos proditionem molientes, Manlius virtutẽ filii morte mulctauit. Catullus:

Soles occidere & redire possunt:

Nobis

Nobis cùm semel occidit brevis lux,
Nox est perpetua una dormienda.

Dissimilia] Dissimilium exempla é sacris literis. Psal.1.Non sic impii. Ioan. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus: mercenarius autem & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videns lupum venientem, relinquit oves & fugit. Ioan. 4. Christus declarat Samaritanæ, aquam á se promissam, dissimilem esse ei aquæ quam dabat mulier: Omnis, inquit, qui bibet de aqua hac, sitiet iterum: quisquis autem biberit de aqua quam ego dabo, neutiquam sitierit in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Matth.7.vers.ult.Docebat eos (videlicet Christus populum) ut habẽs authoritatem, & non ut scribæ.1.Sam.2.v.25. Si peccaverit vir in virum, judicabit ipsum judex: si autem in Iehovam peccaverit quispiam, quis judicabit pro eo? Hujus loci est negatio similitudinis cũ indicatione dissimilitudinis: Quum enim pro similibus proponuntur quæ similia non sunt, negari solet similitudo, & rationis loco subjici dissimilitudo: ut, Non quémadmodum Israëlitis licuit spoliare Ægyptios, ita nobis etiam licet deprædari proximum: Nõ enim nos idem quod illi, mandatum á Deo accepimus. Sic, Non quemadmodum equis vetulis teneros anteponere solemus, sic amici novi veteribus sunt anteponendi: Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum, satietates. Vide Lælium Cic. Sic in oratione pro Murena, quum Servius Sulpitius existimaret, Ciceronem sibi contra Murenam adesse debere in causa capitis, sicut antea sibi contra eundem adfuerat in causa honoris: Cicero similitudinem istam negat his verbis: Sic existimo (inquit) sic mihi persuadeo: me tibi contra honorem L. Murenæ, quantum tu á me postulare ausus sis, tantum debuisse: contra salutem nihil debere. neque enim si tibi tum quum peteres consulatum, affui: idcirco nunc quum Murenam ipsum petas, adjutor eodem pacto esse debeo. Atque hoc non modó non laudari, sed ne concedi quidem potest: ut amicis nostris accusantibus, non etiam alienissimos defendamus. *Dispari*] Dispar hîc pro dissimili: sicut par pro simili in illo, *Par levibus ventis. Vt nec canibus*] Aliter verba poëtæ explicanda censeo, nempe ad hunc modum: Non ut canibus catuli, & matribus hœdi: sic Ma[illegible] Romæ similis est. Aliás non erit hîc dissimilitudo, sed simi[illegible]o.

CAP. 23. DE CONJUGATIS.

Hactenus prima argumenta sunt exposita, se-

quuntur orta de primis, quæ perinde ſunt ad id quod arguũt, ſicut prima, unde oriuntur: ut cõjugata & notatio: diſtributio & definitio. "Cõjugata ſunt nomina ab eodẽ principio varié deducta, ut juſtitia, juſtus, juſté. In cõjugatis ſymbolũ eſt conſentaneorũ argumentorũ. Propertius lib. 2.

Libertas quoniam nulli jam reſtat amanti,
Nullus liber erit, ſi quis amare velit.

Hîc libertas cauſſa eſt, cur ſis liber. Cic. 3. de Nat. Deorũ, cúm de Dionyſio Tyranno loquitur: Iam menſas argenteas de omnibus delubris juſſit auferri, in quibus quód more veteris Græciæ inſcriptum eſſet, BONORUM DEORUM, uti eorum bonitate velle ſe dicebat. Dii boni ſunt: eorum igitur bonitate eſt utendum. Hîc ex effectis ad cauſſas eſt diſputatum. Terent.

Homo ſum, humani á me nihil alienum puto.

Ex ſubjecto eſt ad adjunctum. Contrá Phil. 2. Non tractabo ut Conſulem, ne ille quidem me ut Conſularem. In Piſon. Cúm eſſet omnis illa cauſſa Conſularis & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat & Conſulis & Senatus.

Conjugata ſunt] Cicero in Topicis, Conjugata, inquit, dicuntur quæ ſunt ex verbis generis ejuſdem. Ejuſdem autem generis verba ſunt, quæ orta ab uno varié commutantur: ut ſapiens, ſapienter, ſapientia. Hæc verborum conjugatio συζυγία dicitur: ex qua hujuſmodi eſt argumentum: Si compaſcuus ager eſt, jus eſt compaſcere. Hæc Cicero. Ariſtoteles vero in ſuis Topicis lib. 2. cap. 3. appellat σύστοιχα, quaſi dicas coordinata: & definit ſic, Σύστοιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα· οἷον δικαιοσύνη, δίκαιος, δίκαιον, δικαίως. id eſt, Coordinata dicũtur omnia ea quæ in eadem coordinatione ſunt: ut juſtitia, juſtus, juſtum, juſté. Huc pertinent etiam πτώσεις, caſus: quo vocabulo tempore Ariſtotelis (ipſomet teſte in loco citato) appellabãtur ſola adverbia

á no-

á nominibus derivata. Verúm hanc appellationem merentur etiam casus obliqui nominum: item comparativi gradus & superlativi. Porro argumentatio á conjugatis ad jocandum valet, quum luditur alterius conjugatorum ὁμωνυμίᾳ, id est, ambiguitate. ut apud Cic. lib. 2. de Orat. Quum in senatu ageretur de agris publicis: & premeretur Lucilius ab iis qui á pecore ejus depasci agros publicos dicerent: Non est (inquit Appius) Lucilii pecus illud: erratis. (Defendere Lucilium videbatur.) Ego liberum puto esse: quá lubet, pascitur. Hactenus Cicero. Sic igitur argumentabatur Appius: Pecus illud pascitur quá libet: Ergo est liberum. Si liberum: ergo non est Lucilii. Sed ludebat Appius ambiguitate nominis Liberum. Liberum enim dicitur tum quod solutum est & expeditum ad movendum sese quó libet: tum quod non est servum seu sub domini alicujus potestate. Priore sensu pecus Lucilii liberum erat; posteriore nō erat: at de hac libertate erat quæstio. Præterea nō valet consequentia á conjugato actionis unius aut actionum paucarum ad conjugatum habitus: eó quód habitus non nisi ex multis actionibus comparatur. quare non sequitur, Davidis factum, quum necem pararet Vriæ innocenti, fuit tyrannicum: Ergo David fuit tyrannus. Nec sequitur, Cambysis factum, quum iniquo judici detraxit pellē & eam instravit sedi, fuit justum: Ergo Cambyses fuit justus. Ad ejusmodi dici solet: Vna hirundo non facit ver. Præterea ad hunc locum pertinet argumentum quod vocatur á concreto ad abstractum: ut, Baptista recepit milites manentes in officio: Ergo approbavit militiam. Quanquam hîc cōsequutio non pendet ex conjugatis, Miles & Militia: sed ex eo quod additur, Manentes in officio. quod jam argumentum est á testimonio, nempe tacita confessione. nam silentium Ioannis vim habebat approbationis. Si enim militiam improbasset, certé palám id esset professus: quippe quum eos hortaretur ad pœnitentiam. Postremó notandum, é conjugatis sæpe duci argumenta quæ simul vim habent á pari: ut, Si qui fortiter agit, consideraté pericula suscipit & labores perpetitur: est quoque fortitudo, cōsiderata periculorum susceptio & laborum perpessio. Item, Si justitia non est scientia: neque scienter agere dici poterit qui agit justé. Itē, si currēs movetur: ergo cursus est motus.

Cap. 24. De notatione.

Notatio est nominis interpretatio: nomina siquidem sunt notæ rerū, nominumque vel derivatorum, vel compositorum, si vera notatione

fiant, ratio reddi poteſt ex aliquo argumento primo: ut homo ab humo. Ovid. 6. Faſtor.

Stat vi terra ſua, viſtando Veſta vocatur.

Ex cauſſa eſt notatio.

At focus á flammis, & quód fovet omnia, dictus.

Ex effectis eſt notatio.

Item 4. Ver. O Verrea præclara! Quó enim acceſſiſti, quó non attuleris tecum iſtum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adiiſti, quod fanum denique, quod non everſum atque exterſum reliqueris? Quare appellentur ſané iſta Verrea, quæ non ex nomine, ſed ex moribus naturaque tua conſtituta eſſe videantur. Ex effectis item eſt notatio. Ovid. 1. Faſt.

Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis hæc eſt,
Nomine clauſa aperit, claudit aperta ſuo.

Hîc eſt notatio é ſubjecto cardine, circa quē numen deæ exercetur. At ex adjunctis notatio eſt Bābalionis 2. Philip. quia balbus & ſtupidus: hinc igitur cavillatio in Antoniū generum. Tuę conjugis, bonæ fœminę, locupletis quidem certé, Bambalio quidam pater, homo nullo numero, nihil illo contemptius: qui propter hæſitantiam linguæ ſtuporemque cordis cognomen ex contumelia traxerit. Ex adjunctis eſt notatio. E diſſentaneis autem ſunt illa apud Quintilianum libro primo, capite ſexto: Lucus, quia umbra opacus, parum luceat: & Ludus, quia ſit longiſſimé a luſu: & Dis, quia minimé dives. Poteſt etiam é comparatis eſſe notatio: ut

ut Pyropus, quód ignis flammam imitetur. Est veró ut notationi ad suum nomen, sic nomini ad notationem sua affectio: ut Animi plenus, ergo animosus: & contrá, Animosus, ergo animi plenus.

Notatio] Cicero in Topicis, Græci, inquit, ἐτυμολογίαν vocarũt, id est (verbum ex verbo) veriloquium: nos autem novitatem verbi non satis apti fugientes, genus hoc notationem appellamus: quia sunt verba, rerum notæ. Itaque hoc idem Aristoteles σύμβολον appellat: quod Latiné est nota. Hæc ille. *Homo ab humo*] Quintilianus lib. 1. cap. 6. hanc notationé deridet: Etiamne hominem appellari, inquit, quia sit humo natus? Quasi veró non omnibus animalibus eadem origo: aut illi primi mortales anté nomen imposuerint terræ, quám sibi. Hæc ille. Sed miser homo ignoravit sacras literas: quæ hanc notationem in lingua Hebraica confirmant. ut Genes. 2, 7. Et formavit dominus Deus hominem, pulverem de humo. Et cap. 3, v. 19. ait Deus primo nostro paréti, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in humum, quia ex ea sumptus es. Hebraicæ appellationes sunt: hominis, Adam: humi, adamah. Significat auté adamah, proprié humũ ruffam: ex quali hominem a Deo formatũ fuisse, tum ipsa nominis proprietas arguit: tum quód in partib. Orientalibus (sicut & aliis multis in locis) propter solis adustionem humus subruffa est. Divinitus autem in confusione linguarum, homo & humus has appellationes sortita sunt: ut Hebræis vocibus é regione responderent. Neque veritatem hujus notationis labefactat ratio Quintiliani: quód eadem ratione omnia animalia homines appellanda essent, quũ omnia humo nata sint. nam Deus solum hominem sic appellari voluit, ut perpetuam apud se haberet sui humiliandi materiam: quippe qui ex humo, id est vili materia, originem traxerit. Cujus humiliationis exemplum extat in Abrahamo Gen. 18. ubi Deum alloquuturus, præfatur in hæc verba: En obsecro induxi animum ut loquerer cum domino meo, qui pulvis sum & cinis. Et post primi parétis nostri lapsum, ad superbiam ejus retundendam, qui deo similis fieri cupierat, ait Deus: Pulvis es, & in pulverem reverteris. Deinde nec altera Quintiliani ratio valet: neque enim verũ est quod Quintilianus præsupponit, omnia nomina rebus ab hominibus esse imposita: imposuit enim quædam ipse Deus, ut in primo cap. Genes. videre est. Cæterúm ejusmodi notationum sacræ literæ plenæ sunt: ut, nominis Heva, Gen. 3, 20. Cajin, Genes. 4, 1. Seth, ibid. v. 25. Noah, Gé. 5, 29. Abrahã, Gé. 17, 5. Isac, Gen. 17, 17. & Gen. 18, 12. & Gen. 21, 6. Esau & Iacob, Gen. 25, 25. Edom, ibid.

ver. 30. Nominum filiorum Iacob notationes exponuntur Genes. 30.

O Verrea] Enthymema hujus loci est, Verres omnia loca Siciliæ verrit, id est, spoliavit ac deprædatus est: Ergo festum quod in sui ipsius honorem instituit, meritó appellavit Verrea. Hîc notatio falsa est, & ad convitiandum atque jocandum ab oratore conficta. Verres enim festum illud sic appellaverat ex suo nomine, non autem ex suis moribus ac factis. Simile est enthymema Esaui, quo cõvitiatur Iacobo fratri: Gen. 27. Meritó, inquit, vocatũ est nomen ejus Iacob: supplantavit enim me jam altera vice. Etiam hîc notatio falsa est, & ab Esauo ad convitiandũ fratri conficta. nam Iacob á planta nomé acceperat, non quód supplantator futurus esset: sed quód in partu plantã Esaui egrediétis tenuisset; ut habetur, Gen. 25, 25. Hujus generis est & argutatio illa lamentantis Ajacis apud Sophoclem in Ajace flagellifero:

Αἶ, αἶ, τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ὧδ' ἐπώνυμον
Τοὐμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;
Νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δὶς αἰάζειν ἐμοὶ
Καὶ τρίς· τοιούτοις γὰρ κακοῖς ἐντυγχάνω.

Hujus loci enthymema est: Necesse habeo αἰάζειν, id est, lamentari: Ergo recté nominor Αἴας, quasi dicas, lamentator. Atq; hæc á notatione ad nomen argumenta sunt: vicissim ducuntur etiam argumenta á nomine ad notationem: ut, Cicero pro Mil. Venio nunc, inquit, ad aureum illud nomen Chrysogoni. quib. verbis perstringit illius avaritiã: quasi dicat, Chrysogonus habet nomen ab auro, sic dictus quasi ex auro genitus: Ergo non est mirum si sit auri cupidus, id est, avarus. Sic, Sapientes a veteribus Romanis nominati sunt cordati: Ergo illi judicarunt, sapientiæ sedem & quasi domicilium esse cor.

CAP. 25. DE DISTRIBUTIONE.

Reliquum est ex ortis aliunde argumentis argumentum "distributionis & definitionis:" in qua utraque affectio reciprocationis est, illic partium omnium cum toto, hîc definitionis cum definito. Distributio est, cúm totum in partes distribuitur. Totum est, quod continet partes. Pars est, quæ continetur á toto. Atque ut distinctio totius in partes, Distributio: sic collectio partium ad constituendum totum, Inductio dicitur.

Distributio sumitur ex argumentis toti quidem consentaneis, "inter se autem dissentaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partiũ & cũ toto consensio, & inter se dissensio major fuerit.

Distributionis] Vulgo appellatur divisio. *In qua utraque affectio reciproc.*] In superioribus editionibus additum erat, *Omnino propria.* quæ verba meritó expunxit author propter falsitatem: quia affectio reciprocationis communis est etiam aliis argumẽtis: ut Omnis homo prædictus est facultate ridendi: & vicissim, quicquid prẹditũ est facultate ridendi, homo est. ubi subjectum reciprocatur cum adjuncto. Sic, Plato fuit præceptor Aristotelis: & vicissim, Aristoteles fuit discipulus Platonis. ubi inter se reciprocâtur relata. Hoc tamen verum est: in toto genere distributionis & definitionis reciprocationem reperiri: non autem in toto genere subjectorum aut adjunctorum, aut aliorum argumentorum. Itaque reciprocatio inest quidem distributioni ac definitioni omni, sed non soli: quare non est horum argumentorum propria. *Inter se autem dissentaneis*] Vitiosa igitur divisio est, cujus partes inter se consentaneæ sunt: qualis est illa quæ vulgo traditur, divisio partium: qua partes dividuntur in essentiales & integrales. Quasi veró integrales partes, non sint essentiales: quippe constituentes integri essentiam: ut fundamentum, parietes & tectum constituunt essentiam domus: sic singula corporis humani membra constituunt integrum corpus. Vicissim essentiales partes, nonne etiam integrales sunt? ut corpus & anima, hominis: quum integram hominis essentiam cõstituant. Eodem vitio laborat divisio definitionis, qua dividitur in essentialem, causalem, collectam ex coacervatione partium, & collectam ex coacervatione accidentium. nam quam essentialem vocant, est etiam causalis: quippe constans ex genere & differentia specifica: quibus symbolis caussę essentiam cõstituentes, materia scilicet & forma, continentur. Sic quam vocant causalem, est etiã essentialis: quatenus enim recenset caussas omnes, recenset etiam materiam & formam, quæ essentiam rei cõstituunt. Sic definitio collecta ex coacervatione partium, sive recitet partes essentiales, sive integrales: semper essentialis est. quum veró recitat essentiales, materiam & formam: túm non solúm essentialis, sed etiã causalis est. Talis quoq; est divisio prædicationis (quam sic in scholis Dialecticorũ vocãt) in regularem, figuratam & inusitatam. nam figurata, etiam regularis esse potest: ut tyrannus est lupus: ubi prædicatur accidẽs de subjecto, ut ipse quoque Philippus fatetur. Item quam inusitatam vocant, etsi de rebus inusitatis est, tamen ipsa prædicatio seu loquendi ratio, revera regularis est: ut Filius Dei est homo, Filius

Dei mortuus eſt. in quarum pr ore prædicatur genus de ſpecie (ſeu ut vulgo loquuntur, ſpecies de individuo) nempe homo de illo homine qui etiam eſt filius Dei: in poſteriore prædicatur accidens de ſubjecto; nã Filio Dei accidit ut moreretur in carne.

CAP. 26. DE DISTRIBUTIONE *ex cauſſis.*

Diſtributio prima eſt ex abſoluté conſentaneis, cauſſis nempe & effectis. Diſtributio ex cauſſis eſt, quando partes ſunt cauſſæ totius. Hîc "diſtributio integri in ſua mẽbra præcipué laudatur. Integrum eſt totum, cui partes ſunt eſſentiales: Membrum eſt pars integri. Sic Grammatica in etymologiam & ſyntaxim, Rhetorica in elocutionem & actionem, Dialectica in inventionem & judiciũ dividitur. Ab his enim partibus artes illæ conſtituuntur. Hæc diſtributio principalis eſt, cúm rei longioris explicatio "ſuſcipitur. 1. Georg.

Quid faciat lætas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere (Mæcenas) ulmiſq; adjungere vites
Conveniat: quæ cura boum, quis cultus habendo
Sit pecori, atq; apibus quanta experientia parcis,
Hinc canere incipiam. ---

Cic. pro Mur. Intelligo (judices) tres totius accuſationis partes fuiſſe: & earum unam in reprehenſione vitæ, alteram in cõtentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus eſſe verſatam. Quin etiam "aliter tractatur hoc argumenti genus, vel á partibus ad totum, vel á toto ad partes. Catul.

"*Quintia*

Quintia formosa est multis: mihi candida, longa,
Recta est: hæc ego sic singula confiteor:
Totum illud, formosa, nego: nam nulla venustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.
Lesbia formosa est: quæ cúm pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

Distributio integri] Hæc peculiari vocabulo appellatur partitio: sicut distributio generis in species nominatur divisio: teste Cicerone in Topicis. Sic decalogi distributio in duas tabulas, partitio: distributio legum Mosaicarum in morales, ceremoniales & forenses, divisio est. *Suscipitur*] Sive á poëtis, sive á philosophis, sive ab oratoribus, sive á concionatoribus. *Aliter*] Nempe συλλογιστικῶς seu ἀκολουθητικῶς: de qua tractatione hæc extant axiomata apud Aristot. lib. 6. Topic. cap. 6. In quo totum est, in illo oportet & partes esse: In quibus partes sunt, & totũ necesse est inesse: Si partium vel una desit, totum non est: at contrá non sequitur, Si totum non sit, nullam partem esse. *Quintia formosa*] Enthymema est: Quintiæ deest una pars formę, nempe venustas: Ergo Quintia nõ est tota formosa. Argumentum est á parte ad totum: Consequentia valet per axioma tertium. Notandum, é singulis causarum generibus distributionem esse posse. Ex efficiente: ut, Philosophia scripta est partim á Platone, partim ab Aristotele. Ecclesia Corinthiorum collecta est partim per Paulum, partim per Apollo. Ex materia: ut, Vasa templi Salomonici, alia erant ex auro, alia ex argento, alia ex ære, &c. Ex forma: Vasorum alia rotunda, alia quadrata, &c. Ex fine est illa Pythagorea distributio, quinta Tusculana, Græcorum ad ludos Olympicos convenientium: quorum alii veniebant gratia gloriæ, alii gratia pecuniæ, alii gratia scientiæ.

CAP. 27. DE DISTRIBUTIONE *ex effectis, ubi de genere & specie.*

Distributio ex effectis, est quando partes sunt effecta: ut, in navi nautæ alii malos scandunt, alii per foros cursitant, alii sentinã exhauriunt, gubernator aũt clavũ tenet in puppi. Distributio generis in species hîc excellit. Genus, est totum partib. essentiale: Species, est pars generis. Sic ani

mal gen' hominis & bestiæ dicimus. Animal .n. est totũ, cuj' essentia, nẽpe substãtia corporea, animata, sentiẽs, ad bestiã & hominẽ cõmuniter attinet. Sic dicimus hominẽ & bestiam species animalis, quia partes sunt animali subjectæ, quæ animalis essentiam communẽ habent. "Sic dicimus, hominem, genus hominum singulorũ: & leonem, singulorũ leonum: contrá veró singulos homines, species hominis: singulos leones, leonis. Gen', est generalissimũ, aut subalternũ: Species, subalterna aut specialissima. Genus generalissimum, cujus nullum est genus: "ut in Logica inventione, argumentum est genus generalissimum artificialium & inartificialium.

"Subalternum genus, ut subalterna itẽ species, quod species hujus, illius autem genus est: ut caussa, species est argumenti absoluté consentanei, genus materiæ & formæ. Species specialissima, quæ est "individua in species alias, ut materia & forma singulares. Genus veró & species notæ sunt caussarum & effectorum: ut in animali est essentia corporea, quę materia est ad species cõmuniter attinens: tum facultas vitæ & sensus, quæ forma item cõmuniter ad species spectat. Quare genus continet caussas, quæ communiter ad ipsius species attinẽt: contrá itaque etiam species effecta generis sui continent. Hinc universale est insigne ac præstabile, quia caussam declarat. Distributio generis in species valde quidem excellit, sed difficilis est & rara inventu.

Atta-

Attamen illustrationis & exempli gratia afferemus, quod poterimus. Ovid. 1. Metamorph. divisit animal in quinque species, stellas, aves, bestias, pisces, homines: stellis animam tribuit, ut etiam philosophi tribuere:

Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum formæq; deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal mentisq; capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Natus homo est.----

Sic Cicer. 1. Offic. Virtutem dividit in species quatuor, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam. Sed omne, quod honestũ est, id quatuor partiũ oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri solertiaque versatur, aut in societate hominũ tuenda, tribuendoque suũ unicuique, & rerum contractarum fide, aut in animi excelsi atque invicti magnitudine ac robore, aut in omnibus quæ fiunt, quæque dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia.

Distributio generis in formas specierum eadem est, quia formæ cũ genere constituunt suas species: ut animalium aliud loquens, aliud mutum. Genus & species non solùm tractantur hac simplici divisionis formula, sed etiam separatim alterum ex altero. Pro Archia, Ac ne quis a nobis hoc ita dici forté miretur, quód alia quædam in hoc facultas sit ingenii, atque hæc dicendi ra-

tio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti studio penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinẽt, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se cõtinentur. Ars est genus: poëtica & eloquentia sunt species. Contrá genus tractatur per species: ut 4. de Trist.

Materiamq; tuis tristem virtutibus imple.
Ardua per præceps gloria vadit iter.
Hectora quis nosset, felix si Troja fuisset?
Publica virtutis per mala facta via est.
Ars tua Tiphy jacet, si non sit in æquore fluctus:
Si valeant homines, ars tua, Phœbe, jacet.
Quæ latet, inq; bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus, arguiturq; malis.

"Exempla igitur specialia suo generi accommodata sunt hujus loci. 7. ad Attic. Vrbẽ tu relinquas? ergo idẽ si Galli venirent? Non est (inquit) in parietibus Respublica. at in aris & focis. Fecit idem Themistocles: fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idẽ Pericles non fecit, annũ feré post quinquagesimũ, cúm præter mœnia nil teneret: nostri olim urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

Sic dicimus hominem genus] Et recté. De similibus enim idem judicium est. at similis prorsus relatio atque comparatio est hominis ad singulos homines, quę animalis ad hominem, equum &c. Quare si animal recté dicitur genus hominis, equi &c. pari ratione homo recté appellatur genus singulorum hominum: & omnino quæ vulgó nominantur species specialissimæ, genera extrema sunt: quæ autem appellantur individua & singularia, ea sunt species specialissimæ. Consentit Aristoteles lib. 3. metaphys.

phyſ.cap.4. ἔσχατα γένη ἐπὶ τοῖς ἀτόμοις, οἷον ἄνθρωπος: id eſt, Extrema ſeu ultima genera ſupra individua ſunt, ut homo. *Ut in Logicæ inventione*] Sic in diviſione rerum, genus generaliſſimū eſt ens, τὸ ὄν: pro quo Latini dicunt, Res vel Aliquid. At in ſcholis negāt Ens eſſe genus decem prædicamentorum: eó quód non prædicetur de iis συνωνύμως, univocé, id eſt, ita ut & nomen & nominis definitionem ſingulis tribuat: quia tribuat ſolum nomen, non autem definitionem, nempe qua Ens definitur quod eſt per ſe, vel per accidens. At ego nego hanc eſſe Entis definitionem: quum ſit ejus diviſiò. Ens autem eſſe genus decem prædicamétorū, ex eo probo, quód de ſingulis dicitur in quæſtione Quid eſt, non reciprocé. id quod omni generi & ſoli & ſemper convenit. ut, Quid eſt ſubſtantia? Eſt ens. At non viciſſim: Non enim omne ens, ſubſtantia eſt. Sic, Quid eſt quantitas? Eſt ens. At non viciſſim. Similiter de reliquis. *Subalternum genus*] Hîc notanda eſt nova diviſio: nam ſubalternum genus aut intermedium eſt, aut infimum. Intermedium, quod inter generaliſſimū ſeu ſummum & infimum interjectum eſt: ac proinde nō ſolúm ſupra ſe, ſed etiam infra ſe aliud genus habet: ut corpus, animal. Infimum, quod cæteris omnibus cognatis generib. ſubjectum eſt, ac proinde nullum aliud infra ſe genus habet: ut homo. Notanda eſt & conſimilis nova diviſio ſpeciei ſubalternæ: nam ſpecies ſubalterna aut intermedia eſt, aut ſumma. Intermedia, quæ inter infimam ſeu ſpecialiſs. & ſummam ſpeciem interjecta eſt: ac proinde nón ſolúm infra ſe, ſed etiam ſupra ſe aliam ſpeciem habet: ut homo, animal, corpus. Summa ſpecies, eſt ſpecies ſubalterna, quæ eſt ſupra omnes cognatas ſpecies: ac proinde nullam ſupra ſe aliam ſpeciem habet: ut ſubſtantia. Quo loco & illúd notandum: ſicut ab Ariſtotele decem numerantur ſummæ ſpecies entis, nempe decem prædicamenta, Subſtantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, paſſio, ubi, quando, ſitus & habitus: ſic á P. Ramo decem numerari ſummas ſpecies argumenti: nempe, Cauſam, effectum, ſubjectum, adjunctum, diſſentanea, comparata, nomen, diſtributionem, definitionem, & teſtimonium. Verúm pro vocabulo ſcholaſtico Speciei, Latini magis utuntur vocabulo generis: & eodem ſenſu vocant decem ſumma genera rerum: quare ſimiliter appellabimus decem ſumma genera rationum ſeu argumentorum.

σχηματισμός.

- Genus
  - Generalifs. ——— Ens
  - Subaltern.
    - Intermed. — Subftant. / Corpus / Animal
    - Infim. ——— Homo
- Species
  - Subaltern.
    - Summa ——— Subft.
    - Intermedia — Corpus / Animal / Homo
  - Specialifs. ——— Socrates.

Vel fic:

- Genus
  - Generalifs. --- Ens
  - Intermed. — Subft. / Corp. / Animal
  - Infim. ——— Homo
- Subft. ——— Summa
- Corp. / Animal / Homo — Intermed.
- Socrates ——— Infima
- (Summa, Intermed., Infima:) Species

Individua in fpecies] Itaque quæ vulgo individua dicũtur nihil aliud quám fpecies fpecialiffimæ funt, fic appellatæ quód dividi in alias fpecies non poffint: quæ Logica divifio eft. nam Phyficé dividi poffunt fubftantiæ fingulares in fua membra: ut Socrates in fuum corpus & fuam animam: & corpus Socratis in fua membra, quæ proprié non divifio, fed partitio dicitur, feu potiús fectio, ἀνατομή. *Dividit animal*] Hæc divifio é fubjectis fumta eft, videlicet é locis in quib. animalia degunt ac vivunt: nempe alia in cœlo, ut ftellæ: alia in aëre, ut aves: alia in aqua, ut pifces: alia in terra, ut beftiæ & homines. *Alterum ex altero*] Hactenus de ufu declarationis: fequitur de ufu demonftrationis. Ad quem ufum pertinent axiomata feu regulæ argumentandi tum á genere ad fpeciem, tum viciffim á fpecie ad genus: quæ extant apud Arift. lib. 2. Topic. cap. 2. Ad arguměationem á genere pertinent hæc tria. 1. Neceffe eft, de quibus genus dicitur, de iis fpecierum aliquam dici. 2. Non eft neceffe, quæcũque generi infunt, etiam fpeciei ineffe. Hoc videtur ab Ariftotele dici propter enunciata in quibus divifio dicitur de genere: ut animal aut rationale eft aut irrationale. hæc divifio de nulla fpecie animalis veré dicitur: fed tantúm alterum ejus membrũ. Nam aliás videtur fpeciei ineffe quicquid generi ineft: per axioma quod extat in Categoriis, Quando alterum de altero dicitur ut de fubjecto; tum quæcunque de prædicato feu attributo dicuntur,

auntur, eadem dicentur de subjecto. 3. axioma, Quæcunque generi non insunt, ea nec speciei insunt. Atque hæc tria generis axiomata sunt, jam ad argumentationem a specie pertinent ista duo. 1. Quæcunque speciei insunt, ea etiam generi insunt. intellige, Ex parte: aliás falsum fuerit. non enim omne animal rationale est: at omnis homo rationalis est. 2. Quæcunque speciei non insunt, non necesse est generi non inesse. Atque hæc Aristotelis de genere & specie axiomata sunt: extant etiam duo apud Quintil. lib. 5. cap. 10. quæ rotunda brevitate laudem merentur: unum, Species firmá probationem habet generis: nam quod justitia est, utique virtus est. Alterum, Species infirmā generis refutationem habet: nam quod non est justitia, potest esse virtus. Hæc Quintilianus de argumentatione á specie: atque eadem brevitate comprehendi possunt duæ regulæ argumentandi á genere, illis de specie oppositæ: nempe, Genus infirmá probationem habet speciei: nam quod virtus est, non statim justitia est. 2. Genus firmam generis refutationem habet: ná quod non est virtus, utique nec justitia est. Atque hæc de argumentationibus á genere ad speciem, itemque á specie ad genus: restat ut deinceps aliquid dicamus de argumentationibus á specie ad speciem. Primum igitur certum est, de quo species affirmatur, de eo negari speciem diversam: ut Socrates est homo: ergo nó est equus. At non est necesse, ut de quo species aliqua negatur, de eo diversarum aliqua affirmetur: aut si aliqua affirmetur, ut affirmetur quælibet, ut non sequitur, Hoc quod vides, non est equus: ergo est asinus. potest enim fieri ut aut omnino non sit animal: aut si sit animal, tamen non sit asinus, sed bos aut aliud. Cúm autem necesse est specierum duarum pluriúmve aliquam inesse: tum ab affirmatione unius ad negationem alterius vel reliquarum, itémque á negatione unius ad affirmationem alterius, aut ad affirmationem disjunctam reliquarum, item á negatione reliquarum ad affirmationem unius quæ restat, firma consequentia est. ut, Socrates valet: ergo non ægrotat: & vicissim, non ægrotat: valet igitur. Sic, Rabirius non latuit, nec fuit cum Saturnino: ergo fuit cum consulibus. Cic. pro Rabir. Atqui videmus, ait, hæc in rerum natura tria fuisse: ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem, mortis erat instar turpissimæ: cum Saturnino esse, furoris & sceleris: virtus & honestas & pudor cum coss. esse cogebat. Sic Basilius libr. 1. adversus Eunomium, explicans dictum Christi, Pater major me est: concludit, patrem Christo majorem esse ut causam, tali argumentatione. Majus dicitur aut ratione causæ, aut potentiæ, aut dignitatis, aut molis seu quantitatis. Atqui Pater nec mole, nec potentia, nec dignitate major est Christo: quæ singula suis prosyllogismis approbat. Relinqui-

tur ergo ut major dicatur ὡς αἴτιος καὶ ἀρχὴ, ut author & principium. Tali argumentatione probat Aristoteles lib. 1. Ethic. cap. 5. Virtutem esse habitum. Primúm ponit hanc specierum enumerationem: Virtus est necessarió aut affectus, aut potentia, aut habitus. Deinde assumit: Atqui virtus non est affectus, nec potentia. Atque ita concludit, virtutem esse habitum. Quo loco notandum, tales argumentationes nihil aliud esse quám syllogismos disjunctos, de quibus lib. 2. infrá. *Exempla igitur specialia*] Exempli vocabulum interdum factum simile significat: interdum speciem suo generi ad ipsum declarandum subjectam. Atque ejusmodi species ab authore hìc exemplum speciale appellari videtur: quanquam exemplum quod subjicit, ad locum similium potiús pertinet: ducuntur enim in eo argumenta exhortationis á factis similibus. hortatur enim Pompeium Cicero, ne relinquat Romam metu adventantis Cæsaris: quia Romani urbem non deseruerint adventu Gallorum. Argumẽtum est ab exemplo, id est, facto simili Romanorum. Deinde fingitur Pompeius causam suam tueri exemplo, id est, simili facto Themistoclis, qui adventu Xerxis Athenas deseruit: deinde rursus Cicero opponit exempla, id est, similia facta duo: primum Periclis, qui Athenas non reliquit: secundum Romanorum, qui capta á Gallis urbe, Capitolium tamen retinuerunt.

CAP. 28. DE DISTRIBUTIONE *é subjectis*.

Reliqua distributio est quodammodo consentaneorum, ut subjectorum & adjunctorum. Distributio é subjectis est, cúm partes sunt subjecta, ut apud Catul.

Virginitas non tota tua est: ex parte parentum est:
Tertia pars matri data, pars data tertia patri:
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.

Sic Cicero 5. Tuscul. Sint enim tria genera bonorum, ut jam á laqueis Stoicorũ, quib. usum me pluribus quám soleo, intelligo, recedamus. Sint sané illa genera bonorum, dum corporis & externa

externa jaceant humi, & tantummodo quia sumenda sunt, appellentur bona. Alia autem divina illa longé lateque se pandant, cælumque contingant, ut ea qui adeptus sit, cur eum beatum modó & non beatissimum dixerim?

Sunt enim tria genera] Peripatetici distinxerunt bona in tria genera: quæ appellarunt bona animi, corporis & fortunę. Animi, ut virtutes & scientiæ: corporis, ut sanitas, robur, pulchritudo: fortunæ, ut divitiæ, honores, amici: quas res illi, tanquã á fortuna quam deam finxerunt, darentur, sic appellarunt. Unde perspicitur, divisionem hanc nõ esse satis logicam: quum membra non ex uno argumenti genere sumpta sint: sed duo priora é subjectis, tertium veró ex efficiente causa. Magis logica fortasse fuerit divisio hæc: Bona hominis aut interna sunt, aut externa. Interna, quæ homini inhærent: eaque aut animi, aut corporis. Externa, quæ homini adhærent, eumque quasi circumstant: ut divitiæ, honores, amici: quæ á Peripateticis bona fortunæ dicta sunt. Extat apud Platonem libro quinto de Legibus ad finem divisio, quæ cum divisione illa bonorum quam hîc Cicero attingit, eadem videri possit: sed diversa est: sumpta est enim é subjectis occupantibus seu objectis: & est divisio non bonorum, sed studiorum humanorum. Quum tria sint omnino, inquit, circa quæ universi homines studium suum collocant: ultimum ac tertium est, pecuniarum recté collocatum studium: medium autem, corporis: primum veró, animi. Cicero lib. 1. Academ. quæst. philosophiam é subjectis occupantibus seu objectis sic dividit: Fuit jam á Platone, inquit, accepta philosophandi ratio triplex: una de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia de disserẽdo quid verum, quid falsum, quid rectum in oratione pravumque, quid consentiens. Hæc Cicero. E subjectis recipientibus dividitur febris ad hunc modum, ut alia dicatur esse in spiritib. cordis, alia in humoribus, alia in solidis partibus seu in ipsa substantia cordis. prima appellatur ephemera, quia feré diem tantúm durat: altera putrida, propter humoris putredinem: tertia hectica, quasi dicas habitualis, eó quód ita penitús insederit & quasi radices in corde egerit, ut evelli aut profligari vix possit. E subjectis item recipientibus est divisio illa virtutum in Ethicis Aristotelis, qua distinguuntur in ὀρεκτικὰς & διανοητικάς: quarum illæ in appetitu, hæ in intellectu inhærent.

CAP. 29. DE DISTRIBUTIONE *ex adjunctis.*

Distributio ex adjunctis est, quando partes sunt adjuncta: ut hominum alii sani, alii ægri, alii divites, alii pauperes. Sic Virgil. 1. Georgic. mundum dividit in quinque partes, mediã torridam, duas extremas frigidas, & reliquas duas temperatas:

Quinq; tenent cælum zonæ, quarum una corusco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextra lævaq; trahuntur,
Cærulea glacie concretæ, atq; imbribus atris:
Has inter mediamq; duæ mortalibus ægris
Munere concessæ divûm.----

Cæsar 1. belli Gal. Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorũ lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.

Distributio ex adjunctis] Vulgo vocatur divisio subjecti in accidentia. Hujus generis est divisio illa peccati in mortale & veniale. Mortale autem peccatum hîc nominatur (ut intelligitur ex ant thesi) quod aliás vocatur Irremissibile & peccatum ad mortem, eó quod mortem certissimam afferat. nam aliás quodvis peccatum mortale dici possit, quatenus sua natura mortem meretur, juxta dictum Pauli Rom. 6, 23. Stipẽdia peccati, mors. Mortale igitur peccatum dicitur, cui nulla unquam contingit venia: Veniale, cui venia contingit. De utroque vide Matth. 12, vers. 31 & 32.

APPENDIX AD LOCUM DISTRIBUTIONIS.

QUUM ad bene disserendum & hoc pertinere videatur, ut vocabulorum ambiguorum significationes diligenter distinguantur: ne nobis eveniat ut de cepis (quemadmodum in proverbio est) interrogati, de alliis respondeamus: utiliter præcepisse mihi videntur, qui de distinctione nominis πολυσήμου, id est,

id est, ambigui, in sua significata admonuerunt. Vt auté διχοτομία cōstet: sic illud distributionis genus huc assumem⁹, ut dicamus, distributionem esse aut nominis aut rei. Distributionem rei authorpersecutus est. Divisionis nominis exempla á quovis observari possunt. quales sunt illæ Theologorum: Libertas alia civilis, alia spiritualis est. Sic, Mors alia corporalis, alia spiritualis est: item alia temporalis, alia æterna. Sic, cibus alius corporalis, alius spiritualis est.

CAP. 30. DE DEFINITIONE.

Definitio est cúm explicatur quid res sit, "eaque vicissim definito argui potest. Definitio est perfecta aut imperfecta: illa, proprié definitio: hæc, descriptio dicitur. Definitio perfecta, est definitio constans é solis caussis essentiam constituentibus: quales caussæ" genere & forma cōprehenduntur. Atque hoc modo definitur homo, animal rationale: nempe genere (animal) intelligimus (ut dictū est) essentiam corpoream plenā vitæ & sensus, quæ materies hominis est, & pars formæ: cum qua si addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, sensus, rationis facultate. Itaque perfecta definitio nihil aliud est, quám universale symbolum caussarum essentiam rei & naturam cōstituentium. Tales definitiones sunt artium: Grammatica est ars bené loquendi: Rhetorica bené dicēdi: Dialectica bené disserendi: Arithmetica bené numerandi: Geometria bené metiendi.

Eaq; vicissim definito argui potest] Quum definitio cum definito sit reciproca, valet argumentatio & á definitione ad definitum, & vicissim á definito ad definitionem: idque tum affirmando, tum negando. Definitionis autem usus ad declarādum quidem plurimus est: ad argumentandum veró ac demonstrandū perrarus. Cicero in Topicis hoc exemplum ponit: Ius civile (ait)

est ęquitas constituta illis qui ejusdem civitatis sunt, ad res suas obtinendas. Ejus autem æquitatis utilis est cognitio. Vtilis est igitur juris civilis scientia. *Genere & forma*] Definitio omnis ex duabus constat partibus, genere & differentia. Genus, est prior definitionis pars, quę de definito prędicatur in quæstione Quid est, sed imperfectè, id est, non reciprocè: ut, Quid est homo? Est animal. Quid est justitia? Est virtus. Differentia, est posterior definitionis pars, quæ generi addita, definitionem complet & absolvit: & de definito cum genere conjuncto prædicatur in quæstione Quale est. ut, Quale animal est homo? Rationale. Qualis virtus est justitia? Suum cuique tribuens. Vocatur differentia, quia per eam species definita á cęteris speciebus differt, á quibus aliás ratione generis non differt. Sumitur autem differentia ex variis argumentorum generibus seu locis. Interdum á forma: quæ ut omnium præstantissima, sic rarissima & inventu difficillima est: ut, Homo est animal rationale. Interdum á fine: ut Musica est ars canendi, Arithmetica est ars numerandi. Similiter definiuntur artes reliquæ. Interdum á subjecto: ut Febris est calor præter naturam, accensus in corde. Interdum ab adjuncto: ut magnes est lapis trahens ferrum. Homo, est animal risibile: item, capax disciplinæ: item, præditum facultate loquendi: item, incedens erecto corpore. Interdum ab adjunctis pluribus: ut Ignis est elementum calidum & siccum: aër est elementum calidum & humidum, &c. Relata definiũtur per conrelata: ut pater est qui habet liberos: maritus, qui habet uxorem: præceptor, qui discipulum. Relationes definiuntur per utrumque relatum: ut conjugium est mariti & uxoris mutua obligatio ad procreandum liberos & adjuvandum: Emptio est pretii pro merce promissio: Venditio est mercis pro pretio promissio: Peccatum est actionis discrepantia á lege.

Porró modi definiendi duo sunt: vel enim definitio conficitur per genus summum & differentias generales ordine contextas unà cum specifica: vel per genus proximum & differentiam specificam. Exemplum prioris: Homo est substantia corporea, animata, sentiens, rationalis. Exemplum posterioris: Homo est animal rationale. Hîc perspicitur, per priorem modum qui laboriosior est, veniri ad posteriorem. nam genus summum unà cum differentiis generalibus usque ad specificam, est definitio generis proximi: itaque pro definitione nomen assumitur, ut prolixa definitio in brevem & succinctam contrahatur. Invenitur autem tum genus proximum, tum differẽtia ultima, id est, tota definitio, instrumento divisionis: incipiendo á genere summo, & ordine progrediendo ad speciem definiendam. Itaque primó omnium considerandũ, in quo nam ea res quam definire instituis, prædicamento seu summo rerum genere sit: deinde

deinde per divisionem ordine procedendum. ut, Homo in quo prædicamento? Substantiæ. Homo enim est substātia quædam. Sed angelus etiam est substantia: quomodo igitur homo ab angelo differt? Divide genus: & reperies. Substantia igitur est vel corporea, vel incorporea. Angelus incorporea substantia est: at homo corporea. Sed lapis est etiā substantia corporea: quomodo igitur homo á lapide differt? Divide rursum: & videbis. Substantia corporea igitur est vel animata, vel inanimata. Lapis inanimatus est: at homo animatus. Sed arbores etiam animatæ sunt: quomodo igitur homo differt ab arboribus? Divide rursum: Corpus animatum est aut sentiens, aut non sentiens. Arbores non sentiunt: homo sentit. Sed equus etiam sentit: quomodo igitur homo differt ab equo? Divide rursum: Ea quæ sentiunt, id est animalia, aut ratione prędita sunt, aut ratione carent. Equus ratione caret: homo autē ratione præditus est. Iam quære, sitne animal aliud præter hominem ratione præditum, á quo homo discernendus sit. Nullum reperies. Reperisti igitur hominis definitionem, id est, orationem qua & declaratur quid homo sit, & quomodo á cæteris rebus omnibus differat. Sic proponatur ad definiendū justitia. Iustitia in quo prædicamento? Qualitatis. Iustitia enim est qualitas quædā. Sed color etiam est qualitas. Verum: sed passibilis: justitia autem est habitus. At ars equitandi etiam est habitus. Verum: sed hærens in corpore: justitia autem in anima. At sapientia etiam hæret in anima. Verū: sed in intellectu: justitia autē in appetitu. At injustitia etiam hæret in appetitu. Verum: sed est vitium: justitia autem est virtus. At fortitudo etiam est virtus. Verum: sed circa eas res quæ terrorem nobis incutiunt: justitia autem circa eas quæ alteri tribuendæ sunt. Estne ulla alia virtus quæ circa hasce res versetur? Nulla. Differt igitur justitia hoc objecto á cæteris virtutibus omnibus: ac proinde invenisti justitiæ definitionem, quód justitia sit virtus suum cuique tribuens.

Cap. 31. DE DESCRIPTIONE.

Descriptio est definitio ex aliis etiam argumentis rem definiens: ut, Homo est animal mortale, capax disciplinę. Hîc cū aliqua caussa miscetur communis, itemque propria circunstantia. Atque hæc succincta brevitas nō est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorem explicationem desiderat. Sic gloria

describitur in Miloniana: Sed tamen ex omnibus præmiis virtutis, si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium, gloriam: hanc unam, quæ brevitatẽ vitæ, posteritatis memoria consolaretur, quæ efficeret ut absentes adessemus, mortui viveremus: hanc denique esse, cujus gradibus etiam homines in cælum videantur ascendere. Sic 4. Æneid. fama describitur:

Extempló Libyæ magnas it fama per urbes,
Fama malum, quo non aliud velocius ullum:
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo:
Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens ira irrïtata Deorum
Extremã (ut perhibẽt) Cœo Enceladoq; sororem
Progenuit, pedibus celerem, & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingẽs, cui quot sunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures:
Nocte volat cæli medio, terræq; per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat urbes:
Tam ficti pravique tenax, quám nuntia veri.

Tales sunt descriptiones plantarum, animalium, in Physicis: item fluminum, montium, urbium in Geographis & historicis.

Nihil

Nihil in hoc capite video quod vel illustrationis vel castigationis indigeat. Itaque tantúm aliquot exempla descriptionum annotabo é sacris literis. Exod. 34, vers. 6 & 7. describitur Deus partim ab adjunctis, partim ab effectis. Iehova Iehova, Deus fortis, misericors & gratiosus: longanimis, & multus benignitate ac fide: custodiens benignitatem millibus: condonans iniquitatem & defectionem & peccatum: qui ullo pacto non absolvit sontem: visitans iniquitatem patrum in filios & in filios filiorum, in nepotes & abnepotes. Sic Psal. 15. describitur vir pius ex effectis: Qui ambulat integré, exercetque justitiam: ac loquitur veritatem, prout est in animo suo. Non obtrectat lingua sua, non afficit proximum suum malo: & opprobrium nõ infert in propinquum suum. In cujus oculis cõtemptus est reprobus, timentes veró Iehovæ honorat: Iuratus in damnum suum, non tamen mutat. Pecuniam suam non exponit fœnori, & munus pro innocente nõ accipit. Sic Proverb. ult. describitur industria seu strenua materfamiliâs, ex effectis plurimis, partim etiam ex adjunctis. Fœminam strenuam quis inveniet, quum longé superet carbunculos pretiũ ejus? Cõfidit ei animus mariti ejus, & spolia nõ deficiũt. Afficit eum bono, non aũt malo, omnib. diebus vitæ suæ. Quærit lanã aut lina, conficitq; pro voluntate manuũ suarũ. Est similis navib. negotiatoriis: é longinquo advehit cibũ suum. Et surgens dũ adhuc nox est, dat escam domui suę, & pensum puellis suis. Cogitat agrũ, & accipit eum: de fructu manuum suarũ plantat vineam. Accingit robore lumbos suos, & cõfirmat brachia sua. Ipsius gustantis, bonũ esse mercimonium suum, non extinguitur noctu lucerna. Manus suas immittit ad verticulum, & manus ejus tenent fusum. Volam suam pandit pauperi, & manus suas extendit egenti. Non timet familiæ suæ à nive: nam tota familia ipsius vestitur penulis duplicibus. Cadurca parat sibi: xylinum & purpureum, est vestimẽtum ipsius. Notus est in portis maritus ejus, considens cum senioribus regionis. Sindonem conficit ac vendit, & cingulum quod tradit negotiatori. Robur & decor est vestitus ejus, & ridet ad tempora sequentia. Os suum aperit sapienter, & doctrina benignitatis insidet linguæ ejus. Speculatur rationes familiæ suæ, cibumque pigritiæ non comedit. Assurgentes filii ejus, beatam prædicant eam: maritus ejus similiter laudat eam, dicens, Multæ fœminæ fecerunt strenué: tu veró superas omnes illas.

CAP. 32. DE TESTIMONIO *divino*.

Exposito artificiali argumento, sequitur in-

artificiale. Argumentum inartificiale est, quod nō sua natura, ″sed assumpta artificialis alicujus argumēti vi arguit. Itaque cúm exquisita rerum veritas subtiliꝰ exquiritur, ″perexiguā vim probationis habet: ″In civilibus autem & humanis rebus plerumque hoc argumētum præcipuam fidem é moribus arguentis efficit, ″si prudentia, virtus & benevolentia adfuerint. Id uno nomine testimonium dicitur: ″estque divinum vel humanum. In divinis testimoniis numerantur non solúm ″Deorū oracula, sed etiā ″responsa vatum & fatidicorum: quæ omnia 3. Catilin. adhibentur. ″Nam ut illa omittam (ait Orator) visas nocturno tempore ab occidente faces, ardoremque cęli, ut fulminum jactus, ut terrę motus, cęteraque, quæ ita multa nobis Consulibus facta sunt, ut hæc, quæ nunc fiunt, canere Dii immortales viderentur. Deinde pauló póst, Quo quidem tempore, cúm Aruspices ex tota Hetruria convenissent, cædes atque incendia, & legum interitum, & bellum civile ac domesticum, & totius urbis ac imperii occasum appropinquare dixerunt, nisi Dii immortales omni ratione placati, suo numine propé fata illa flexissent. Tādem cúm dixisset ut ex Aruspicum respōsis ludi facti & Iovis signum majus factum conversumque ad orientem, tum ait, Illud veró, nonne ita præsens est, ut nutu Iovis optimi maximi factū esse videatur? ut cúm hodierno mane per forū meo jussu & conjurati & eorum indices in ædē Con

cordiæ

cordię ducerentur, eo ipſo tempore ſignum ſtatueretur, quo collocato atque ad vos Senatumque cõverſo, omnia & Senatus & vos (quæ erãt contra ſalutem omnium cogitata) illuſtrata & patefacta vidiſtis. Brevius eſt illud Tibulli,

Quód ſi vera canunt ſacris oracula templis,
Hæc illi noſtro nomine dicta refer:
Hoc tibi conjugium promittit Delius ipſe
Fœlix, ac alium deſine velle virum.

CAP. 33. DE TESTIMONIO *humano legis & ſententiæ.*

Teſtimonium humanum eſt commune aut proprium: commune ut lex & illuſtris ſententia: legis autẽ & non ſcriptæ & ſcriptæ teſtimonium eſt pro Milone. Eſt enim (judices) nõ ſcripta, ſed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, nõ inſtituti, ſed imbuti ſumus: ut ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorũ incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expediendæ ſalutis. Et ibidem, Quód ſi duodecim tabulæ nocturnũ furem quoquo modo, diurnum autem ſi ſe telo defenderit, interfici impuné voluerunt, quis eſt, qui quoquo modo quis interfectus ſit, puniendum putet, cúm videat aliquando gladium nobis ad occidẽdum hominem, ab ipſis porrigi legibus? Sententiæ illuſtris ſunt Proverbia: ut, Pares cum paribus fa-

cillimé congregantur. Spartam nactus es, hanc exorna. Sunt itē dicta sapientū, Nosce teipsum. Ne quid nimis. Sponde, præsto est detrimentū. Proprium testimonium est, ut Platonis illud, 1. ad Quintum Fratrem: Atque ille quidem princeps ingenii & doctrinæ Plato, tum denique fore beatas Respublicas putavit, si aut docti & sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Talia sunt in poëtis. 6. Æneid.

Discite justitiam, moniti: & ne temnite divos.

Sic Homerico illo versu:

Αἴας δ᾽ ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας.

Ajax autem ex Salamine duxit duodecim naves.

Megarenses victi sunt ab Atheniensibus. Vivorum testimonia sunt, non tantúm cúm quæritur de fundo aut cæde & ejusmodi negotio aliquo, sed etiam obligationis, confessionis, jurisjurandi testimonia sunt. Obligationis exemplū est 5. Phil. Audebo etiam obligare fidem meam (P.C.) vobis populoque Romano, quod profectó, cúm me nulla vis cogeret, facere non auderē, pertimescerémque in re maximé periculosa opinionem temeritatis: promitto, recipio, spondeo, (P. C.) Cæsarem talem semper fore civem, qualis hodie sit, qualemque eum maximé velle & optare debemus. Pignus autem obligatio quædam est, ut apud Virgil. Eclog. 3.

Vis ergo in[illegible] [illegible]id possit uterque, vicissim

Experiamur? ego hãc vitulam (ne forté recuses,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus)
Depono: tu dic mecum quo pignore certes.

Confessio est libera vel expressa tormentis, quę proprié quęstio dicitur. Tale fuit argumentum contra Milonem, quod á Cicerone deridetur. Age veró, quę erat aut qualis quęstio? Heus, ubi Ruscio? ubi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? Fecit. Certa crux. Nullas fecit. Sperata libertas. Huc etiã referri potest argumentũ, quo utimur, cúm affirmationis nostrę approbationẽ & experientiã proponimus. 4. Ver. Ecquis Volcatio, si sua spõte venisset, unam libellam dedisset? Veniat nunc, experiatur: tecto recipiet nemo. Ter. Eunuch.

--- Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, fac in musicis, quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.

5. Trist.

Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere credar:
Ipse velim pœnas experiare meas.

Iusjurandum etiam testimonium est: quale est 6. Æneid.

Per superos, & si qua fides tellure sub ima est,
Invitus, regina, tuo de littore cessi.

Reciprocatio hîc obscurior est, ut quia testatum verum sit, testis sit etiam verax.

Exposito artificiali] Suprá in caput 2. admonuimus: divisionem hanc argumenti, commodioribus verbis á Cicerone nobis videri traditam: qui in Partitionibus oratoriis argumentũ dividit

in infitum & assumptum. Hactenus igitur de insitis: sequitur de assumptis: quod genus argumentorum uno nomine testimonium dicitur.

Nos hunc locum pauló accuratiús persequemur: eó quód maximus illius in sacra Theologia usus sit. Theologi enim est, quicquid docet, testimoniis divinis sacrarum literarum confirmare. Et sicut ille Iurisconsultus ajebat, Erubescimus sine lege loqui: sic meritó Theologus erubescat sine Scriptura loqui. Testimonium igitur est argumentum extrinsecus ad quæstionis conjunctæ veritatem demonstrandám assumptum. Ex qua definitione perspicitur: testimonii usum non esse ut cæterorum argumentorum, duplicem: videlicet partim ad declarandum quæstionem simplicem, partim ad demonstrandum quæstionem conjunctam: sed unicum hunc posteriorem usum in testimonio locum habere. Testimoniis enim nihil aliud agimus, quám ut veritatem dictorum confirmemus.

Porró testimonium quatuor modis dividi potest: nimirum á forma, ab efficiente, á subjectis, & ab adjunctis. Primúm igitur á forma, testimonium omne aut verbis continetur aut factis. Verba autem quibus testimonium continetur, aut pronunciata sunt aut scripta. Deus primis mundi temporibus loquutus est cum sanctis hominibus, loquendoque testatus de sua erga ipsos omnesque pios voluntate: quæ verba postea literis (quas inde sacras dicimus) mandata sunt. Ad scripta testimonia etiam pertinent leges humanæ, senatus consulta, magistratuum edicta, syngraphæ, apochæ: item libri philosophorum, oratorum, poëtarum, historicorum. Ad testimonia quæ factis cōtinentur, pertinent hæc exempla. Actor. 14, 17. ait Paulus ad Lystrenses: Quanquam non passus est (Deus) se esse expertem testimonii, nobis benefaciendo: dans nobis cælitus pluvias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Roman. 1, 18. Palám est ira Dei é cælo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, qui veritatem injusté detinent: quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestū est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit: Ipsius enim invisibilia, dum ex rebus conditis intelliguntur, ex creatione mundi perspiciuntur, æterna videlicet ejus tum potentia tum divinitas: ad hoc ut sint ipsi inexcusabiles. Huc pertinent pœnæ divinæ quibus inde ab initio mundi genus humanum propter scelera afflictum fuit: ut diluvium, excidium Sodomiticum, excidiū Hierosolymorum, &c. Illis enim pœnis Deus suum adversus peccata odium testatum hominibus facere voluit. Huc pertinent & ethnicorum auguria aliæque superstitiosæ divinationes: persuaserunt enim sibi superstitiosi homines, Deum suam de rebus gerendis voluntatem, aut gestorum memoriam, aut eveniendorum præsensionem testari certis factis quæ vani homines confinxerant:

ut per

ut per avium volatum, garritum aut pastum, similesque nugas. Hinc illud Virg. Eclog. 1. *Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.* Hoc genus testimonii quũ irrisisset P. Claudius, divinitus ideo punitus esse á Cicerone traditur lib. 2. de Nat. deor. Nihil nos, inquit Lucilius, P. Claudii bello Punico primo temeritas movebit? qui etiã per jocũ deos irridens, quum cavea liberati pulli nõ pascerentur: mergi eos in aquam jussit, ut biberent, quoniam esse nollent. Qui risus classe devicta multas ipsi lachrymas, magnam populo Rom. cladem attulit. Hæc Cicero. Hujus loci sunt & gestus. Etsi enim gestus ad locum effectorum referri possunt, quatenus ab iis arguitur animi affectio: tamen quum gestibus quasi loquantur homines: (certé prout diversa loquuntur ac sentiunt, aut salté sentire videri volũt, diversos etiã gestus adhibẽt) non incõmodé etiam hîc eis locus datur. Sic vultus iracundus testatur animũ iratũ, vultus blandus animũ benevolũ. Nec vultus iracundus semper animi irati, aut blandus benevoli effectum est: quum ira & benevolentia aliique animi affectus sæpe vultu simulentur: ita ut hujusmodi testimonia in hominibus fallacia sint. unde illud apud Virgil. de Ænea lib. 4. Æne. Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem. Hujus loci sunt etiam ritus & ceremoniæ. Sic donatione annuli in sponsalibus testatur sponsus, se suam obligare sponsæ fidem: & sponsa, illius acceptione testatur, se quoque suã fidé obligare sponso. unde is annulus vocatur Germanis *Travvring*, quasi dicas, fidei annulus: id est, testans de fide á sponso & sponsa ultro citroque data. Sic datur & fides porrectione manus: (quod Germani vocãt, *die Handtrevv*) id est, fit promissio, quæ testatur de voluntate promittentis. Sic traditione glebæ traditur alicujus agri proprietas seu dominium: hoc est, is qui glebam alteri tradit, hoc ipso ritu seu ceremonia testatur suam de suo agro voluntatem, quód scilicet eum alteri tradere & relinquere velit, ut is posthac illius dominus sit. Sic erectione trium digitorum fit jusjurandum. Sic porrectione seu potius elevatione manuum ferebant veteres Græci suffragia; id est, testabantur suam de aliquo in magistratum eligendo voluntatem: qui ritus inde Græcis χειροτονία dictus est, id est, manuum extensio seu (ut Cicero vocat) porrectio. Apud Romanos veró duobus aliis modis suffragia ferebant, videlicet viva voce aut tabellis in quibus suã sententiam scribebant: quem utrumque modum Cicero notat Agrar. 2. Sic Apostoli ministros Ecclesiæ ordinabãt manuum impositione: imponentes nimirum manus eorum capitibus, eaque ceremonia testantes, se eum quem initiabant, offerre Deo in ministerium: sicut olim in V. T. offerebantur ad sacrificium & consecrabantur á sacerdotibus pecudes anté quám mactarentur. Huc tota lex Mosis ceremonialis pertinet: Illis enim ceremoniis, præcipué sacrificiis & sacramentis, Deus suam erga

populum voluntatem & suum de vero sui cultu judicium atque sententiam testatus est: populus autem vicissim suam in Dei promissiones fidem, suamque erga ejus mandata obedientiam eisdem ceremoniis testatus est. Huc pertinent & sacramenta novi testamenti. Huc etiam reduci possunt eæ ipsę res quæ in ceremoniis ad testandum adhibentur: ut pignora, ut ipse annulus sponsalitius, ut nummus quem heræ ancillis dant quum eas cõducunt: qui nummus vocatur *Gottspfenning*, quasi dicas Dei nũmus, quasi Deus testis invocatus sit quum daretur. Atque hęc de testimoniis quæ facto constant: de quibus & hoc observandum, raró ea nuda reperiri, sed plerunque cum verbis conjuncta. Sic Zeno manu demonstrare solebat, quid inter Dialecticam & Rhetoricam interesset. Nam quum compresserat digitos, pugnumque fecerat: Dialecticam ajebat ejusmodi esse. Quum autem diduxerat, & manum dilataverat: palmæ illius similem eloquentiam esse dicebat. Cic. in Oratore. Ita Lycurgus Lacedæmoniorum legislator facto demonstravit, quantam esse vim judicaret educationis puerorum. Duos enim canes eadem matre natos, sed quorum alter ad venatum, alter ad delicias educatus fuerat, in medium forum produxit: & lepore atque olla carniũ plena illis proposita, utrumque é vinculis dimisit: ubi evestigio alter in ollam insiliit, alter veró leporem insectatus est. Ibi tum Lycurgus orationem de vi educationis puerilis ad populum habuit. Plutarch. de puerorum educat. Hæc utriusque testimonii conjunctio in vaticiniis prophetarũ frequentissima fuit. Actor. 21, 11. Agabus sumpsit zonam Pauli, & vinctis sibi pedibus ac manibus, dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient in Hierusalem Iudæi, tradentque in manus gentium. Ejusmodi vaticinia plurima extant in Ieremia, non pauca in Ezechiele, nonnulla etiam in reliquis prophetis. Eadem conjunctio est in Sacramentis: Sacramenta enim promissioni Evangelii annexa sunt & appensa, tanquam sigillum literis. Atque hæc de prima testimonii divisione satis dicta sint: quam ideo á forma sumptam dicimus: quia is qui testatur, quatenus testatur, vel dicit vel facit quidpiam: atque ita dicendo vel agendo testatur.

Secunda divisio sumitur á causa efficiente, id est, ab iis qui testantur. Sic testimonium aut divinum est, aut humanum. Divinum, quod deum authorem habet. Estque aut veré divinum, aut quasi divinum. Veré divinũ, quod verum Deum authorem habet: estque vel immediatum, vel mediatum. Immediatum, quo Deus hominibus non per alios homines, sed modo aliquo singulari & inusitato, aliquid testatur. Quales modi narrantur in sacris literis varii: ut apparitiones Dei, factæ primis hominibus, quarum forma non indicatur; sed tantúm narratur, Deum cum iis colloquutũ esse: ut cum Adamo, Heva, Caino, Noacho, &c. Item

&c. Item apparitiones angelorum: quales factæ sunt Abrahamo, Iacobo & aliis. Itē somnia θεόπεμπτα καὶ μαντικά, id est, divinitus immissa & vaticinium continentia: qualia fuerunt Iosephi, Pharaonis & aliorū. Itē visiones seu visa, ὁράματα: qualia objecta sunt prophetis, Esaiæ, Ieremiæ, Ezechieli, Danieli & aliis. Item χρηματισμὸς, divinum responsum seu oraculum: quale accepisse legitur Elias, Rom. 11, 4. Magi, Matth. 2, 12. Symeon, Luc. 2, 6. Item Vrim & Thummim, per quæ respondit Deus consulentibus magistratibus in aggrediendis negotiis arduis, ut bellis: vide Exod. 28, 30. & 1. Sam. 28, 6. Itē sortes: per quas Deus testatur aut facti latentis atque occulti veritatem, aut suam de re facienda voluntatem, suúmve de re judicium. Prioris generis fuit sors qua patefactum est furtum Achanis, Ios. 7. item qua patefacta est fuga Ionæ. Posterioris generis fuit sors qua Matthias electus est in apostolum, Act. 1. Mediatum testimoniū veré divinum, est quo Deus per suos servos, immediaté á se vocatos, voluntatem suam aliis hominibus patefacit. Cujusmodi sunt quæ Deus per Prophetas & Apostolos Ecclesiæ patefecit: idque tum viva voce, tum scripto. Sic Noe jussu Dei testatus est fore diluvium. Huc pertinent scripta Prophetica & Apostolica, seu libri Prophetarum & Apostolorum. Et quidem Propheticorum testimoniorum divinitatem testatur Petrus, 2. Pet. 1. circa finem, Et habemus, inquit, firmissimum sermonem propheticum: cui rectè facitis quód attendatis, velut lucernę splendenti in obscuro loco, usque dum dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus vestris. Si illud primúm noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explicationis. Non enim libidine hominis allata est olim prophetia: sed acti á Spiritu sancto, loquuti sunt sancti Dei homines. Et Paulus 2. Tim. 3, 16. Tota Scriptura, inquit, divinitus est inspirata. Hinc est, quód Apostoli, atq; etiam Christus ipse, Prophetarum testimoniis frequenter usi sunt. Atque hoc testimonii genus præcipuum in Ecclesia usum habet. Hoc enim firmissimum, idque unicum argumétum est quo doctrinę Christianę capita seu fidei Christianæ articuli confirmantur. Atque hęc de testimonio veré divino. Testimonium quasi divinum, est quod fictitium aliquem deum authorem habet, vel potiús ipsum diabolum: aut vero Deo falsó affingitur. Hujus generis sunt ethnicorum oracula: ut oracula Apollinis, Delphicum, Dodonæum. itē aliæ id genus superstitiones: ut auguriū, aruspicina, similesque divinationes superstitiosę & testimonio divino damnatæ. Levit. 19. Atque hæc de testimonio divino. Humanum testimonium est quod hominem authorem habet: estque aut prudens aut temerarium. Prudens, quod cum ratione & judicio conjunctum est: & est aut liberum aut expressum. Liberum testimonium est, quod quis cum judicio, nulla vi coactus, nulla spe illectus, nullaque temeritate impulsus profert,

Expressum testimonium est quod quis cum judicio quidem, sed aut sensu doloris adactus, aut metu incommodorum impulsus, aut commodorum spe illectus profert: ut sunt confessiones eorum qui in tormentis, quum quęstio de ipsis habetur, aliquid confitentur: item quę homines confitentur moti minis aut promissis. Temerarium testimonium est quod quis sine judicio aut consilio, naturæ quodam impulsu profert : ut sunt ea quæ dicuntur á perturbatis, á fatuis, ab ebriis, á dormientibus, á parvis pueris. Atque hæc secunda testimonii divisio est.

Tertia divisio sumitur ab objectis seu occupantib. subjectis: qua ratione testimonium aut promissio est, aut confessio. Promissio (sub qua continetur & comminatio) est testimonium de testantis voluntate. Hujus generis sunt Evangelium & Sacramenta. Confessio, est testimonium de testantis mente: & est aut judicii, aut memoriæ. Cõfessio judicii est qua quis indicat suum de re judicium. Cõfessio memoriæ est qua quis exponit quod se vidisse, audivisse, alióve sensu percepisse meminit. unde testes alii oculati, alii auriti nominantur. Notum est enim illud é Plauti Truculento, Pluris est oculatus testis unus, quám auriti decẽ. Sub confessione judicii continentur leges, proverbia, dicta sapientum, apophthegmata prudentum, placita philosophorum, præceptiones seu regulæ artiũ: item supplicia martyrum. Sub confessione memoriæ continentur omnia testimonia de facto aut re alia sensu percepta. Hujus igitur generis sunt testimonia Apostolorum de Christi dictis, factis, afflictionibus. Atque hæc tertia testimonii divisio est.

Quarta & postrema sumitur ab adjuncto quodam, nempe á circumstantia jurisjurandi. Testimonium enim aut est cum jurejurando, aut sine jurejurando. Iurisjurandi exempla extant, Genes. 9 & 22. Esa. 54. Ezech. 16 & 33. Hebr. 6.

Atque hę testimonii divisiones sunt: restat ut consideremus, quam singula in argumentando vim atque authoritatem habeãt. Tradimus igitur hęc axiomata. I. Quicquid Deus testatur, id verum esse necesse est. nam testimonii divini indubitata & irrefragabilis est authoritas. Deus enim est ἀψευδὴς, qui mentirî ac fallere non potest, quippe quum sit ipsa veritas. Itaque hoc principium principiorum est & axioma summum. Hanc testimonii divini authoritatem exaggerat & commendat Apostolus Hebr. 6, vers. 17 & 18. Hæc autem omnia de Deo vero & testimonio veré divino intelligẽda sunt. nam dii qui apud ethnicos oracula ediderunt, non fuerunt dii, sed diaboli. Vnde oracula ista erant λοξὰ καὶ ἐπαμφοτερίζοντα, obliqua (id est, flexiloqua) & quæ quis in utramque partem interpretari possit. Cujusmodi est illud, Aio, te Æacida Romanos vincere posse. hîc enim dubium est, Æacidésne Romanos, an Romani Æacidẽ vincere possint. Tale est & illud Crœso respõsum, Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην δύ-

ναμιν

ναμιν καταλύσει : id eſt, Crœſus Halyn penetrans, magnâ diſſolvet opum vim. hîc enim dubium eſt, hoſtiúmne an ſuam ipſius potentiam Crœſus diſſoluturus ſit.

II. Quod homo teſtatur, quatenus homo, præſertim ſi teſtetur de rebus divinis & ad hominis ſalutem æternam pertinentibus, id propterea verum eſſe neceſſe non eſt: quia omnis homo mendax. Quare non ſequitur, ſi de doctrina Chriſtiana quęſtio ſit; Auguſtinus aut Cyprianus aut alius patrum hoc dixit: Ergo verum eſt. Potuerunt enim illi, quum homines fuerint, nec immediaté á Deo ad docendum vocati, errare. Dixi autem in axiomàte, Quatenus homo, propter eos qui teſtantur non ut homines, id eſt ex ſeipſis; ſed ut ſervi Dei, immediaté á Deo ad teſtandum vocati. Hinc Prophetę in vaticinia & conciones ſuas ſic præfantur, Verbum Domini factum eſt ad me. Item, Sic dicit Dominus. Deinde dixi, Non propterea, id eſt propter teſtimonium hominis: quia propter aliam cauſam poteſt eſſe neceſſàrió verum, nempe propter teſtimonium divinum. Obſervandum eſt autem hoc axioma contra Pontificios, qui ſubinde argumenta ducunt ab authoritate ſanctorum patrum, id eſt ſcriptorum Eccleſiaſticorum qui ſacras literas interpretati ſunt & commentarios de doctrina Chriſtiana ſcripſerunt: ut fuerunt Tertullianus, Auguſtinus, Hieronymus, Ambroſius, Cyprianus, Irenæus, Cyrillus, Chryſoſtomus, &c. Sic hodie multi ſi nõ verbis & expreſſé, certé re ipſa & in animo ſuo argumentantur ab authoritate Lutheri in controverſia de cœna Domini. Sed hîc dicta Cypriani & Auguſtini atque Hieronymi, cõtra hominum in Eccleſiæ doctrina authoritatem obſervanda ſunt. Sic olim Pythagoræi argumentabantur ab authoritate præceptoris ſui Pythagoræ: qua de re Cicero lib. 1. de nat. deor. ſic ſcribit: Non tam, inquit, authores in diſputando, quám rationis momenta quærenda ſunt. quin etiam obeſt plerunque iis qui diſcere volunt, authoritas eorum qui ſe docere profitentur. deſinũt enim ſuum judicium adhibere: id habent ratum quod ab eo quem probant, judicatum vident. Nec veró probare ſoleo id, quod de Pythagoræis accepimus: quos ferunt, ſi quid affirmarent in diſputando, quum ex eis quęreretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, Ipſe dixit. Ipſe autem, erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam ſine ratione valeret authoritas. Hæc Cicero. Rectiús Pythagoræis Horatius in Arte poët. quum ait: *Nullius aſſuetus jurare in verba magiſtri.*

III. Quod vir bonus de re ſenſu percepta teſtatur, maximé veró quod homo pius: id verum eſſe probabile eſt.

IIII. Quod homo malus ac impius, maximé ſi futilis ſit, de re ſenſu percepta teſtatur: id verum eſſe, probabile non eſt.

V. Quod ſe judicare teſtantur aut omnes homines, aut plerique, aut ſapientes, aut experti: id in rebus quidem humanis ac

naturalibus, ita se habere probabile est. Atque sic feré Aristoteles τὸ ἔνδοξον, id est probabile, definit lib. 1. Top. cap. 1. Hinc & illud, Artifici in sua arte credendum. Hinc Plato conductores sacræ aræ, modum & formam ejus, secum sermone conferre conatos, ad Euclidem Geometram ire jussit: ait Valer. Max. lib. 8. cap. 13. Sic Q. Scævola Iurisconsultus quotiescunque de jure prætorio consulebatur: ad Furiũ & Cassellium, qui a huic scientiæ dediti erant, consultores rejiciebat: ait idem ibid. Sic Apelles pictor nobilissimus quum á sutore reprehensus esset, quód in crepidis Veneris una intus pauciores fecisset ansas, vitium illud emendavit. Sed quum postero die idem ille sutor superbé ob emendationẽ pristinæ admonitionis cavillaretur circa crus: indignatus Apelles prospexit (post tabulam enim latens auscultabat) denunciavitque, ne supra crepidam sutor judicaret. quod & ipsum in proverbium venit. Plin. libr. 35, cap. 10. Et Valerius Max. paucis attingit loco allegato. Huic simillimum est quod refert (teste Erasmo in adagio, Ne sutor ultra crepidam) Athenæus. Stratonicus citharœdus fabro secum de musica contẽdenti, Non sentis, inquit, te ultra malleũ loqui? Eodẽ pertinet quod Plinii nepos in epistolis scripsit: de artificio non recté judicare quenquam, nisi & ipsum artificem: quodque primo Ethicorum libro dixit Aristoteles; earum rerum unumquemque judicem esse idoneum quarum sit eruditus: & quod idem scripsit lib. 2. physicor. cæcum disputare de coloribus. Quæ verba etiam in proverbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius pictor apud Quintilianum: felices futuras artes, si soli artifices de iis judicarent. Hæc Erasmus loco citato.

VI. Quod quis aut vi coactus, aut minis impulsus, aut promissis illectus testatur, id verum esse probabile non est.

VII. Quod testátur pueri & ebrii & fatui, probabile est: Hinc proverbium Germanicum, *Kind, narren, und volle leut, sagen gern die warheit.* Et de ebriis dicitur proverbio Latino, In vino veritas. item, Quod cogitat sobrius, loquitur ebrius. Cum quo consentit illud Horatii, de ebrietate inter alia dicentis, Operta recludit. Et Cicero in Topicis ait: Pueritia, somnus, imprudentia, vinolentia, insania, ejus generis sunt ex quibus sæpissime verum auditur.

Atque hæc nostra de testimonii loco sententia est: deinceps annotemus quæ ad textum illustrandum aut etiam castigãdum pertinent. *Sed assumpta*] Videtur author alludere ad appellationem Ciceronis, qui quę ab Aristotele ἄτεχνα, id est inartificialia, argumenta dicta sunt, assumpta nominat. Verúm Cicero non ideo assumpta vocat, quód vim alicujus artificialis argumenti assumant: sed quód ipsa extrinsecus ad quæstionem explicandam assumantur, non autem ex ipsa quæstione eruantur: sicut insita.

insita. *Perexiguam vim probationis habet*] Hoc non est verum κατὰ παντὸς, id est, de omni testimonio. nam testimonium veré divinum, probationis vim habet maximam. *In civilibus*] Vt in causis judicialibus & forensibus, quum quæstio est de facto, an scilicet reus hoc vel illud fecerit aut dixerit. Item in deliberationibus & consiliis, quum quæritur, quid agendum sit. *Si prudentia, virtus, benevolentia*] Hæc distinguenda sunt. nam quum quæstio est de facto, spectatur proprié virtus seu probitas atque integritas: prudentiæ non admodum ratio habetur: benevolentia autem etiam testimonii authoritatem minuit, si de scelere amici aut ejus cui bene cupis, testimonium dicere debeas. In consiliis veró spectatur tum prudétia, tum benevolentia. Quid autem in testimonio spectatur, si quæstio sit de rerum natura? Tum spectatur testantis ingenium & eruditio. Hinc Cicero Platonem philosophorum deum vocat: item divinum. *Estque divinum vel hum.*] Divisio sumpta est é causis efficientibus. nam divinum appellatur quod deum: humanum quod hominé authorem habet. *Deorum oracula*] Apud Christianos autem Dei veri oracula, in sacris literis descripta. Oraculū est ore Dei pronunciata vox. *Responsa vatum*] Christianorum vates prophetę appellantur Græco nomine, quód futura prædicant: ab inusitato verbo πρόφημι, prædico. Similiter apud Latinos Vates dictus videtur quasi Fates, á fando. Fatidicus autem, qui fata & decreta deorum interpretatur. *Nam ut illa omittam*] Conjurationem Catilinæ testimoniis divinis detectam fuisse ait: quorum tria genera exponit, primum ostenta meteora, deinde responsa aruspicum, postremó nescio quam divinam patefactioné post collocatum Iovis simulachrum. *Promittit Delius*] Notatur testimonii species, promissio: ei opposita est confessio: ut suprá explicavimus. *Testimonium hum. est tum lex*] Hoc non est καθόλε πρῶτον: nam eædem testimonii species in testimonium quoque divinum cadunt. Sunt enim divinæ leges, in sacris literis, pręcipué á Mose descriptæ: sunt & divinæ illustres sententiæ, ut Proverbia Salomonis: similiter sunt divinæ cujusdam facti testationes; ut miracula: quæ ideo in Scripturis signa appellantur, quód testimonia divina sint veritatis doctrinæ eorum per quorum manum eduntur.

FINIS.

Soli Deo gloria.

IN P. RAMI DIALECTICES LIBRUM SECUNDUM QUI EST DE IUDICIO,

ANIMADVERSIONES IOAN. Piscatoris Argentinensis.

CAP. I. QUID JUDICIUM.

ADhuc prima Dialecticæ artis pars fuit, in Inventione: pars altera sequitur, in judicio. Iudicium, est secunda pars Logicæ de disponendis argumentis ad bene judicandum: certa enim dispositionis regulâ unumquodque judicatur: unde hæc pars Logicæ, & judicium & dispositio pro eodem dicitur.

De disponendis argumentis] Quid argumenti vocabulo intelligat author, vide lib. 1, cap. 2. Non enim intelligit ut vulgó, solas probationes, id est rationes quatenus adhibentur ad probandum & fidem faciendum rei dubiæ: sed in genere quasvis Logicas rerum inter se comparationes; seu potius res aut notiones ipsas, quatenus altera cum altera logicé comparatur: ut causa cum effecto, & vicissim: subjectum cum adjuncto, & vicissim: sic dissentanea inter se, cōparata inter se, &c. *Et judicium & dispositio*] Dispositio, proprié: judicium, per metonymiam effecti: quia judicium ex dispositione nascitur.

CAP. 2. DE AXIOMATIS AFFIRMATIONE AC NEGATIONE.

Iudicium, est axiomaticum vel dianoeticum. Axioma est dispositio argumenti cū argumento,

to, qua esse aliquid aut nō esse judicatur. Latiné enuntiatum, enuntiatio, pronuntiatū, pronuntiatio, effatum dicitur. Axioma, est affirmatum aut negatum: affirmatum, quando vinculum ejus affirmatur: negatum, quando negatur. Hinc nascitur axiomatū cōtradictio, quando idem axioma affirmatur & negatur.

Axiomaticum] Id est, enuntiati. Sic autem appellavit, quia enuntiatum á Gręcis Dialecticis, Cicerone teste, nominatum fuit ἀξίωμα. Dianoeticum veró: quia διάνοιαν Aristoteles vocat, rationis discursum quo illa unum ex altero deducit, aut unum alteri convenienter annectit: quorum illud in syllogismo, hoc autem in methodo facit. *Argumenti cum arg.*] καταχρηστικῶς loquitur: pro, res cum re, vel notio cum notione, vel vocabulum cum vocabulo: vel (ut vulgó cum Aristotele loquuntur) terminus cum termino. *Qua esse*] Non tantúm Esse, ut quando verbum substantivum est κατηγορούμενον: sed etiam, Hoc esse illud, vel tale: ut quando verbum substantivum est copula. Itaque malim definitionem authoris pristinam, Enuntiatum est dispositio qua argumentum de argumento enuntiatur: id est, affirmatur aut negatur. *Latiné enuntiatū*] Appellationes hæ omnes Ciceronis sunt: Aristoteles ἀπόφανσιν vocat & πρότασιν: vulgus in scholis, propositionem. Sed propositionem noster author specialiter nominat primum enuntiatum syllogismi, quod vulgo propositio major dicitur. *Affirmatum aut*] Hęc prima est enuntiati divisio, á forma: Enuntiatum omne, aut affirmans aut negans est. Vulgo dicunt; Propositio omnis, aut affirmativa aut negativa est. *Affirmatum*] Malim appellare affirmans, item negans: quia ipsum enuntiatum non affirmatur, nec negatur: sed aut affirmat, aut negat: affirmatur autem & negatur enuntiati consequens de antecedente, aut cum eo: de eo, in enuntiato simplici: cum eo, in composito. *Vinculum*] Quod in enuntiato quidem simplici est verbum substantivum: in composito veró conjunctio Grammatica. *Hinc*] Nempe ex affirmationis & negationis oppositione; quum altera alteri opponitur. *Idem axioma*] Id est, ejusdem axiomatis consequens de ipsius antecedente: ut, Corpus Christi est ubique, Corpus Christi non est ubique. item, Si corpus Christi hypostaticé unitum est deitati, est ubique: Non si corpus Christi hypostaticé unitum est deitati, idcirco ubique est.

CAP. 3. DE VERO ET FALSO.

"Axioma deinde est verũ aut falsum:" verum, quando pronuntiat uti res est: falsum, contrà. Axioma verum, est" contingẽs aut necessarium. Contingens, quando sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna juvat.---

Fac enim, id esse hodie verum: cras falsum esse poterit: itaque veritatis hujus contingentis judicium, opinio dicitur:" quæ præteritorũ & præsentium homini certa esse potest, "futurorũ per naturam non admodum potest, quamvis Deo tempora omnia præsentia sint. Itaque Martialis Priscum meritò cavillatur:

Mart. li. 12. *Sæpe rogare soles, qualis sim, Prisce, futurus,*
Si fiam locuples, simque repentè potens.
Quenquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

Necessarium, quando semper verum est, nec falsum potest esse: & illud affirmatũ appellatur κατ' παντὸς," de omni. Impossibile contrà, quod de nullo unquã verũ esse potest. Axiomata artiũ sic κατ' παντὸς esse debẽt, sed præterea homogenea & catholica." Axioma homogeneum est," quando partes sunt essentiales inter se:" ut forma formato, subjectũ proprio adjuncto, genus speciei. id appellatur καθ' αὑτὸ, per se. Axioma" catholicũ est, quando consequens semper verũ est de antecedente, nõ solùm omni & per se, sed etiã reciprocè: ut

cé: ut homo est animal rationale: numerus est par vel impar: lupus est natus ad ululandũ id appellatur καθόλου πρῶτον, universaliter primũ. Tres hæ sunt leges documentorũ artis propriorum: prima κατὰ παντὸς lex veritatis: secunda καθ' αὐτὸ lex justitiæ: tertia καθόλου πρῶτον lex sapientiæ dicatur. Atque ejusmodi axiomatum ita catholicorum judicium verissima & prima scientia est.

Axioma deinde] Hæc secunda enuntiati divisio, ab adjunctis sumpta est, iisque propriis. Soli enim enuntiationi, id est, affirmationi aut negationi, proprié inest veritas aut falsitas. *Verũ, quando pronuntiat*] Accuratius sic, Verũ enuntiatũ est, in quo cõsentanea consequentiáve componuntur, aut dissentanea vel inconsequentia disjunguntur: falsum contrá, in quo dissentanea vel inconsequentia componuntur, aut consentanea vel consequentia disjunguntur. *Contingens aut*] Hæc divisio non est reciproca: quia convenit etiam enuntiato falso. Est igitur generalis divisio enuntiati; nõ autem specialis, enuntiati veri. Contingens verum, est quod sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: Contingens falsum, quod sic falsum est, ut aliquando verum esse possit. Necessarium verum, est quod semper verũ, nunquam falsum est: Necessarium falsum, quod semper falsum est, nunquam verum. Hoc postremum speciali vocabulo nominatur impossibile: ejus veró oppositum, appellatur vocabulo generali necessarium. *Quæ præteritorum*] Opinio omnis, quatenus opinio, incerta est: opinari enim dicitur, qui non certó scit, sed dubitat. *Futurorum per natur.*] Hinc illud in scholis tritum, Futurorum contingentium nõ est determinata veritas. ubi notandum, omnia futura a Deo certó sciri: ab hominibus autem ea tantúm quæ á Deo prædicta sunt. Ideo ait author, Per naturam. quasi dicat: At per patefactionem divinam, futurorũ certa scientia est. Hinc Iobus, Scio, inquit, me hac pelle mea iterum circumdatum iri, & visurum Deum oculis meis, me inquam & non alium. *De omni*] At hoc ipsum quod hîc author affirmat de necessario enuntiato, non videtur verum de omni: sed tantúm de generali seu universali: ut, Omne animal sentit. De speciali autem, sive infinito, sive proprio, non videtur verum: ut, Quoddam animal est rationale, Socrates est homo. Verúm hæc quoque videntur admittere appellationem κατὰ παντὸς: si & infinitum certa specie definiatur, & individuum ex adjunctis dividatur: ut, Quoddam animal (nempe homo) est rationale. Socra-

res(sive disputans, sive cœnans: sive Athenis sit, sive alibi: sive heri, sive hodie, sive cras, &c.) est homo. *Axioma homogeneum*] Attingitur hîc nova enuntiati divisio, in homogeneum & heterogeneũ. Quæ vocabula é Græcis ὁμογενὲς & ἑτερογενὲς deflexa, Latiné sonant quasi dicas Cõgener & Disgener. Homogeneum igitur enuntiatum erit, cujus partes inter se consentaneæ sunt: heterogeneum, cujus dissentaneæ. *Quando partes sunt essentiales inter se*] id est, Quando partiũ altera ad essentiam alterius pertinet. *Vt forma*] ut, Homo est rationalis, Homo est risibilis, Homo est animal. *Catholicum*] Attingitur & hîc nova enuntiati divisio, nempe in catholicũ seu reciprocum & non catholicum seu nõ reciprocum. Reciprocũ enuntiatum est, cujus partes inter se permutantur, seu ultró citroque commeant: ut quando definitio enũtiatur de definito, divisio de diviso, proprium adjunctum de subjecto. Singulorum exempla habes in textu. Non reciprocum, contrá: ut, Homo est animal. Καθόλου πρῶτον] καθόλου quidem appellatur, quia consequẽs verum est de antecedente toto seu omni, καθ' ὅλου ἢ κατὰ παντὸς: πρῶτον veró, quia consequẽs de antecedente dicitur primó, ita ut de nullo alio dicatur priús, ut, habere tres angulos duob. rectis æquales, dicitur de triangulo primúm: deinde & posteriús de unaquaque specie trianguli. Itaque hoc enuntiatum, Æquicrurus habet tres duobus rectis pares, est quidem κατὰ παντὸς seu καθόλου: at non est καθόλου πρῶτον, quia consequens non dicitur primó de isto antecedente, sed de alio, videlicet triangulo. *Leges*] Aureæ profectó leges: quarũ observatione noster author aliquot artes liberales meliús, quã antea quisquam, tradidit. Quid enim quæso ad perfectã artium doctrinam desiderari meritó possit: si omnia quæ in arte tradũtur sint vera, & quidem semper vera: deinde, si eadem ad essentiam artis pertineant, non autem aliena & adventitia sint: postremó, si singula artis documẽta semel tantúm sint tradita, non multoties iterata: quod fit si sint reciproca; quum scilicet quæ totius generis propria sunt, toti generi simul, non autem singulis speciebus seorsum tribuuntur: atque ita semel tantúm, non autem sæpius docentur. Vtinam veró omnes bonæ artes secundum has leges descriptæ extarent.

Cap. 4. De axiomate *simplici.*

Atque hæc de communib. axiomatis affectionibus, species sequuntur. Axioma est "simplex aut compositum. Simplex est, quod "verbi "vinculo

culo continetur: Itaque affirmato vel negato verbo, affirmatur vel negatur: ut, Ignis urit: Ignis est calidus: Ignis non est aqua: hîc (ignis) est antecedens: urit, consequens. Atque hîc prima est inventarum rerum dispositio, caussæ cum effecto, ut in primo exemplo: subjecti cum adjuncto, ut in secundo: dissentanei cum dissentaneo, ut in tertio: quomodo argumentum quodlibet enuntiari potest (exceptis plenis comparationibus & distributionibus) consentanea quidem affirmando, dissentanea negando.

Axioma simplex, est generale aut speciale. Generale, quando cõmune consequẽs attribuitur generaliter cõmuni antecedẽti. atque hîc contradictio non semper dividit verũ & falsum, sed cõtingentium utraque pars falsa potest esse, ut:

Omnis in urbe locus Bajis prælucet amœnis.
Nullus in urbe locus Bajis prælucet amœnis.

Item non contingentium, ut: Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale.

Axioma speciale est, quando consequens non omni antecedenti attribuitur: & hîc contradictio semper dividit verum á falso. Speciale est particulare aut proprium. Particulare, quando consequens commune antecedenti particulariter attribuitur: Huic autem axiomati generaliter contradicitur:

Aliquid ignoscendum est:
Nihil ignoscendum est.

Aliqua clementia non est laudanda:
Omnis clementia est laudanda.

Axioma proprium est, quando consequens antecedenti proprio attribuitur: ut Fabulla est bella, cujus negatio & contradictio est, Fabulla non est bella.

Simplex aut] Hactenus quinque enuntiati divisiones vidimus: quarum duas author expressé tradit, primam in affirmatum & negatum, alteram in verum & falsum: ad reliquas tres tantùm allusit: tertiam nimirum in contingens & necessarium, quartam in homogeneum & heterogeneum, quintam denique in reciprocum & non reciprocum. Sequitur ergo hìc sexta enuntiati divisio, authori tamen tertia, in simplex & compositum. *Verbi*] Nempe substantivi (ut vocatur á Grammaticis) idque interdum expressi, interdum intellecti: ut ignis est calidus: Ignis urit: quod perinde est ac si dicas, Ignis est res urens. *Vinculo*] Vulgo vocant copulam: quia consequens enuntiati cum antecedente devincit & copulat. *Itaque affirmato*] Quod fit, quum inter partes enuntiati absque negationis nota præposita interponitur: ut, Ignis est calidus. *Negato*] Quod fit quando ei adverbium negandi præponitur: ut, Ignis non est calidus. Nam si adverbium negandi verbo substantivo non proximé præponatur, sed præponatur vel antecedenti vel consequenti, id est subjecto vel prædicato, tunc ejusmodi enuntiatum negatum non est. ut, homo est non lapis: quæ nominatur affirmatio ἐκ μεταθέσεως, ex transpositione, scilicet adverbii negandi. *Affirmatur vel negatur*] Scilicet ipsum axioma seu enuntiatum: hoc est, enuntiati consequens, quod vulgo prædicatum, & á nonnullis attributum dicitur. *Antecedens*] Vulgo subjectum. Sed noster author Subjecti nomen in doctrina Inventionis retinet, ad significandum argumentum quod adjuncto é regione respondet. *Consequens*] Vulgo prædicatum, item attributum. *Argumentum quodlibet*] καταχρηστικῶς loquitur. *Affirmando*] Nam si cōtrá fiat, enuntiata falsa nascuntur. *Generale aut*] Sequitur divisio enuntiati simplicis, in generale & speciale. pro quo vulgó diceretur, Propositio aut est universalis, aut particularis. *Attribuitur generaliter*] Id est, quum aliquid enuntiatur de toto genere, seu de omnibus speciebus: καθ' ὅλου ἢ κατὰ παντός. ut, Omne animal sentit: hìc sensus affirmatur de toto genere animalium, seu de omnibus speciebus animalis: nempe de homine & bestia. Nullū animal perpetuó vigilat: hìc perpetua vigilatio negatur de toto genere animalium, seu de omnibus speciebus animalis. *Contradictio*]

tradictio] Id est, enũtiatorum per affirmationem & negationem oppositio: nam Aristoteli & vulgo ἀντίφασις, id est Contradictio, specialiús dicitur. *Non omni antecedenti*] Id est, quum aliquid enuntiatur nõ de toto genere, sed tantúm de aliquot speciebus, vel etiam de una tantúm specie. *Semper dividit*] Si scilicet speciali affirmationi opponatur negatio generalis: aut contrá, speciali negationi generalis affirmatio. Nam si particulari affirmationi opponatur negatio particularis: utrumque enuntiatum verum esse potest: ut, Quidam docti sunt viri boni: Quidã docti non sunt viri boni. *Particulariter*] id est, Non toti generi antecedentis: sed tantúm aliquot ejus speciebus, vel etiam uni tantúm speciei: idque indefinité, id est, ita ut nulla certa species indicetur, sed tantúm aliqua aut aliquæ innuantur: unde author hujusmodi enuntiata olim nõ incommodé infinita appellavit. ut quum Christus in postrema cœna discipulis diceret, Aliquis é vobis me proditurus est. Sic 1. Cor. 1, 15. Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem: nonnulli veró etiam propensa voluntate Christũ prædicant. hîc duo enuntiata infinita sunt. *Generaliter*] Id est, universaliter. *Proprium*] Vulgó propositio singularis. Author vocat enuntiatum proprium: vel quia antecedens seu subjectum feré constat nomine proprio: vel quia subjectum non est quiddã commune & generale, sed proprium & speciale, nempe species specialissima seu res singularis. *Antecedenti proprio*] Vulgó vocant individuum, item singulare seu rem singularem: author speciem specialissimam.

CAP. 5. DE AXIOMATE *copulato.*

Axioma compositum est, quod vinculo conjunctionis continetur. Itaque é conjunctione affirmata vel negata, affirmatur vel negatur. Cõtradictionisque pars vera est, pars falsa. Enuntiatum compositum, est pro sua conjunctione congregativum, aut segregativum: congregativum, enuntiat omnia consentanea affirmando, omnia etiã dissentanea negando. Est veró copulatum aut connexum: Copulatum, cujus conjunctio est copulativa, ut 1 AEneid.

Unà Eurusq; Notusq; ruunt, creberque procellis
Africus.---

Hîc igitur negatio erit & contradictio:

Non unà Eurusque Notusq; ruunt, creberque procellis
Africus.--

Verũ enuntiati copulati judiciũ pendet ex omniũ partiũ veritate: falsum, saltẽ ex una parte falsa. Huic generi affine est enuntiatum relatæ qualitatis, cujus cõjunctio est ipsa relatio. 3. Ecl.

Tale tuum carmen nobis divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine.---

Hic copulatum judicium est tanquam diceretur: Sopor est, fessis gratus, & sic tuum carmen nobis gratum est: cujus negatio,

Non tale tuum carmen nobis divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine.---

Conjunctionis] Intellige notam conjunctionis Grammaticam. Enuntiatum igitur compositum est quo enũtiata simplicia duo pluráve, conjunctione aliqua inter se composita enuntiantur. *Vna Eurusque*] Hîc tria enuntiata sunt. 1, Eurus ruit. 2, Notus ruit. 3, Africus ruit. Sed hæc tria in unum conjuncta atque composita sunt per conjunctionem copulativam, Quæ. *Non unà*] Duplex est ratio negandi in enuntiatis copulatis: negatur enim aut pars tantúm, aut totum. Quum negatur pars tantúm, tum adverbium negandi præponitur conjunctioni: ut, Socrates & bonus & doctus est: Socrates non & bonus & doctus est. quasi dicatur, Socrates est quidem bonus.: at non est doctus. vel, Est quidem doctus: at non est bonus. Quum negatur totum: tum conjunctiones affirmativæ permutantur negativis: ut Socrates nec bonus nec doctus est. quasi dicatur, Socrates & bonus & doctus non est. Sic apud Græcos: ὁ Σωκράτης ἀγαθός τε καὶ σοφός ἐστι· ὁ Σωκράτης οὔτ' ἀγαθὸς οὔτε σοφός ἐστι. Sic in nostra lingua, *Der Socrates ist beyde from vnd gelehrt, Der Socrates ist vveder from noch gelehrt.* Sed prior ratio negandi propria est hujus loci: ut per quã negatur ipsa copulatio. *Falsum, saltem ex una parte falsa*] Enuntiatum copulatum falsum est, sive omnes ejus partes falsę sint, sive non omnes,

omnes, sed una tantúm vel aliquæ tantúm: Veruntamen si partes omnes falsæ sint, tunc enuntiatum copulatum simpliciter & ex toto fallum est: si una vel aliquę tantúm, tunc enuntiatum copulatum est quidem falsum, sed ex parte tantúm & secundum quid, non autem ex toto seu in totum & simpliciter.

CAP. 6. DE AXIOMATE *connexo.*

Axioma connexum est congregativum, cujus conjunctio est connexiva, Sicut 2. Æneid.

---Si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemq; improba finget.

cujus negatio est,

Non si miserum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemq; improba finget.

Conjunctio etiã hęc interdum negatur apertiús, negando consequentiã, ut pro Amer. Non continuó si me in sicariorum gregem cõtuli, sicarius sum. De Fato, Nec si omne enuntiatũ verũ est aut falsum, sequitur illico caussas esse immutabiles. Affirmatio enim significat, si sit antecedens, etiam consequens esse. Negatio itaque & cõtradictio statuit, si sit antecedens, non ideo cõsequens esse. Quare cúm judicabis connexum absoluté verum esse, necessarium quoque judicabis & intelliges hanc necessitatem é necessaria partium connexione oriri, quæ ipsa potest esse vel in falsis partibus: ut, Si homo est leo, est etiam quadrupes, necessarium cõnexum est. At si connexio sit contingens & pro sua tantúm probabilitate ponatur, judicium ejus tantúm opinio fuerit: ut Terent. Andr.

Pamphile, si id facis, hodie postremum me vides. Connexo axiomati affinis est ista consequentię relatio, ut, Cúm Tullius sit orator, est etiam peritus bene dicendi.

Axioma connexum] Vulgo appellatur Propositio conditionalis: sicut superior copulativa. Dividitur enim vulgó propositio in categorica & hypotheticam: deinde hypothetica in cõditionalem, copulativam & disjunctivam. Quæ utraque divisio vitiosa est. Prior ideo: primúm, quia partes nõ sunt inter se dissentaneæ: nam hypothetica propositio est etiam categorica: quia κατηγορεῖ, prædicat, id est, enuntiat aliquid de aliquo: ut, Si sol lucet, dies est. Deinde ideo, quia partes nõ sunt cum toto reciprocæ: Nam omnis quidé categorica, id est, simplex, omnisque hypothetica, est propositio: at non omnis propositio est categorica, id est, simplex, vel hypothetica. quippe propositiones copulativæ & disjunctivę neque categoricę sunt, id est, simplices: neq; hypotheticæ, id est, conditionales. Altera divisio similiter vitiosa est: partim propter ἀδολεσχίαν membri primi: hypothetica enim Græcis idem est quod Latinis conditionalis: ὑπόθεσιν enim Latini conditionem vocát. partim propter falsitaté membrorum reliquorũ: quippe quæ cum toto dissentaneæ sunt: nulla enim hypothetica vel copulativa vel disjunctiva est. Repudiata igitur tam vitiosa divisione, retineamus bonam & legitimam quam noster author tradidit. *Non si miserum*] Duplex est ratio contradicendi enuntiatis connexis affirmatis. Aut enim negatur solúm consequentia: & tunc adverbium negandi præponitur conjunctioni connexivæ: aut affirmatur etiam consequentia contrarii: & tunc adverbium negandi præponitur verbo substantivo enuntiati consequentis. Exempla prioris cõtradictionis sunt in textu: posterioris est hoc: Ratio dicit, Si Deus nos castigat, odit nos. Verbũ Dei contradicit, Si Deus nos castigat, nõ odit nos, sed amat nos. Nam quum judicamur, á Domino castigamur, ne cum mundo condemnemur: 1. Cor. 11, 32. Itẽ, Quem diligit Dominus, castigat: & flagellat omné filiũ quem recipit. Hebr. 12, 6. Prov. 3, 13. Sed prior ratio negandi, proprié hujus est loci: quia per eam negatur ipsa connexio. *Si sit*] Id est, Si maximé sit antecedens, non tamen ideo consequens esse.

CAP. 7. DE AXIOMATE *discreto.*

Axioma segregativũ est cujus conjunctio est segre-

segregativa: ideoque argumenta dissentanea enuntiat. Enuntiatum segregativum, est discretum aut disjunctum. Discretum, cujus conjunctio est discretiva. Itaque é dissentaneis præcipué diversa enuntiat. 5. Tusc. Quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri tamen: *cujus negatio & contradictio est, Non quanquam corporis sensu judicentur, tamen ad animum referri: vel, Quanquam sensu corporis judicentur, non tamen ad animum referri. Nam, Tamen, est hîc conjunctio præcipua: Discretum enuntiatum judicatur esse verum & legitimum, si partes nō solúm veræ: sed etiam discretæ sint: falsum "vel ridiculum contrá.

Cujus negatio] Negatio discreti potest etiam esse negatio copulati, ut bene Talæus annotavit. ut si affirmaretur, Et abest á culpa & caret suspicione: tum discretum opponeretur, Quanquam abest á culpa, suspicione tamen nō caret. Vel, Quanquam caret suspicione, non tamen abest á culpa. Eodem modo enuntiato connexo contradici posse Talæus judicat: ut, Si abest á culpa, caret etiam suspicione: Quanquam abest á culpa, non tamen caret suspicione. Quod mihi non videtur. Quia connexi antecedens non veré affirmatur, sed tantúm affirmatio ejus fingitur: at discretum negatum, antecedens concedit & fatetur, tāquam simpliciter & veré affirmatum fuerit. *Vel ridiculum*] ut, Quanquam Socrates est homo, tamen est animal rationale. hîc segregantur consentanea, nempe definitum & definitio: quæ segregatio ridicula & inepta est.

CAP. 8. DE AXIOMATE *disjuncto.*

*Axioma disjunctū, est axioma segregativū, cujus conjunctio est disjunctiva, ut 1. Georg.

Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, & obtenta densantur nocte tenebræ:

Aut redit á nobis aurora, diemque reducit.

De Fat. Omnis enuntiatio eſt vera aut falſa. " Hîc ſignificatur, é disjunctis unicũ verum eſſe. Negatio igitur erit & contradictio: " Non omnis enuntiatio eſt vera aut falſa. Et contradictione ſignificatur, non neceſſarió alterutrum verum eſſe. Nam ſi disjunctio abſoluté vera eſt, eſt etiam neceſſaria: parteſque disjunctæ ſunt oppoſitæ ſine ullo medio. Veruntamen quamvis abſoluté vera disjunctio, neceſſaria quoque ſit: tamen nihil neceſſe eſt partes ſeparatim neceſſarias eſſe: ut, Homo eſt bonus vel non eſt bonus, disjunctio neceſſaria eſt: & tamen, Homo eſt bonus, non eſt enuntiatio neceſſaria. Item, Homo non eſt bonus, non eſt enuntiatio neceſſaria: ſed disjũctionis neceſſitas pendet é neceſſaria partium oppoſitione & disjunctione, non ex earum neceſſaria veritate. Disjunctio autem plerumque eſt ex conditione, ut ſi quæratur, Vtrum Cleon venerit, an Socrates: quia ita pactum ſit, alterutrum tantúm venturum eſſe. Itaque ſi disjunctio ſit contingens, non eſt abſoluté vera, & tantúm opinabilis eſt: qualis eſt frequenter in hominum uſu. Ovid. in Epiſtola Leandri,

Aut mihi continget fœlix audacia ſalvo,
Aut mors ſolliciti finis amoris erit.

Axioma disjunctum] Vulgó propoſitio disjunctiva. Hoc enunciato proprié enuntiatur diviſio, ac proinde cõtraria medio carentia. *Hîc ſignificatur, é disjunctis unicum verum eſſe*] Hoc non eſt καὶ ἀ πανῖὸς: quia tantúm verum eſt de enũtiato disjuncto, in quo diviſio enuntiatur de ſpecie generis diviſi: ut, Homo aut rationalis

nalis est aut irrationalis. Falsum autem est de enuntiato disjuncto, in quo divisio enuntiatur de ipso genere diviso? ut, Omne animal aut rationale est aut irrationale. hîc enim non significatur, é disjunctis unicũ verum esse: sed significatur ambo simul sumpta, attamen disjunctim sumpta, vera esse. Neutrum enim separatim sumptum, verum est: ut, Omne animal est rationale, Omne animal est irrationale. *Non omnis enuntiatio*] De negatione enuntiati disjuncti observandum, si affirmatum fuerit definitum, id est, signo quãtitatis insignitum, tum adverbium negandi præponi signo: ut hîc, Omnis enuntiatio aut vera est aut falsa: Non omnis enuntiatio aut vera est aut falsa. Si veró affirmatum fuerit indefinitum, id est, nullo signo quantitatis determinatum: tum adverbium negandi præponi verbo substãtivo: plané ut in enuntiatis simplicibus. ut, Enuntiatio est aut vera aut falsa: Enuntiatio non est aut vera aut falsa.

CAP. 9. DE SYLLOGISMO *& ejus partibus.*

Atque ejusmodi judicium est axiomaticum axiomatis per se manifesti, sequitur dianoëticũ. Dianoia est cũ aliud axioma ex alio deducitur: estque syllogismus aut methodus. "Syllogismus est dianoia, qua" quæstio "cũ argumento ita disponitur, ut "posito antecedente," necessarió cõcludatur. Nam cúm axioma dubiũ sit," quæstio efficitur, "& ad ejus fidem" tertio argumento opus est "cum quæstione collocato." Syllogismi antecedens partes duas habet, "propositionem & assumptionem.

Propositio est prima pars antecedentis, "qua quæstionis saltem consequens cum argumento disponitur: Assumptio est secunda pars antecedentis, "quæ assumitur é propositione. Syllogismi autem pars consequens est," quæ complectitur partes quæstionis, eamque con-

cludit: unde complexio & conclusio dicitur.ʻSi qua pars syllogismi defuerit,ʻenthymema dicitur: si quid preter illas tres partes accesserit,ʺpro syllogismus.ʺPartium etiam ordo sæpe confunditur: attamen si qua dubitatio propterea fuerit: ʻexplenda quæ desunt:ʺamputanda, quæ supersunt: & pars quælibetʺin locum redigenda est.

Syllogismus] Συλλογισμὸς Latiné ratiocinatio, item argumẽtatio, item cõclusio: Germanicé *Ein Schlußred.* Proprié videtur significare (ut Talæus annotat) calculum Arithmeticum, id est, collectionem: qualis fit ex additione variorum nominũ capitumque summa quædam. ut si dicas: Iste mihi debet duos florenos pro vino, & tres pro frumento: Ergo in summa debet mihi florenos quinque. Itaque συλλογισμὸς, est συλλογὴ λόγων, collectio rationum. *Quæ quæstio*] Id est, enuntiatum dubium de cujus veritate quæritur. Metonymia adjuncti: Quæstio enim occupatur in enuntiato dubio. item, Quęstio, scilicet conjuncta: nam simplex quæstio ἀσυλλόγιστος est, hoc est, non potest syllogismo concludi. Synecdoche generis. itẽ, Quæstio, id est quæstionis partes singulatim, nempe seorsim antecedens, & seorsim consequens. Synecdoche integri. Ita perspicitur, tres hîc tropos in uno vocabulo concurrere. *Cum argumento*] Hîc argumẽti vocabulum in propria significatione accipitur, pro eo quo quæstio arguitur, id est, consequens de antecedente veré enuntiari demonstratur. *Posito antecedente*] Id est (ut vulgo loquuntur) concessis præmissis, seu majore & minore propositione. *Necessarió concludatur*] Id est, ita demonstretur ut nemo sanæ mentis dubitare possit, quin enuntiatum quod cõcluditur, verum sit, si enuntiata duo ex quibus illud concluditur, vera sint: id est, quin conclusio sequatur ex præmissis. *Quæstio efficitur*] Ipsa enuntiatio non efficitur quæstio: sed quia dubia est, inde nascitur quæstio, qua de illius veritate quæritur, ut omni dubitatione sublata, certa sciẽtia comprehendatur. *Et ad ejus fidem*] Id est, ad faciendum ei fidem, ut ei fides habeatur, ut credatur. *Tertio argumento*] Hîc argumenti nomen partim proprié, partim καταχρηστικῶς accipitur. In syllogismo enim sunt tres termini: quorum unus tantúm argumentum proprié vocatur, vulgó medium: reliqui autem duo vocantur terminus major & minor. *Cum quæstione*] Id est, cum partibus quæstionis sigillatim, semel cum una, & semel cum altera. *Syllogismi antecedens*] Syllogismi partitio, id est, in membra distributio, ex quibus membris syllogismus integratur. quorum alterum dicitur authori Antecedens, alterum

Conse-

Consequens: Græcis πρότασις & συμπέρασμα. *Propositionem & assumpt.*] Vulgo vocant propositionem majorem & minorem. *Quæ quæstionis saltem consequens*] Id est, Enuntiationis concludendæ prædicatum seu attributũ. Vulgo, Propositio major est quæ continet terminum majorem cum medio. Quæ definitio nõ est reciproca: nam non est κατὰ παντὸς: quum propositio major syllogismi (ut vocant) hypothetici, nõ solùm terminum majorem, sed etiam minorem, id est, totam quæstionem contineat. Idcirco noster author adjecit adverbium Saltem: quasi dicat? Si non semper tota quæstio, saltem quæstionis consequens in propositione cum argumento disponitur: quorũ illud fit in syllogismo composito, hoc in simplici. *Quæ assumitur é propositione*] Malim dicere, Ad propositionem: hoc enim postulare videtur verbi compositio. Et idem innuũt appellationes Græcæ, πρόσληψις & μετάληψις: quarum illa notat additionem, hæc postpositionem. Interim verum est, assumptionem non solùm assumi ad propositionem, sed etiam é propositione: Assumitur enim inde argumentum, & iterum enuntiatur: vel solũ, ut in syllogismo composito: vel cum antecedente quæstionis, ut in syllogismo simplici. Vulgo, Propositio minor est quæ continet terminũ minorem cum medio. Sed hęc definitio eodẽ quo superior, vitio laborat: Vera enim tantùm est de assumptione syllogismi simplicis, de compositi non item. *Quæ complectitur partes quæstionis*] Vulgo, Quæ continet terminum majorem cum minore. *Si qua pars*] Scilicet, quæcunque illa sit: sive propositio, sive assumptio, sive conclusio. quanquam cõclusio rariùs omitti videtur: Et conclusio non tam pars syllogismi, quàm effectum videtur. Vnde Efficiendi verbum pro verbo Concludendi apud Cic. crebró reperitur. *Enthymema*] ἐνθύμημα παρὰ τὸ ἐνθυμεῖσθαι, quod est in animo (ἐν θυμῷ) versare seu volvere, cogitare. Quum enim enthymema sit syllogismus imperfectus, nempe una sui parte trũcatus ac mutilus: fit ut partem illam omissam audienti cogitandam & in animo supplendam relinquat. non enim acquiescit mens, donec perfectum syllogismum complexa sit. Itaque syllogismus imperfectus appellatus est ἐνθύμημα, id est, cogitatio, per metonymiã effecti: quia cogitationem enuntiationis omissæ parit atque efficit. *Prosyllogismus*] Prosyllogismos Latini vocant approbationes, quasi additas probationes, additas nimirũ ad probandum syllogismi propositionem aut assumptionem, quibus probatio principalis continetur. Itaque videntur veteres appellasse non προσυλλογισμὸς ex præpositione πρὸ: sed προσσυλλογισμὸς ex præpositione πρὸς: Idque eo magis, quód ab Aristotele etiam appellatur πρόσθεσις, appositio seu additio, id est, additamentum: 2. Prior. 26. *Partium etiam ordo sæpe confunditur*] Paucos reperias in libris authorum syllogismos quorũ partes secundum ordinem artis sint propositæ: sed ordinẽ osten-

dere, interpretis seu explicatoris est. *Explenda quæ desunt*] Si scilicet sint enthymemata. *Amputanda quæ supersunt*] Nempe prosyllogismi: item illustrationes vel amplificationes. *In locum*] Videlicet propositio in locum primum: assumptio in secundum: conclusio in tertium.

Hoc loco dicendum aliquid videtur de vulgari divisione argumentationis. Tradunt enim, argumentationis species esse quatuor: syllogismum, enthymema, inductionem & exemplũ. Alii & quintam addunt speciem, Soriten. Nos autem cum authore nostro sentimus, argumẽtationis speciem revera tantúm esse unicam, videlicet syllogismum. Nam & enthymema syllogismus est, sed aliquid perpessus, nempe unius membri truncationem: ut paulo anté explicatum est. Inductio veró enthymema est, cujus argumentum ductum est ab enumeratione specierum seu exemplorum specialium: bonum quidẽ & syllogisticũ, si enumeret species omnes: vitiosum veró & ἀσυλλόγιστον, si enumeret tantúm aliquas species. nam clausula quæ enumerationi solet annecti, Nec dissimile exemplum potest reperiri: hæc inquam clausula petit principium, id est, sumit pro confesso id quod est in quæstione, quodque argumento demonstrandum est. Iam exemplum non est argumentationis, sed argumenti nomen: significat enim factum simile. Sed esto, exemplum nominetur per metonymiam causæ, nempe materiæ, ipsa argumentatio quæ exemplo constat: num igitur peculiaris hæc forma argumentationis est? Minimé: Sic enim tot essent formæ argumentationum, quot sunt genera argumentorum. Deinde exemplum illud, nonne enthymema est? ut, David in casu necessitatis nõ peccavit edendo panes propositionis: Ergo nec discipuli Christi peccarunt, evellendo spicas die sabbathi in casu necessitatis. Hæc argumentatio enthymema est, ac proinde syllogismus. Restat sorites: quid ille? nonne & ipse syllogismus est? Certé sunt qui vocant soriten syllogismum compositum: quo ipso fatentur esse syllogismum, aut certé syllogismos complures in unũ veluti acervum coacervatos. Cæterúm quia nemo adhuc (quod sciam) veram & legitimam soritis analysin tradidit: libet hoc loco nostram de ratione resolvendi soriten, exponere sententiam. Est autem sorites syllogismus compositus in quo plures præmissæ coacervantur, & eo ordine connectuntur, ut semper prædicatum præcedentis, sit subjectum sequentis: unde conclusio infertur in qua prædicatum ultimæ pręmissæ attribuitur subjecto præmissæ primæ. Vel breviús, Sorites est syllogismus auctus numero præmissarum gradatim coacervatarum. ut, Socrates est homo: Homo est animal: Animal est substantia: Ergo Socrates est substantia. Dictus est σωρείτης, quasi coacervator: á σωρεύω, coacervo: quod venit á σωρὸς, acervus, cumulus. Cicero acervalem appellat, de Divin.

Sturm. libr. 3. part. Dial. cap. 41.

Divin.libr. 2. Quomodo autem, inquit, mentientem dissolvas? quem pseudomenon vocant? aut quemadmodam soriti resistas? quem si necesse sit, Latino verbo liceat acervalem appellare. sed nihil opus est. Vt enim ipsa philosophia & multa verba Græcorũ: sic sorites satis Latino sermone tritus est. Et Academ.quæst. lib.4. Et primúm, inquit, hoc reprehendendum, quód captiosissimo genere interrogationis utuntur: quod genus minimé in philosophia probari solet; quum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. Soritas hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano: Vitiosum sané & captiosum genus. Hæc Cicero. At inquam, Sorites non toto genere vitiosus aut captiosus est: sed tam legitimus & firmus esse potest, quám syllogismus simplex ac purus. Si enim præmissæ in eo omnes veræ & affirmantes sint, atque etiam si ultima si negans: tum & legitimus & perspicuus est sorites: ut in exemplo anté proposito potest perspici: & in sorite Paulino Rom.5. perspicitur. Sed dicamus nunc de soritis analysi. In sorite igitur resolvendo & in syllogismos simplices seu singulos retexendo, hę mihi quinque regulæ observandæ videntur. I. Considerandus est numerus præmissarum: ut certi simus de numero syllogismorum ex quibus sorites constat, & in quos proinde resolvendus est. Semper enim sorites ex totidem syllogismis constat ex quot constat præmissis, uno minús. Itaque si tres fuerint præmissæ, syllogismi erunt duo: & sic deinceps. II. Primó omnium excerpendus est syllogismus principalis, id est, quo concluditur quęstio proposita. Is autem continetur præmissa ultima & conclusione: quarum illa in syllogismo principali fit major: minor autem (quæ in sorite non continetur) supplenda est. Deinde ordine resolvēdi sunt prosyllogismi, id est syllogismi approbatorii, quibus aliqua præmissa syllogismi præcedentis approbatur. III. Si sorites ex tribus tantúm præmissis constet, ac proinde in duos tantúm syllogismos retexi possit, videlicet principalem & prosyllogismum unicum: tunc prosyllogismus cõtinetur duabus primis præmissis: ita quidem ut prima habeat locum minoris, secunda veró majoris. Sciendum autem, prosyllogismo illo semper approbari & concludi minorem syllogismi principalis. IIII. Si sorites ex pluribus quám ex tribus præmissis constet, ac proinde in plures etiam syllogismos quám duos, retexi possit: tum etiam plures prosyllogismi fiunt: quorum quidem is est ordo, ut primo approbetur minor syllogismi principalis, secundo minor prosyllogismi primi, tertio secundi, & sic deinceps. V. Quum in sorite plures uno prosyllogismi sunt: tunc primi prosyllogismi propositio maior est præmissa soritis penultima, secundi antepenultima, & sic deinceps: excepta præmissa prima, quę semper est minor prosyllogismi ultimi. Exempli gratia, resolvamus primúm soriten simplicissimum: qualis est anté propositus:

Socrates est homo:
Homo est animal:
Animal est substantia: Ergo
Socrates est substantia.

Constat ex præmissis tribus: ergo ex syllogismis duobus: é quibus principalis est hic:

Omne animal est substantia:
Socrates est animal: Ergo
Socrates est substantia.

Prosyllogismo approbatur minor syllogismi principalis:

Omnis homo est animal:
Socrates est homo: Ergo
Socrates est animal.

Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς recitat soriten Diophanti, filii Themistoclis:

Quæ ego volo, inquiebat, vult etiam mater mea:
Quæ vult mater mea, vult etiam Themistocles:
Quæ vult Themistocles, vult totus populus Atheniensis:
Ergo quæ ego volo, vult totus pop. Atheniensis.

Syllogismus principalis est hic:

Quæ vult Themistocles, vult populus Atheniensis
Quæ ego volo, vult Themistocles: Ergo
Quæ ego volo, vult populus Atheniensis.

Prosyllogismus est hic:

Quæ vult mater mea, vult Themistocles
Quæ ego volo, vult mater mea: Ergo
Quæ ego volo, vult Themistocles.

Rom. 5. extat sorites quatuor præmissarum:

Afflictio parit patientiam:
Patientia experientiam:
Experientia spem:
Spes non pudefacit:
Ergo afflictio non pudefacit: & per consequens, gloriamur in afflictionibus.

Syllogismus principalis:

Spes non pudefacit:
Afflictio parit spem: Ergo
Afflictio non pudefacit.

Prosyllogismus 1.

Experientia parit spem:
Afflictio parit experientiam:
Ergo afflictio parit spem.

Prosyllogismus 2.

Patientia parit experientiam:
Afflictio parit patientiam: Ergo
Afflictio parit experientiam.

Exemplum

Exemplum soritis ex præmissis quinque:

Quod justum est, laudabile est:
Quod laudabile est, pulchrum est:
Quod pulchrum est, optabile est:
Quod optabile est, utile est:
Quod utile est, bonum est:
Quod justum ergo est, bonum est.

Syllogismus principalis:

Quod utile est, bonum est:
Quod justum est, utile est: Ergo
Quod justum est, bonum est.

Prosyllogismus 1.

Quod optabile est, utile est:
Quod justum est, optabile est: Ergo
Quod justum est, utile est.

Prosyllogismus 2.

Quod pulchrum est, optabile est:
Quod justum est, pulchrum est: Ergo
Quod justum est, optabile est.

Prosyllogismus 3.

Quod laudabile est, pulchrum est:
Quod justum est, laudabile est: Ergo
Quod justum est, pulchrum est.

Cic.3.Offic. Atque si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eã ipsam causam quód is homo sit, consultum velit: necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem. quod si ita est: una continentur omnes & eadem lege naturæ. idque ipsum si ita est: certé violare alterum, lege naturæ prohibemur: Verum autem primum: verùm igitur & extremum. Hactenus Cicero. Talæus judicat, esse syllogismum connexum primi modi, cujus propositio soritem habeat quatuor graduum. At ego judico, duos hîc syllogismos esse: primum soritem, deinde syllogismum connexum primi modi: atque hunc esse principalem, illũ approbatorium. Quæstio est, An lege naturæ prohibeamur violare alterum? Hujus quęstionis affirmationem concludit Cicero syllogismo cõnexo primi modi, sic:

Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: certé violare alterum, lege naturæ prohibemur.
Verum autem primum:
Verum igitur & extremum.

Hujus syllogismi propositionem approbat sorite, ad hunc modum:

Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem.

Quod si ita est: una continentur omnes & eadem lege naturæ.
Idque ipsum si ita est: certé violare alterum, lege naturæ prohibemur. Ergo
Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: violare alterum, lege naturæ prohibemur.

Quo loco notandũ, si sorites ex puris cõnexis enũtiatis constet: firmum esse posse, etiamsi omnia enũtiata negantia habeat, sed quibus tamen nõ negetur connexio, sed potiùs negatio negationi connectatur. ut apud Cic. de Fato: At si causa appetitus non est sita in nobis: ne ipse quidem appetitus est in nostra potestate. quod si ita est: ne illa quidem quæ appetitu efficiuntur, sita in nobis sunt. Non igitur neque assensiones, neque actiones, in nostra potestate. Ex quo efficitur, ut neque laudationes justæ sint, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia. Quod quum vitiosum sit: probabiliter concludi putant, non omnia fieri fato quæcunque fiant. Hactenus Cicero. Talæo videtur esse syllogismus connexus modi secundi: cujus propositio soritem habeat quinque graduum. Mihi similiter ut antea, videntur esse syllogismi duo: nempe syllogismus connexus secundi modi, & sorites quo illius propositio approbatur. Quæstio est, an omnia fiant fato? Hujus quęstionis negationem concludit Cicero syllogismo connexo secundi modi, sic:

Si causa appetitus non est sita in nobis: ex eo efficitur, ut neque laudationes justæ sint, nec vituperationes, &c.
Sed laudationes & vituperationes sunt justæ.
Ergo causa appetitus est sita in nobis: & per consequens, non omnia fiunt fato.

Hujus syllogismi propositionem approbat hoc sorite,

Si causa appetitus non est sita in nobis: ne ipse quidem appetitus est in nostra potestate.
Si appetitus non est in nostra potestate: ne illa quidem quæ appetitu efficiuntur, sita in nobis sunt.
Si illa quæ appetitu efficiuntur, non sunt sita in nobis: non igitur neq; assensiones, neque actiones, in nostra potestate sunt.
Si neq; assensiones neq; actiones in nostra potestate sunt: ex eo efficitur, ut neq; laudationes justæ sint, neq; vituperationes, nec honores, nec supplicia. Ergo
Si causa appetitus non est sita in nobis: sequitur, nec laudationes, nec vituperationes, &c. justas esse.

Atque hæc de sorite. Sunt & qui diléma pro nova & peculiari argumentationis specie habeant: atque id cornutum argumentandi genus vocant, quia duobus utrinque veluti cornibus feriat: quum tamen dilemma nihil aliud sit quàm syllogismus disjun-

disjunctus cum duobus connexis, ita ut in unoquoque dilemmate tres syllogismi sint. Exempli gratia:

Si improbus est: cur uteris?
Si probus: cur accusas?

Hîc tres syllogismi sunt: Primus, connexus modi primi: quo concluditur quæstio proposita:

Si probus est, non debes accusare:
Sed est probus: Ergo
Non debes accusare.

Secundus, disjunctus: isque prosyllogismus assumptionis syllogismi principalis:

Aut improbus est, aut probus:
Non autem improbus:
Probus igitur.

Tertius, connexus secundi modi: isque prosyllogismus assumptionis prosyllogismi primi:

Si improbus esset, non eo utereris:
Atqui uteris:
Non igitur improbus est.

Ioan. 18, 23. Christus quum á ministro pontificis maximi injusté cæsus esset, tali dilemmate eum reprehendit:

Si malé loquutus sum: testare de malo.
Sin bene: cur me cædis?

Quæstio est, an justé eum percusserit? Dominus negat: & negationem dilemmate probat, quod his tribus syllogismis constat.

Primus, connexus primi modi,

Si bene loquutus sum, injusté me cædis:
Sed bene loquutus sum: Ergo
Injusté me cædis.

Secundus, disjunctus: isque prosyllogismus assumptionis syllogismi principalis:

Aut bene loquutus sum, aut malé:
Non autem malé loquutus sum:
Bene igitur.

Tertius, connexus modi secundi: isque prosyllogismus assumptionis prosyllogismi primi:

Si malé loquutus sum: testare de malo.
At non potes testari de malo.
Non igitur malé loquutus sum.

Celebre est Biantis dilēma de non ducenda uxore: Aut enim pulchram, inquiebat, duces: aut deformem. Si pulchram: habebis κοινήν. sin deformem: ποινήν. Vtrunque non est bonum. Igitur uxor ducenda non est. Hîc similiter tres syllogismi sunt:

1.

Omnis uxor aut pulchra eſt, aut deformis:
Neutra ducenda eſt:
Nulla igitur prorſus ducenda eſt.

2.

Si pulchram duxeris: habebis κοινήν:
Atqui non eſt habenda κοινὴ *: non enim bonum.*
Ergo pulchra ducenda non eſt.

3.

Si deformem duxeris: habebis ποινήν:
At non eſt habenda ποινὴ: *non enim bonum.*
Ergo deformis non eſt ducenda.

Vtroq; proſyllogiſmo approbatur propoſitio minor ſyllogiſmi principalis; priore prius illius membrum, poſteriore poſterius. Sed hîc propoſitio minor ſyllogiſmi principalis falſa eſt: falſa item major in proſyllogiſmo utroque, quatenus neutra eſt κατὰ παντός. nam nec omnis pulchra uxor eſt κοινὴ, nec omnis deformis ποινὴ: quippe uxor caſta & pia neque κοινὴ eſt, ſi formoſa: neque ποινὴ, ſi deformis ſit. nam caſtitas atque pietas & proſtitutionem impedit, & deformitatem compenſat.

CAP. 10. DE SYLLOGISMO *ſimplici contracto.*

Syllogiſmus, eſt″ ſimplex aut cõpoſitus: Simplex, ubi″ pars″ cõſequens quęſtionis diſponitur ″in propoſitione: pars″ antecedẽs″ in aſſumptione:″ eſtq; affirmatus é partib. omnib. affirmatis, negatus é negata antecedentium partium altera cum complexione: generalis é propoſitione & aſſumptione generalibus: ſpecialis ex altera tantúm generali: proprius ex utraque propria. Simplex ſyllogiſmus, eſt″ contractus partibus vel explicatus. Contractus,″ quando argumentum pro exemplo ita ſubjicitur particulari quæſtioni,

ni,ut utramque partem antecedens & assumptione affirmatum intelligatur:

Quædam confidentia est virtus,ut constantia.

Quædam cōfidentia non est virtus,ut audacia.

Hic enim argumentum,quæstionis utramque partem antecedere intelligitur, tanquam esset expressum, Constantiam esse virtutem & confidentiam: ideoque quandam cōfidentiam esse virtutem: item, Audaciam non esse virtutem,& tamen esse confidentiam: ideoque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic usus disserendi, magister syllogistici judicii contrahitur,nec aliter explicatur. Atque ista expositio principium syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno syllogismi judicio sit clarior & illustrior.

Simplex aut compos.] Hæ appellationes ex argumēti dispositione sumptæ sunt: quod aut disponitur cum quæstionis partibus sigillatim,aut cum tota quæstione,id est,cum utraque quęstionis parte conjunctim. Vulgó divisio ista traditur his verbis,Syllogismus aut est categoricus aut hypotheticus: quæ appellationes similiter á partibus,id est,enuntiatisé quib. syllogismi constant,desumptæ sunt. Cæterúm de illa divisione idem sentiendum est quod de divisione propositionis consimili: de qua diximus in caput 5. Aliás appellari possit syllogismus simplex qui unicus est,id est,qui unicam conclusionem concludit, sive is é simplicibus sive é compositis enuntiatis constet: Compositus autem, qui multiplex est, id est,qui non unam tantúm conclusionem,sed duas pluréſve concludit: cujusmodi syllogismus sorites dicitur. *Pars consequens quæstionis*] Non autem tota quæstio,ut fit in syllogismo composito. Quęstionis vocabulum hîc intellige ut suprá cap. 8. nempe partim per synecdochen generis, de quæstione conjuncta: partim per metonymiam adjuncti, de enuntiato dubio quod in quæstionem vocatur, seu de quo quæstio movetur. *Consequens*] Vulgó prædicatum, item terminus major. *In propositione*] Vulgó, In propositione majore. *Antecedens*] Vulgó subjectum, item terminus minor. *In assum-*

ptione] Vulgó, In propositione minore. Hæc igitur syllogismi simplicis definitio vulgó comprehenderetur his verbis, Syllogismus categoricus est in quo uterque terminus quæstionis cũ medio singulatim disponitur, major quidem in propositione majore, minor veró in minore. *Estq; affirmatus*] Sequitur duplex divisio syllogismi simplicis: altera in affirmatum aut negatum: altera in generalem, aut specialem, aut proprium. Quarum divisionum prior non videtur esse καθόλε πρῶτον, id est reciproca: cúm similiter dividi possit syllogismus compositus: in posteriori autem partes duæ posteriores nõ sunt inter se dissentaneę, sed consentaneæ: nam proprius syllogismus est etiam specialis: est enim illius species: plané ut enuntiatum proprium enuntiati specialis species est: ut traditum est cap. 4. Posterior itaque divisio sic fuerat proponenda: Syllogismus simplex aut generalis est aut specialis: specialis autem rursum aut infinitus aut proprius. *Contractus partibus*] Author studio dichotomiæ, trichotomiam Aristotelis in tres figuras neglexit: & studio methodi, ex tertia figura primam, & vicissim ex prima tertiam fecit. *Quando argumentum*] Tertia figura Aristotelica vulgo sic definitur: Tertia figura est in qua medium est subjectũ in utraque præmissa. Porró species syllogismorum sub singulis generibus seu figuris comprehensæ, vulgo appellantur modi, & artificialibus quibusdã vocabulis nominantur: quorũ singulę syllabæ ad singula syllogismi enuntiata applicãtur, ad indicandũ eorum tum qualitatem, tum quantitatẽ, tum etiam in secunda & tertia figura, reductionis requisita, id est, ea quæ requiruntur quæque fieri oportet, quum syllogismi secundæ & tertiæ figuræ ad primam figuram reducuntur, id est, syllogismis primę figuræ permutantur. Illa vocabula his quatuor versibus continentur:

1. *Barbara, Celarent, primæ, Darii, Ferioq;:*
2. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco, secundæ:*
3. *Tertia grande sonans tibi dat Darapti, Felapton:*
   Adjungens Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In quib. vocabulis obseruandæ sunt quatuor vocales, A, E, I, O: quatuor item consonantes initiales, B, C, D, F: nec non quatuor consonantes mediæ, S, P, M, C. Vocales indicant propositionũ seu enuntiationum syllogismi quantitatem & qualitatem:

nempe	A	universalem affirmativam.
	E	universalem negativam.
	I	particularem affirmativam.
	O	particularem negativam.

Consonantes initiales admonent, qui modi ad quos reducendi sint, nempe unusquisque ad eum modum primæ figuræ qui incipit ab eadem litera: ut ad Barbara reducuntur Baroco & Bocardo: ad Celarent reducuntur Cesare, Camestres, &c. Consonantes

nantes mediæ indicant requisita reductionis, juxta hos duos versus,

S vult simpliciter verti, P veró per acci.
M vult transponi, C per impossibile duci.

Id est,

S	indicat	Simplicem conversionem.
P		Per accidens conversionem.
M		Mutatioñé loci seu μετάθεσιν, id est, transpositioñé pręmissarũ.
C		Cõtradictoriã propositioñé, seu conclusionem absurdam.

Tertiæ igitur figuræ sex traduntur modi: Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. His noster author duos alios olim adjecit, eorum scilicet syllogismorum qui vulgó Expositorii dicuntur: quorum videlicet medium seu argumentum est res singularis seu individuũ. Dicuntur autem Expositorii, quód terminus minor per medium exponatur, tanquam per exemplum speciale. Verúm istiusmodi expositio etiã in cæteris modis locum habet: ut non sit καθόλε πρῶτον, id est, propria expositoriorum (qui dicuntur) syllogismorum. Porró exempla olim ab authore proposita, vulgó in scholis sic proponerentur:

1.

Da *O. constantia est virtus:*
rap *O. constantia est confidentia: Ergo*
ti *Q. confidentia est virtus.*

2.

Fe *N. audacia est virtus:*
lap *O. audacia est confidentia: Ergo*
ton *Q. confidentia non est virtus.*

3.

Dis *Q. sapiens est dives:*
am *O. sapiens est laudabilis: Ergo*
is *Q. laudabilis est dives.*

4.

Da *O. sapiens est laudabilis:*
tis *Q. sapiens est pauper: Ergo*
i *Q. pauper est laudabilis.*

5.

Boc *Q. docti non sunt boni:*
ar *O. docti norunt veritatem: Ergo*
do *Q. qui norunt veritatem, non sunt boni.*

6.

Fe *N. stultus est beatus:*
ris *Q. stultus est fortunatus:* Ergo
on *Q. fortunatus non est beatus.*

7.

Socrates est philosophus:
Socrates est homo: Ergo
Q. homo est philosophus.

8.

Thersites non est philosophus:
Thersites est homo: Ergo
Q. homo non est philosophus.

Contrahitur] Atque hęc causa P.Ramo fuit, ut modos illos syllogismorum explicatorum tertiæ figuræ Aristotelicæ, olim à se traditos, expunxerit. *Expositio*] Qua scilicet exponitur quęstionis antecedens, tanquam genus per speciem seu exemplum: cujus nota est conjunctio Vt. hinc factum puto, ut syllogismi hujus figuræ expositorii dicti sint.

Cap. II. De prima specie syllogismi simplicis explicati.

In syllogismo explicato″ propositio est″ generalis aut propria, & conclusio similis″ antecedenti aut″ parti″ debiliori: Species duę sunt, prima ubi″ argumẽtum″ semper″ sequitur, negatum in″ altera parte.

GEN. I.

Ces *Turbatus non bene utitur ratione:*
a *Sapiens bene utitur ratione:*
re *Sapiens igitur non est turbatus.*

Hoc judicium ita fit á Cic. 3. Tus. Et quemadmodum (ait) oculus conturbatus, non est probé affectus ad suum munus fungendum: & reliquę partes, totũque corpus á statu cúm est motum, deest

deest officio suo ac muneri: sic conturbatus animus non est probé affectus ad exequendũ munus suum. Munus aũt animi est, ratione uti: & sapientis animus ita semper affect⁹ est, ut ratione optimé utatur: nunquam igitur est perturbatus.

GEN. 2.

Cam *Res mortalis est composita:*
es *Animus non est compositus:*
tres *Animus igitur non est mortalis.*

Cic. 1. Tusc. hoc syllogismo judicat animum immortalem esse. In animi autem cognitione (inquit) dubitare nõ possumus, nisi forté in physicis plumbei sumus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum, nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cúm ita sit, certé nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: nec interire igitur. Est enim interitus, quasi discessus & secretio ac diremptus earum partium, quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur.

SPE. I.

Fes *Lividus non est magnanimus:*
ti *Maximus est magnanimus:*
no *Maximus igitur non est lividus.*

Hoc judicio Ovid. 3. de Pont. Eleg. 3. cõcludit:

Livor, iners vitium, mores non exit in altos:
Vtque latens ima vipera serpit humo:
Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
Grandius ingenio nec tibi nomen inest.

Ergo alii noceant miseris, optentq; timeri,
Tinctaque mordaci spicula felle gerant.
At tua supplicibus domus est assueta juvandis,
In quorum numero me precor esse velis.

SPE. 2.

Ba *Saltator est luxuriosus:*
roc *Muræna non est luxuriosus.*
o *Muræna igitur non est saltator.*

Cic. pro Mur. Nemo enim feré saltat sobrius, nisi forté insanit, neq; in solitudine, neq; in convivio moderato atq; honesto: Intempestivi convivii, amœni loci, multarũ deliciarum comes est extrema saltatio: Tu mihi arripis id, quod necesse est omnium vitiorũ esse postremum: relinquis illa, quibus remotis hoc vitiũ omnino esse non potest: nullum turpe convivium, nõ amor, non comessatio, non libido, nõ sumptus ostenditur: & cúm ea non reperiantur, quæ voluptatis nomen habent, quæque vitiosa sunt, in quo ipsam luxuriam reperire non potes, in eo te umbrã luxuriæ reperturum putas? Hoc judicii modo Ovidius 1. Trist. Eleg. 1. tripliciter concludit, dum carminum suorum excusationem exponit:

Carmina proveniunt animo deducta sereno:
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis & otia quærunt:
Me mare, me venti, me fera jactat hyems.
Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
Hæsurum jugulo jam puto jamque meo.

Hæc

Hæc quoque quæ facio, judex mirabitur æquus:
Scriptaq́ cum venia qualiacunq́ leget.

PRO. I.

Agesilaus non est pictus ab Apelle:
Alexander est pictus ab Apelle:
Alexander igitur non est Agesilaus.

PRO. 2.

Cæsar oppressit patriam:
Tullius non oppressit patriam:
Tullius igitur non est Cæsar.

In hoc capite agit de secunda figura Aristotelis: quæ vulgo sic definitur, In qua medium est prędicatum in utraque præmissa. *Propositio*] Vulgo propositio major. *Generalis aut propria*] Vulgo universalis aut singularis. *Antecedenti*] Vtrique præmissæ. *Parti*] Præmissæ. *Debiliori*] Nempe negativæ, item particulari. *Argumentum*] Vulgo medium. *Semper*] Id est, in utraque præmissa. *Sequitur*] Prædicati locum tenet. *Altera parte*] Præmissa vel majore, vel minore. *Agesilaus*] Sequentes duo modi in quibus præmissę sunt propositiones singulares, seu (ut noster author loquitur) enuntiata propria, vulgo non traduntur: sed non minorem superioribus modis firmitatem habent, atque etiam æqué frequentem usum habere possint: ut quum de duobus quæritur, utrum sit unus & idem: Multi enim binomines sunt: & aliter ab hoc, aliter ab illo nominantur. Sæpe etiam duo idem nomen habent, ut unus & idem esse putari possit. Argumenta igitur quibus ejusmodi personæ discernuntur, aut etiam aliæ res singulares suis propriis nominibus appellatę, in hac figura concluduntur. Quapropter utiliter ab authore hi modi annotati sunt. Liquet autem ex hujusmodi syllogismis, vulgo perperam in doctrina syllogismorum propositiones singulares haberi pro particularibus. Nam ex puris particularibus nihil sequitur: at ex puris singularibus non nihil sequitur, sed firmiter ex iis concluditur: ut liquet ex syllogismis propositis. Quin potiús in concludendo propositiones singulares universalium vim habere videntur: hoc certé cum illis commune habent, quód definitæ sunt, hoc est, quód subjectum earum rem certam ac definitam indicat: quũ contrá particulares indefinitæ

ſint, hoc eſt quarum ſubjectum nihil certi ac definiti indicat, ſed animum auditoris per varias ſpecies vagari ſinit, incertum de qua aut quibus enuntiatum ſit. Atque hinc Scholaſticorum individuum vagum nominatum arbitror: ut cùm dicitur, Quidam philoſophus Athenienſis cicutam bibit. ubi non indicatur quis ille fuerit, nempe Socrates. Sic Chriſtus diſcipulis dicebat in poſtrema cœna, Vnus veſtrûm me prodet. Vnde illorum animus vagari incipiebat, & quod indefinité dictum erat, quiſque ſua ipſius perſona interrogando definire, dicendo, Domine, num ego ſum? At ipſe poſtea definité ad Iudam Iſcariotem applicabat.

CAP. 12. DE SECVNDA SPECIE *ſyllogiſmi ſimplicis explicati.*

Secunda ſpecies explicati ſyllogiſmi eſt, quãdo″ argumẽtum″ antecedit″ in propoſitione,″ ſequitur″ affirmatum″ in aſſumptione.

AFF. GEN.

Bar *Omne juſtum eſt utile:*
ba *Omne honeſtum eſt juſtum:*
ra *Omne igitur honeſtum eſt utile.*

Quod Cicer. 2. Offic. ita concludit: Summa quidem authoritate philoſophi, ſeveré ſané atque honeſté hæc tria genera confuſa, cogitatione diſtinguunt: Quidquid enim juſtum ſit, id etiam utile eſſe cenſent: Itemque, quod honeſtum, idem juſtum: ex quo efficitur, ut quidquid honeſtum ſit, idem ſit utile.

NEG. GEN.

Ce *Timidus non eſt liber:*
la *Avarus eſt timidus:*
rent *Avarus itaque non eſt liber.*

Hoc

Hoc ita concluditur & judicatur ab Horatio 1. Epist.

Quo melior servo, quo liberior sit avarus,
In triviis fixum cúm se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoq; porrò
Qui metuens vivit, liber mihi non erit unquam.

Sic Terent. in Eunucho concludit & judicat:

Consilii expers, consilio regi non potest:
Amor est consilii expers:
Consilio itaq; regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur:

Here, quæ res in se neque consilium neq; modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore omnia hæc insunt vitia: injuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.

AFF. SPE.

Da *Consules virtute facti, studiosè Remp. tueri debent:*
ri *Cicero est virtute factus Consul:*
i *Cicero igitur Remp. studiosè tueri debet.*

Sic Orator diligentiam suam Agrar. 2. cōcludit & judicat: Nam cúm omniū Consulum (ait) gravis in Republica custodienda, cura ac diligētia debet esse, tum eorum maximè qui non in incunabulis, sed in cāpo sunt Consules facti: Nulli populo Romano pro me majores nostri spo-

ponderũt, mihi creditum eſt: á me petere, quod debeo, me ipſum appellare debetis. Quemadmodum cúm petebam, nulli me authores generis mei vobis commendarũt: ſic ſi quid deliquero, nullæ ſunt imagines quæ me á vobis deprecẽtur. Quare modó ut vita ſuppetat (quanquam ego ſum is, qui eam poſſim ab iſtorum ſcelere inſidiiſque defẽdere) polliceor hoc vobis, Quirites, bona fide, Remp. vigilanti homini, non timido, diligenti, non ignavo commiſiſtis.

Quod optatum redierit, gratum eſt:
Lesbia Catullo optata rediit:
Grata igitur eſt.

Catullus ſic concludit:

Si quicquam cupidoq; optantiq; obtigit unquam &
Inſperanti, hoc eſt gratum animo proprié:
Quare hoc eſt gratum, nobis quoque charius auro,
Quód te reſtituis, Lesbia, mî cupido.
Reſtituis cupido, atque inſperanti ipſa refers te
Nobis. ô lucem candidiore nota!
Quis me uno vivit felicior? aut magis hac quid
Optandum vita, dicere quis poterit?

NEG. SPE.

Fe *Deceptor amantis puellæ non eſt laudandus:*
ri *Demophoon eſt deceptor amantis puellæ, ut Phyllidis:*
o *Demophoon igitur non eſt laudandus.*

Phyllis apud Ovidium ita judicat Demophoontem laudandum non eſſe:

Fallere

Fallere credentem non est operosa puellam
Gloria: simplicitas digna favore fuit:
Sum decepta tuis & amans & fœmina verbis,
Dii faciant laudis summa sit ista tuæ.

AFF. PRO.

Octavius est hæres Cæsaris:
Ego sum Octavius:
Sum igitur hæres Cæsaris.

NEG. PRO.

Antonius non est filius Cæsaris:
Tu es Antonius:
Non es igitur filius Cæsaris.

Agit in hoc capite de prima figura Aristotelis: quæ vulgo sic definitur, Prima figura est in qua medium in majore præmissa est subjectum, in minore prædicatum. *Argumentum*] Vulgo, medium. *Antecedit*] Vulgo, subjectum est. *In propos.*] Vulgo, in præmissa majore. *Sequitur*] Vulgo, prædicatum est. *Affirm.*] Iuxta regulam, In prima figura ex minore negativa nihil sequitur, id est, nihil concluditur. *In assumpt.*] Præmissa minore. *Octavius*] Sequentes duos modos, itidem ut in secunda figura, vulgari doctrinæ adjecit noster author: in quibus præmissæ sunt propositiones singulares seu enuntiata propria: minor autem est propositio (ut vocant) identica: quippe in qua idem de seipso dicitur, nempe nomen proprium de ea persona aut re cujus est proprium. Quo loco obiter admonere libet, in verbis Domini de pane sacræ cœnæ, Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus: non esse propositionem identicam, neque qualem Papistæ ponũt, neque qualem posuit Lutherus ejusque discipuli, nec denique qualem Carolostadius. Nam Papistæ quidem pronomen Hoc in priore enuntiato referunt ad corpus Christi tanquam sub specie panis latens, in posteriore ad sanguinem Christi tanquam latentem sub specie vini: Lutherus autem retulit ad illa tanquam latentia sub ipso pane & ipso vino: Carolostadius veró ad corpus Christi in mensa sedens, sanguinemque in illius venis contentum retulit. Nulla harum expositionum vera est: Carolostadii tamen expositio veriús ponit

propositionem identicam quám reliquæ: quia pronomen Hoc ad verum Christi corpus refert: reliquæ autem ad fictitium & invisibile Christi corpus sub specie panis aut ipso pane: quale corpus si maximé esset,, non tamen esset idem cũ corpore Christi vero, visibili scilicet & palpabili. Malé vertitur, Hic est sanguis meus. nam hoc perinde est ac si diceretur, Hic sanguis est sanguis meus. Atqui pronomen τȣ̃το non ad sanguinem Christi, sed ad poculum refertur: ut liquet ex contextu, & declaratione apud Lucam & Paulum: ubi habetur, τȣ̃το τὸ ποτήριον, id est, Hoc poculum.

CAP. 13. DE SYLLOGISMO *connexo primo.*

Adhuc syllogismus simplex fuit: syllogismus "cõpositus, est syllogismus, ubi "tota quæstio est pars altera "propositionis "affirmatę & cõpositę: argumentum est pars reliqua. "Tollere autem in composito syllogismo, est specialem contradictionem ponere. Syllogismus compositus, est "cõnexus aut disjunctus. Syllogismus cõnexus, est syllogismus compositus propositionis connexæ, estque duorum modorum: primus modus syllogismi connexi est, qui assumit antecedens, & consequens concludit. Quomodo Cicero judicat & concludit lib. 2. de Divinat.

"*Si dii sunt, divinatio est:*
Sunt autem dii:
Divinatio est igitur.

3. Offic. Atque si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam caussam, quód is homo sit, consultum velit, necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem. Quod si ita est, una conti-

continemur omnes & eadem lege naturæ: Idque ipsum si ita est, certé violare alterum lege naturę prohibemur: verum autem primum, verum igitur & extremum.

Sic AEneid. 4. Dido judicat AEneæ remanendum esse:

Mene fugis? per ego has lachrymas dextramque tuam, te,
Quando aliud mihi jam miseræ nil ipsa reliqui,
Per connubia nostra, per inceptos hymenæos,
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miserere domus labentis, & istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem:
Te propter Libycæ gentes Nomadumque tyranni
Odere, infensi Tyrii: te propter eundem
Extinctus pudor, &, qua sola sydera adibam,
Fama prior: cui me moribundam deseris hospes?

Frequenter hîc non assumitur idē, sed majus, ut 1. Catil. Si te parentes timerent atque odissent tui, neque illos ulla ratione placare posses, ut opinor, ab eorum oculis aliquó concederes: nunc te patria (quæ communis est omnium nostrûm parens) odit ac metuit, & jamdiu nihil de te judicat, nisi de parricidio suo cogitare: hujus tu neque authoritatem verebere? neque judicium sequere? neque vim pertimesces? Concludendi modus hic idem est, quando propositio est relata tēporis: quo genere nympha OEnone apud Ovidium concludit errorem stultitię suæ:

Cúm

Cúm Paris OEnone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua:
Xanthe retró propera, versæque recurrite lymphæ:
Sustinet OEnonen deseruisse Paris.

Compositus] Vulgó hypotheticus. *Tota quæstio*] Non pars tantúm quæstionis, ut in simplici seu categorico. Quæstio autem, id est propositio probanda seu enũtiatum dubium de cujus veritate quæritur. Metonymia adjuncti. *Propositionis*] Vulgo vocant propositiónem majorem, & in syllogismis hypotheticis Copulatum. *Affirmatæ*] Vnde pendeat affirmatio & negatio in enuntiato composito, vide suprá cap. 4. nempe ex ipsa conjunctione qua enuntiata inter se componuntur: quo fit ut enuntiatũ compositum affirmativum esse possit, etiamsi é simplicibus negativis constet: ut, Si non est resurrectio mortuorum: etiam Christus non resurrexit. Enuntiatum connexum est, constans é simplicibus negatis: at ipsum tamen affirmatum est: affirmatur enim ipsa consequentia seu consequutio, quód scilicet posterius ex priori sequatur. quasi dictum esset, Si non est resurrectio mortuorũ; sequitur ex eo, Christum non resurrexisse. Cæterum quod hîc dicitur, non videtur esse κατὰ παντὸς: efficitur enim syllogismus compositus etiam é propositione negata: ut ipse author tradit infrá cap. 15. nempe é propositione copulata negata: ut,

Non & dies est & nox est:
At dies est:
Non igitur nox est.

Sed notandum, ejusmodi enuntiatum æquipollere connexo, cujus prior pars affirmata, posterior negata sit: ac si diceretur, Si dies est, nox non est: Vel, Si nox est, dies non est. Hujusmodi autem connexum affirmatum est, quia affirmatur consequentis enuntiati ex antecedente consequutio: quasi diceretur, Si dies est, sequitur noctem non esse. *Tollere autem*] Quia póst in definitionibus modorum utetur tollendi verbo, priús illud declarat: ne quis putet, tollere idem esse quod negare. Tollere igitur, inquit, in syllogismo composito, est specialem cõtradictionem ponere. Vno verbo, est Cõtradicere: Contradicitur autem ut affirmationi negando, sic negationi affirmando. Specialem autem contradictionem vocat qua vel de specie negatur quod de toto genere (atque ita etiam de illa specie) fuit affirmatum: vel contrá. item qua de specie aliqua specialissima, id est (ut vulgó vocant) individuo seu re singulari idem affirmatur & negatur. *Connexus aut disjunctus*] Vulgó, Syllogismus hypotheticus est aut conditionalis aut disjunctivus. Plura genera non sunt: nam enuntiatum copulatũ si affirmatũ sit, ἀσυλλόγιστον est: si negatum,

tum, æquipollet connexo, ut dictum est: discretivum denique enuntiatum ἀσυλλόγιστον quoque est. *Si dii sunt*] Illustremus hūc locum exemplis sacrarum literarum. Matth. 6,

vers. 30. *Si herbam agri vestit Deus, multo magis vestiet suos filios.*
vers. 29. *At herbam agri vestit Deus.*
vers. 31. *Ergo multo magis vestiet suos filios.*
Matth. 7, ℣s. 11, *Si vos nostis dona bona dare liberis vestris; multo magis pater vester qui est in cœlis, dabit bona iis qui ab ipso petent.*
℣s. 9 & 10. *Sed vos nostis dona bona dare liberis vestris.*
vers. 8. *Ergo multo magis Deus dabit bona petentibus.*

Marc. 9. ait Christus patri cujusdam habētis spiritum impurum, ipsiusq; opem imploranti, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti. quasi dicat: Si credis, ejiciam spiritum impurum. Assumit ille, Credo Domine: succurre incredulitati meæ. Concludit Christus ipso facto, ejiciens illum spiritum.

Ioan. 15, 20. Si me persequuti sunt (ait Dominus Apostolis) & vos persequentur. Assumptionem & conclusionem supplendam relinquit, illam tanquam notam, hanc tanquam perspicuam.

CAP. 14. DE SYLLOGISMO CON. 2.

Secundus modus connexi tollit cōsequēs, ut tollat antecedens:

Si ulli rei sapiens assentietur usquam, aliquando etiam opinabitur:
Nunquam autem opinabitur:
Nulli igitur rei assentietur.

Eodē syllogismo Ovidius 2. Trist. stultitiam suam judicat:

Si saperem, doctas odissem jure sorores,
Numina cultori perniciosa suo:
At nunc (tanta meo comes est insania morbo)
Saxa memor refero rursus ad icta pedem.

Hæ duæ syllogismi species sunt omnium usitatissimæ.

Si ulli

Si ullirei] Nos hîc rursum afferamus exempla é sacris literis. Ioan. 5, 46. ait Christus ad Iudæos: Si crederetis Mosi, crederetis mihi. At non creditis mihi: Ergo nec Mosi: & per consequens, Moses accusabit vos apud patrem meum. Assumptionem omittit ut notam: conclusionem item, ut perspicuam.

1. Cor. 15,
vers. 13 & 16. *Si resurrectio mortuorum non est: Christus quoque non est excitatus.*
vers. 20. *Nunc autem Christus excitatus est ex mortuis.*
Ergo resurrectio mortuorum est.

1. Corinth. 11, 6. Nam si non velatur mulier, etiam tondeatur: quód si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

Si mulier non velanda, tondenda igitur.
Non autem tondenda: quia turpe.
Velanda igitur.

Gal. 3, 18. Nam si ex Lege est hæreditas, non jam ex promissione: Abrahæ veró per promissionem gratificatus est Deus hæreditatem.

Si hæreditas est ex Lege, non est ex promissione:
Sed est ex promissione: sic enim contigit Abrahæ:
Non igitur ex Lege.

Sic Rom. 4, 14. Etenim si ii qui ex Lege sunt, hæredes sunt: inanis facta est fides, & vana reddita est promissio.

NOTA.

Reperiuntur quoque syllogismi connexi, in quibus tollitur antecedens, ut tollatur consequens: ut Ioan. 15, 19. Si ex mundo essetis, mundus quod suum est amaret: quia veró ex mundo nō estis, sed ego elegi vos ex mundo; propterea odit vos mundus.

Si ex mundo essetis, mundus vos amaret:
At ex mundo non estis: Ergo
Mundus non amat vos.

Ibid. vers. 20. Si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt. Assumptionem & conclusionem cogitandam relinquit: nempe, Sed sermonem meum non servaverunt. Ergo nec vestrum servabunt. Ibid. vers. 22. Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod prætexant peccato suo. Assumptio tanquam nota omittitur, nempe, Sed veni & loquutus sum eis: notatur tamen conjunctione, Nunc autem. quasi dicat, Quia veni. Ibid. vs. 24. Si opera non fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum. Assumptio est, Sed feci opera, &c. Conclusio, Ergo peccatum habent, id est, excusationem non habent. Sed hîc notandum, hujusmodi syllogismos tum demum firmiter

concludere,

concludere, cùm partes propositionis, id est(ut vulgo loquuntur)antecedens & consequens copulati inter se reciprocantur: secus ἀσυλλογιστία committetur: ut,

Si homo est asinus, certè homo est animal:
Sed homo non est asinus: Ergo
Homo non est animal.

Hîc ex veris præmissis conclusio falsa nata est: quia partes propositionis non sunt reciprocæ. At in reciprocis verum concluditur hoc modo: ut,

Si arbor sentit, certè arbor est animal:
Sed arbor non sentit: Ergo
Arbor non est animal.

Hinc perspicitur, hujusmodi syllogismos non vi dispositionis argumenti, sed vi reciprocationis argumēti cum altera propositionis parte, ac proinde vi secundi modi concludere. Si enim partes propositionis per reciprocationem traducantur, secundus syllogismi connexi modus existit: ut,

Si arbor est animal, arbor sentit:
Sed arbor non sentit: Ergo
Arbor non est animal.

Eadem planè ratio est cur aliquando in simplicibus seu categoricis syllogismis in prima figura ex minore negante, vera inferatur conclusio: ut Ioan. 8, 47. ait Christus Iudęis, Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

Qui ex Deo est, verba Dei audit:
Vos ex Deo non estis: Ergo
Vos non auditis verba Dei.

Valet consequētia propter majoris reciprocationem, ac proinde vi secundæ figuræ: ut,

Ba *Qui verba Dei audit, ex Deo est:*
roc *Vos ex Deo non estis:*
o *Vos igitur non auditis verba Dei.*

CAP. 15. DE SYLLOGISMO *disjuncto primo.*

Syllogismus disjunctus, est syllogismus compositus propositionis disjūctæ. Modi duo sunt: Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut:

Aut dies est aut nox est:
At dies non est:

Nox igitur est.

Ciceronis pro Cluentio judiciũ tale est: Sed cúm esset hæc illi proposita conditio, ut aut justé pieque accusaret, aut acerbé indigneque moreretur: accusare quoquo modo posset, quã illo modo mori maluit. Disjunctio clarior sic erit:

Aut accusandum aut moriendum:
Non moriendum:
Accusandum igitur.

Sic idem 2. Phil. ratiocinatur. Nunquam ne intelliges tibi statuendũ esse, utrum illi qui istam rem gesserunt, homicidæ sint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationemque sobrii hominis ad punctum temporis suscipe: & ego qui sum illorum, ut ipse fateor, familiaris: ut á te arguor, socius: nego quicquã esse medium: confiteor, illos, nisi liberatores populi Romani conservatoresque Reipublicæ sint, plus quám sicarios, plus quám homicidas, plus quám parricidas esse: si quidem est atrocius, patriæ parentem, quám suum occidere. Tu homo sapiens & considerate, quid dicis? Si parricidæ, cur honoris caussa á te sunt & in hoc ordine, & apud populum Rom. semper appellati? cur M. Brutus, te referente, legib. est solutus, si ab urbe plus quám decem dies abfuisset? Cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur provinciæ Cassio & Bruto datæ? cur Quæstores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque hęc acta per te: non igitur homicidæ: Sequitur ut libera-

beratores tuo judicio ſint, quandoquidem tertiū nihil poteſt eſſe. Si partes disjunctæ propoſitionis ſint duabus plures, judicandi cōcludendique ars erit eadem. Sic Cicero judicat, Rabirium cum conſulibus eſſe oportere: Atqui videmus (ait) hæc in rerum natura tria fuiſſe, ut aut cum Saturnino eſſet, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem, mortis erat inſtar turpiſſimæ: cum Saturnino eſſe, furoris & ſceleris: virtus & honeſtas & pudor cum Coſſ. eſſe cogebat.

CAP. 16. DE SYLLOGISMO DIS. 2.

Disjunctus ſecundus, é propoſitione partibus omnibus affirmata aſſumit unum, & reliquum tollit, ut:

Dies eſt, aut nox eſt:
At dies eſt:
Nox igitur non eſt.

Sic Iuno cum Iove de Turno concludit, 10. AEneid.

— Quid ſi quod voce gravaris,
Mente dares, atq; hæc Turno rata vita maneret?
Nunc manet inſontē gravis exitus, aut ego veri
Vana feror: quod ut ô potius formidine falſa
Ludar, & in melius tua, qui potes, orſa reflectas.

Ejuſmodi ſyllogiſmus efficitur é propoſitione copulata negata, quę negata complexio dicitur: quæque disjunctionis affirmatæ vim obtinet.

Non & dies eſt, & nox eſt:
At dies eſt:
Non igitur nox eſt.

Nihil hîc video annotandum, quàm quód syllogismi disjuncti ad connexos videantur posse revocari: permutatione scilicet propositionis, id est, enuntiati disjuncti, in connexum. Nam quæcunque disjuncta enuntiata vera sunt: eorum partes ita inter se comparatæ sunt, ut si una affirmetur, reliqua necessarió neganda sit: & vicissim, si una negetur, reliqua sit affirmanda. quo fit ut enuntiata disjuncta in ejusmodi connexa transmutari possint: ut,

Aut dies est, aut nox est: Ergo
Si dies est, nox non est.
Et vicissim, *Si nox est dies non est.*
Item, *Si dies non est, nox est.*
Et vicissim, *Si nox non est, dies est.*

Cæterum unusquisque disjunctus syllogismus potest permutari duobus cõnexis: altero primi, altero secũdi modi. Primi modi fit, quũ assumitur pars antecedẽs: secundi, quum cõsequens.

Disjunctus primi modi.

Aut dies est, aut nox est.
At dies non est.
Nox igitur est.

Æquipollentes.

Connexus primi modi.

Si dies est, nox non est.
At dies non est.
Nox igitur est.

Connexus secundi modi.

Si nox non est, dies est.
At dies non est.
Nox igitur est.

Disjunctus secundi modi.

Aut dies est, aut nox est.
At dies est.
Nox igitur non est.

Æquipollentes.

Connexus primi modi.

Si dies est, nox non est.
At dies est.
Nox igitur non est.

Connexus secundi modi.

Si nox est, dies non est.
At dies est.
Nox igitur non est.

Con-

Non & dies] Hujusmodi quoque syllogismum d connexum revocari posse, admonuimus suprá in caput 12. Idem enim est, ac si diceretur:

Connex. *Si dies est, nox non est.*
1. modi. *At dies est.*
Non igitur nox est. Vel,
Connex. *Si nox est, dies non est.*
2. modi. *At dies est.*
Non igitur nox est.

Talis est & hic syllogismus:

Christus non & verus homo est, & suo corpore ubique est.
At Christus, verus homo est: teste Scriptura.
Non igitur ubique est Christus suo corpore.

Sic: *Nemo potest simul servire Deo & mammonæ.*
At omnis avarus servit mammonæ.
Nullus igitur avarus servit Deo.

Quanquam hic syllogismus simplex est: quum habeat simplicem argumenti cum partibus quæstionis dispositionem. Idem enim est, ac si diceretur:

Ces *Nemo qui servit Deo, servit mammonæ.*
a *At omnis avarus servit mammonæ.*
re *Nullus igitur avarus servit Deo.*

Similiter syllogismus simplex esse potest, si maximé enũtiata in eo omnia composita sint: cujusmodi sunt syllogismi qui vocãtur hypothetici διὰ τριῶν, per tria: item δι' ὅλου, per totũ. Quarum appellationum posterior soriti inprimis tribui videtur, si ex puris cõnexis cõstet. Vtriusque generis syllogismus formari potest ex verbis Apostoli 1. Corinth. 15. versibus 13, 14, 15, & 17.

Διὰ τριῶν.

vers. 14 & 15. *Si Christus non resurrexit: inanis est prædicatio nostra; inanis est & fides vestra; nosq; sumus falsi testes Dei.*
vers. 13. *Atqui si resurrectio mortuorum non est: Christus non resurrexit.*
Ergo si resurrectio mortuorum non est: inanis est prædicatio nostra; inanis est & fides vestra, &c.

Δι' ὅλου.

vers. 13. *Si resurrectio mortuorum non est: Christus quoq; non est excitatus.*
14. *Si Christus non est excitatus: inanis est prædicatio nostra.*
14. *Si inanis est prædicatio nostra: inanis est & fides vestra.*
17. *Si inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris:*
Ergo si resurrectio mortuorum non est: adhuc estis in peccatis vestris.

CAP. 17. DE METHODO SE-
cundum Aristotelem
unica.

Methodus est dianoia variorum axiomatum homogeneorum pro naturæ suæ claritate præpositorum, unde omnium inter se convenientia judicatur, memoriaque comprehēditur. Atqui ut spectatur in axiomate veritas & falsitas, in syllogismo consequentia & inconsequentia: sic in methodo cōsideratur ut per se clarius pręcedat, obscurius sequatur, omninoque ordo & confusio judicatur. Sic disponetur ex homogeneis axiomatis primo loco absoluta notione primum, secundo secundum, tertio tertium, & ita deinceps: ideoque methodus ab universalibus ad singularia perpetuó progreditur. Hac enim sola & unica via proceditur ab antecedentibus omnino & absolutė notioribus ad consequentia ignota declarandum, eamque solam methodum Aristoteles docuit.

CAP. 18. DE PRIMA METHODI
illustratione per exempla
artium.

Sed methodi unitatem exempla doctrinarum & artium præcipué demonstrāt præcipueque vindicant, quibus quamvis omnes regulæ generales sint & universales, tamen earum gradus distinguuntur: quantoque unaquæque generalior erit, tanto magis præcedet. Generalissima loco & ordine prima erit, quia lumine & notitia

notitia prima est: subalternæ consequentur, quia claritate sunt proximæ: atque ex his natura notiores præponentur, minus notæ substituentur, tandemque specialissimæ constituentur. Definitio itaque generalissima prima erit: distributio sequetur. quæ si multiplex fuerit, præcedet in partes integras partitio, sequetur divisio in species: partesque ipsæ & species eodem ordine sunt rursus tractandæ ac definiendæ, quo distributæ fuerint: & transitionum vinculis si longior inter eas intersit explicatio, colligandæ sunt: Id enim auditorem reficit ac recreat, atque ut res familiarius accipiatur, exemplo quoque familiari nobis utendum est. Omnes definitiones, distributiones, regulæ Grammaticæ repertæ sint, atque unaquæque sigillatim judicata: omniaque hęc documenta variis tabellis inscripta, una confundantur & conturbentur in hydria aliqua, ut in Ollæ ludo fieri solet: hîc si quęras, quæ pars Dialecticæ te doceat has regulas ita confusas disponere & in ordinem redigere: primò locis inventionis nihil opus est, cúm sint omnia reperta: neque primo axiomatis judicio, cúm unumquodque axioma probatum & æstimatum sit: neque secundo syllogismi judicio opus, cúm sint omnes singularum rerum controversiæ his de rebus disceptatæ & conclusæ: sola methodus superest. Dialecticus igitur lumine methodi artificiosæ, seliget in hac urna definitionem Grammaticæ (id enim est generalissi-

mum) & primo loco ſtatuet: Grammatica eſt doctrina bené loquendi. tum requiret in eadem urna partitionem Grammaticæ & collocabit ſecundo loco: Partes Grámaticæ ſunt duæ: Etymologia & Syntaxis. Deinceps in eodem vaſe definitionem Etymologiæ de vocibus ſeparabit, & tertio gradu antecedentibus adjunget: tum vocis partes in literis & ſyllabis, ſpecieſque in vocibus numeri & ſine numero requiret, exituumque tranſitiones ſuis locis collocabit. Atque ita omnium etymologiæ partium definitiones, diſtributiones, colligationes, exempla denique ſpecialiſſima in ſingulis diſponet. Idémque in Syntaxi faciet. Hanc viam omnes artes ſibi propoſuerunt.

Cap. 19. De secunda methodi *illuſtratione per exempla poëtarum, oratorum, hiſtoricorum.*

Atqui methodus, non ſolúm in materia artium & doctrinarum adhibetur, ſed in omnibus rebus, quas facilé & perſpicué docere volumus: ideoque poëtæ, oratores, omneſque omnino ſcriptores quoties docendum ſibi auditorem proponunt, hanc viam ſequi volunt, quãvis non uſquequaque ingrediantur atque inſiſtant. Virgilius in Georgicis diſtribuit propoſitam materiam in quatuor partes, ut anté dixi: primoque libro res communes perſequitur, ut Aſtrologiam, Meteorologiam, deque ſegetibus

&

& earum cultu differit, quæ pars operis prima erat tũque trãſitio adhibetur initio ſecũdi libri:

Hactenus arvorum cultus & ſydera cœli,
Nunc te Bacche canam:

Deinceps ſcribit generaliter de arboribus, tum ſpeçialiter de vitibus. Trãſitio ſecunda adhibetur ad tertiam partem, ſed imperfectior & ſine epilogo. Tertii libri initio de bobus, equis, ovibus, capris, canibus:

Te quoq; magna Pales, & te memorande canemus
Paſtor ab Amphryſo.

Tandem initio quarti libri tranſitio tertia eſt de quarta parte, ſed item imperfecta é ſola propoſitione de apibus:

Protinus aërii mellis ſylveſtria dona
Exequar.---

Sic igitur Poëta generaliſſimum primo, ſubalterna medio, ſpecialiſſima extremo loco ponere ſtuduit. Sic Ovid. in Faſtis, diſpoſitionis hujus gratiam ſequitur: propoſuit initio ſummum operis:

Tempora cum cauſſis Latium digeſta per annũ,
Lapſaque ſub terras ortaque ſigna canam.

Mox imploratione facta, partitionem anni ſtatuit, factam á Romulo primúm in decem menſes, quam reprehendit:

Tempora digereret cúm conditor urbis, in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.

Et pauló póst Numæ divisionem pleniorem adjungit:

At Numa nec Ianum nec avitas præterit umbras:
Mensibus antiquis præposuitque duos.

Denique Poëta communes differentias interpretatus diei fasti, nefasti, comitialis, nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tum atri, tandem unumquenque mensem suo loco prosequitur, & præfatione ordinis hujus á generalibus ad specialia studium indicat:

Hæc mihi dicta semel totis hærentia fastis,
Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Tandem singulis partibus expositis transitio conjungitur, ut in fine 1. & initio 2.

Sed jam prima mei pars est exacta laboris,
Cumque suo finem mense libellus habet.
Ianus habet finem, cũ carmine crescat & annus:
Alter ut it mensis, sic liber alter eat.

In singulis libris postea transitiones adhibẽtur, sed minus accuratè. Oratores in procemio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant, eumque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum studiosius affectantur: ut in accusatione Cicero primúm proponendo, tum partiendo, Quæstor (inquit) Cn. Papyrio Cos. fuisti ab hinc annos quatuordecim, & ex illa die ad hanc diem quæ fecisti, in judicium voco, hora nulla vacua furto, scelere, crudelitate, flagitio reperietur. Propositio hic & definitio summæ rei est, tanquam in hoc judi-

cio generalissima. Partitio sequitur: Hi sunt anni consumpti in Quæstura & legatione Asiatica, & Prætura urbana, & Prætura Siciliensi: quare hæc eadem erit quadripartita distributio totius accusationis meæ. Quas partes quatuor earumque partium particulas deinceps suo quanque ordine & loco tractavit, & transitionibus copulavit, tres primas tertio libro: Quãobrem (ait) Quæstura istius demonstrata, primiq; magistratus & furto & scelere perspecto, reliqua attendite. Tum veró expositis legationis criminibus, transitio ad Praeturam sequitur: Verúm ad illam jam veniamus præclaram Præturam, criminaque ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt, quám nobis, qui meditati ad dicendum paratique venimus. Transitio hæc imperfectior est sine epilogo: tandem principio quartæ orationis transitio est consimilis ad quartam partem de Prætura Siciliensi: multa mihi necessarió, judices, prætermittẽda sunt, ut possim aliquo modo de iis rebus, quæ meæ fidei commissæ sunt, dicere: recepi enim caussam Siciliæ: ea me ad hoc negotium provincia attraxit. Sic Livius summam septingentorum annorum initio cõplectitur, tum per decades dividit.

CAP. 20. DE CRYPTICIS *methodi.*

Hæc igitur in variis axiomatis homogeneis suoque vel syllogismi judicio notis methodus

erit, quoties perspicué res docenda erit: At cúm delectatione motúve aliquo majore, in parte aliqua fallendus erit auditor, homogenea quædam rejicientur, ut definitionum, partitionum, transitionumque lumina: quædam assumentur heterogenea, velut digressiones á re & in re cõmorationes, sed præcipué rerum ordo initio invertetur, antecedẽtiaque nonnulla cõsequentibus postponentur. Itaque ad illam perfectæ methodi regulam hęc alicubi imperfectior forma non solúm detractis rebus mutila est vel superadditis redundat, sed ordinis sui quibusdam gradibus inversis præpostera est. Quod Poëta facit majore quadam artificii specie, dum populum ducendum sibi proponit, id est, belluam multorum capitum, ideoque variis modis decipit, incipit á medio, ibique primum sæpe comprehendit, postremum denique incerto aliquo & inopinato casu concludit. Sic (ut Horatius ait) Homerus Iliada disposuit:

Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:
Semper ad eventum festinat, & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.

Sic Virg. Æneam á Sicilia excepit, & in convivio Carthaginis præterita narrantem fecit: postrema variis perturbata casibus induxit. Sic Comici poëtæ tametsi magno judicio comœdias

dias per actus & ſcenas diſtinguunt, efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores veró ad victoriam omnia referunt. Itaque non tam docendi, quám permovendi gratia firmiſſimum quodque primum ab iis collocatur, dum tamen ea quæ æqué excellent, ſerventur etiam ad extremum, & Homerica diſpoſitione mediocria in mediam turbam atque in gregem conferantur.

Doctrinam hanc de methodo veriſſimam, & exemplis artium (videlicet Grammatices, Rhetorices, & Dialectices) á noſtro authore optimé traditarum, ſatis teſtatam atque confirmatam eſſe judico.

Pagina 18, verſu 11, pro *utro*, repone *altero*. P. 56, v. 10, dele *non*. P. 97, v. 32, *duorum* pro *trium* rectius.

F I N I S.

Soli Deo gloria.

RERVM PRÆCIPVARVM, HISCE ANIMADVERSIONIBUS CONTENTARUM, INDEX.

A Con-

INDEX.

à Majore

FINIS.